

บทที่ ๒

กลวิธีการปรึกษา

กลวิธีการปรึกษา เป็นวิธีที่ผู้ปรึกษาใช้เพื่อแสดงออกถึงเจตนาที่จะปรึกษาให้ผู้ถูกปรึกษาได้รับรู้ วัจนกรรมการปรึกษาก็เป็นเช่นเดียวกับวัจนกรรมอื่นๆ ที่ผู้พูดจะตัดสินใจเลือกวิธีที่ตนจะแสดงเจตนาของตนออกมาให้ผู้ฟังทราบ โดยจะพิจารณาว่าในสถานการณ์เช่นนั้นตนควรจะแสดงเจตนาออกมาด้วยวิธีการใด จึงจะเหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อมที่เป็นตัวกำหนดการสื่อสารครั้งนั้น

จากข้อมูลที่ใช้ศึกษาพบว่า กลวิธีที่ผู้ปรึกษาในภาษาไทยเลือกใช้เพื่อปรึกษาสามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลวิธี คือ กลวิธีการปรึกษาแบบตรงไปตรงมา กลวิธีการปรึกษาแบบอ้อม และกลวิธีเสริมการปรึกษา กลวิธีทั้ง ๓ มีนิยามดังนี้

๑. การปรึกษาแบบตรงไปตรงมา คือ การใช้ถ้อยคำที่ชัดเจน ไม่กำกวม ซึ่งผู้ปรึกษาสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าตนกำลังถูกปรึกษา โดยไม่ต้องตีความถ้อยคำนั้น

๒. การปรึกษาแบบอ้อม คือ การใช้ถ้อยคำที่กำกวม ไม่ชัดเจนว่าผู้ปรึกษาต้องการแสดงความหมายปรึกษาว่าอย่างไร หรือต้องการปรึกษาใคร ผู้ถูกปรึกษาจะต้องอาศัยการตีความและปริบท จึงจะทราบว่าตนกำลังถูกปรึกษา

๓. การเสริมการปรึกษา คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึกไม่พอใจให้ผู้ถูกปรึกษาได้รับรู้ ถ้อยคำเหล่านี้จะปรากฏร่วมกับถ้อยคำปรึกษาโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น "ไอ้ครูใหญ่ซีโกง" ที่ใช้คำสรรพนาม "ไอ้" เพื่อเสริมถ้อยคำปรึกษาโดยตรง คือ "ซีโกง"

การศึกษาวุจนกรรมการปรึกษาในบทนี้ จะกล่าวถึงกลวิธีต่างๆ ที่ผู้ปรึกษาเลือกใช้ โดยจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ และอธิบายว่ากลวิธีเหล่านี้มีลักษณะเป็นเช่นไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ กลวิธีการปรึกษาแบบตรงไปตรงมา

เมื่อก้าวถึงการปรึกษา ผู้พูดภาษาไทยมักจะนึกถึงการปรึกษาด้วยคำหยาบก่อนเสมอ ทั้งที่เราอาจปรึกษาโดยไม่จำเป็นต้องใช้คำหยาบก็ได้ ทั้งนี้เพราะคำหยาบเป็นรูปภาษาที่ชัดเจน ไม่กำกวม ไม่ต้องอาศัยการตีความ ผู้ถูกปรึกษาสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าตนกำลังถูกปรึกษาอยู่ เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) จะเห็นว่าการใช้คำหยาบ

เพื่อบริภาษนั้น อาจจัดอยู่ในกลุ่มกลวิธีแบบตรงไปตรงมา (bold on record) ซึ่งผู้ฟังสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าผู้พูดมีเจตนาอย่างไร และไม่สามารถตีความเป็นอย่างอื่นได้

แต่จากการศึกษาวัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทยพบว่านอกจากการใช้คำหยาบแล้ว ผู้พูดภาษาไทยยังใช้ถ้อยคำประเภทอื่นเพื่อการบริภาษอย่างตรงไปตรงมาด้วยเช่นกัน ได้แก่การใช้คำที่มีเนื้อความในทางลบ และสำนวนที่ผู้ฟังรับรู้ได้ทันทีว่าถูกบริภาษ ถ้อยคำประเภทนี้จะมีเนื้อความกล่าวถึงข้อบกพร่องต่างๆของผู้ถูกบริภาษตามทัศนะของผู้บริภาษ ดังนั้นเมื่อผู้บริภาษเลือกใช้ถ้อยคำประเภทนี้จึงเป็นการคุกคามหน้าของผู้ถูกบริภาษอย่างตรงไปตรงมาเช่นเดียวกันด้วย

ในส่วนี้จะกล่าวถึงกลวิธีการบริภาษแบบตรงไปตรงมา โดยจะจำแนกคำบริภาษที่ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้ออกเป็นประเภทต่างๆ และอธิบายว่าคำบริภาษแต่ละประเภทรุนสามารถบริภาษผู้ถูกบริภาษได้อย่างไร ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑ การบริภาษด้วยคำหยาบ

คำว่า "คำหยาบ" นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ มิได้ให้คำจำกัดความไว้ แต่ได้ให้ความหมายของคำว่า "หยาบ" ไว้ว่า "ว.ไม่ละเอียด เช่น ทรายหยาบ แป้งหยาบ; ไม่สุภาพ เช่น กิริยาหยาบ พุดหยาบ,ไม่เรียบร้อย เช่น เก็บข้าวของไว้หยาบๆ,สาๆ เช่น ฝ่ามือ ฝ่าเท้าหยาบ." (๒๕๔๖: ๑๒๖๖) จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่ชัดเจนและครอบคลุมเพียงพอ เพราะพูดไว้แต่เพียงว่า "หยาบ" คือไม่สุภาพเรียบร้อยเท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งต้องห้ามมาช่วยกำหนดนิยาม คำว่า "สิ่งต้องห้าม" (Taboo) นั้นหมายถึง "สิ่งที่ไม่ควรสัมผัสหรือเกี่ยวข้องและการกระทำที่ไม่ควรกระทำรวมถึงถ้อยคำที่ไม่ควรพูด" (Hertzler, 1965) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคำหยาบนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งต้องห้าม หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าคำหยาบนั้นก็คือคำต้องห้าม (taboo words) ประเภทหนึ่งนั่นเอง "คำหยาบ"ในงานวิจัยนี้จึงหมายถึง ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ไม่เรียบร้อย และไม่ควรพูดหรือใช้สื่อสารโดยเฉพาะในวิธภาษาทางการ ซึ่งเป็นภาษาที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อสื่อสารในสถานการณ์ที่เป็นทางการ

จากการศึกษาของ คริสตัล (Crystal, 1992) และเจย์ (Jay, 1992) เห็นตรงกันว่าคำต้องห้ามและคำที่น่ารังเกียจต่างๆ ซึ่งอาจรวมเรียกว่าคำหยาบนั้น เป็นคำที่ผู้พูดจะใช้เพื่อแสดงความโกรธ หรือความไม่พึงพอใจต่อผู้ฟัง ดังนั้นเมื่อผู้บริภาษต้องการแสดงความโกรธ ตลอดจนความไม่พึงพอใจต่างๆ จึงเลือกใช้คำหยาบเหล่านี้แสดงอารมณ์ดังกล่าวออกมา ซึ่งผู้ถูกบริภาษเองก็สามารถรับรู้ได้ทันทีว่าผู้บริภาษต้องการแสดงความรู้สึกเช่นไรต่อตน

จากการศึกษาการบริภาษพบว่า ผู้บริภาษเลือกใช้คำหยาบประเภทต่างๆเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑.๑ การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ

คำหยาบในกลุ่มนี้ เป็นคำหยาบที่ผู้บริภาษใช้ถึงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษอย่างตรงไปตรงมาตามความหมายของคำนั้น เมื่อพิจารณาตามความหมาย สามารถจำแนกคำหยาบประเภทนี้ที่พบจากข้อมูลได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ คำหยาบที่กล่าวถึงการกล่าวเท็จ คำหยาบที่กล่าวถึงการกระทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระตน และคำหยาบที่กล่าวถึงผลการประเมินค่าว่าไม่ดี ดังนี้

๒.๑.๑.๑.๑ การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงการกล่าวเท็จ

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการพูดไม่จริง ได้แก่คำว่า

ตอแหล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๔๓๗) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ตอแหล” ไว้ว่า “เป็นคำด่าคนที่พูดเท็จ” จากความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คำนี้เป็นคำที่ใช้เพื่อบริภาษผู้ที่กล่าวเท็จโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น

- (๑) ใจหวานไม่พอใจที่ด่าบอกให้ฤทัยรู้ว่าตนจะกลับบ้านเมื่อไหร่ มีทรัพย์สินอะไรบ้าง จนเป็นเหตุให้ฤทัยแอบเข้ามาขโมยของในบ้าน ทั้งที่ได้กำชับว่าไม่ให้พาคนแปลกหน้ามาคุยในบ้าน หรือบอกรายละเอียดเหล่านี้ให้คนแปลกหน้ารู้ แต่เมื่อถามเรื่องนี้ด่ากลับปฏิเสธว่าไม่ได้บอกรายละเอียดเหล่านี้ให้ฤทัยรู้ ใจหวานจึงบริภาษด่าที่แกล้งทำเป็นไม่รู้เรื่องว่า

“อย่ามาตอแหลหน่อยเลย”

(ข้าววนอกนา(๒): ๒๒)

ตัวอย่างที่(๑)นี้ เป็นบทการบริภาษที่ใช้บริภาษคำที่ละเมิดคำสั่งของใจหวนที่ห้ามไม่ให้พาคคนแปลกหน้ามาคุยกันในบ้าน และยังบอกรายละเอียดภายในบ้านให้คนแปลกหน้ารับรู้ แต่คำกลับปฏิเสธว่าไม่ได้ทำ ทั้งที่ใจหวนแน่ใจว่าคำจะต้องบอกให้ฤหัยรู้อิงได้รู้เวลาที่เข้ามาขโมยได้ถูกต้อง ใจหวนจึงบริภาษด้วยคำว่า "ตอแหล" เพราะทราบดีว่าคำนั้นกล่าวเท็จเพื่อปกปิดความผิดของตน เพื่อให้คำรู้ว่าตนไม่พอใจต่อการกล่าวเท็จเช่นนี้

๒.๑.๑.๑.๒ การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงการกระทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระตน

คำหยาบในกลุ่มนี้จะเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับ การเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องของผู้อื่นทั้งที่ไม่ใช่ธุระของตน ได้แก่คำว่า

สาระแน

คำว่า"สาระแน"พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๑๘๔) ได้ให้ความหมายไว้ว่า"ชอบเข้าไปยุ่งเรื่องคนอื่น, ชอบเข้าไปยุ่งในเรื่องที่ไม่ใช่หน้าที่ตน; ยุแหยให้เข้าใจผิด, ยุยงให้แตกกัน" จากความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมดังกล่าวจะเห็นว่าคำนี้มีความหมายสำคัญอยู่ ๒ ความหมาย คือการกระทำที่เข้าไปยุ่งเรื่องของคนอื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ตน และการยุแหยให้ผู้อื่นเข้าใจกันผิด แต่จากข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษานั้นปรากฏเฉพาะการใช้เพื่อบริภาษตามความหมายแรกเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

(๒) คำได้ยินเสียงคุณนายจรรยาศรีเอะอะโวยวายเรื่องที่ลูกสาว
 ของตนหนีเรียน คำจึงแอบขึ้นไปดูว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น
 เมื่อคุณนายจรรยาศรีเห็นคำขึ้นมาแอบดูเช่นนั้น จึงบริภาษ
 คำด้วยความไม่พอใจ ว่า

"ถ้าไม่เรียกก็ไม่ต้องสาระแนขึ้นมาเข้าใจไหม"

(ข้าวนอกนา: ๓๕๙)

ตัวอย่างที่(๒)นี้เป็นบทบริภาษของคุณนายจรรยาศรีนายจ้างที่ใช้เพื่อบริภาษคำซึ่งเป็นคนรับใช้ที่ขึ้นมาแอบฟังเรื่องราวส่วนตัวของตน ซึ่งเป็นการกระทำที่นอกอำนาจหน้าที่ของ

คนรับใช้ ดังนั้นคุณนายจรูญศรีจึงใช้คำว่า"สาระแน"บริภาษการกระทำที่ไม่สมควรเช่นนี้ของดำ เพื่อให้ดำสำนึกในการกระทำผิดของตน

เลือก

คำว่า"เลือก"พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๒๒๙) ได้ให้ความหมายไว้ว่า"สาระแน (เป็นคำไม่สุภาพ)" ดังนั้นคำว่า"เลือก"จึงมีความหมายเหมือนกับคำว่า"สาระแน"ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น และยังใช้เพื่อบริภาษผู้ที่ชอบเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของคนอื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ตนเช่นเดียวกันด้วย ดังตัวอย่างเช่น

(๓) แม่ของชำนันไม่พอใจที่อเนกเพื่อนของลูกชายตนนั้นเสนอ
 ความเห็นว่าแม่ของชำนันนั้นไม่ควรไปงานรับปริญญาของ
 ชำนัน เพราะคนที่มาร่วมงานนั้นมีมากจนอาจทำให้แม่ของชำนัน
 เป็นลมไปได้ ทั้งที่ตนต้องการไปร่วมงานนี้มาก จึงบริภาษอเนกว่า

"เรื่องอะไรก็จะไม่ไป ลูกกู...ไม่ใช่ลูกมึง อย่าเลือก"

(กลั่นสีและที่แปรง: ๓๑๔)

ตัวอย่างที่(๓)นี้ แม่ของชำนันบริภาษอเนกที่เสนอความเห็นที่ว่า แม่ของชำนันนั้นอายุมากแล้วไม่ควรไปร่วมพิธีรับปริญญาบัตรของชำนัน เพราะเกรงว่าจะเป็นลม ไม่สบายไปได้ ซึ่งแม่ของชำนันเห็นว่าเป็นการก้าวท้าวความคิดและการตัดสินใจของตน ทั้งที่ตนไม่ได้ขอเสนอแนะใดๆ ดังนั้นการกระทำดังกล่าวจึงเป็นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องราวของผู้อื่นอันไม่ธุระหน้าที่ของตน

๒.๑.๑.๑.๓ การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงผลของการกระทำที่ไม่ดี

คำหยาบในกลุ่มนี้เป็นคำหยาบที่แตกต่างไปจากคำหยาบในกลุ่มอื่นที่กล่าวมา คือ เป็นคำหยาบที่ไม่ได้กล่าวถึงการกระทำหรือคุณสมบัติของผู้ถูกบริภาษโดยตรง แต่จะกล่าวถึงผลของการกระทำที่ไม่ดีว่าเป็นเช่นตามทัศนะของผู้บริภาษ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่มตามความหมายได้แก่

๒.๑.๑.๑.๓.๑ การใช้คำหยาบเพื่อแสดงการประเมินว่าไม่ดี

คำหยาบในกลุ่มนี้เป็นคำหยาบที่กล่าวถึงผลการประเมินค่าความประพฤติ การกระทำ ตลอดจนคุณสมบัติต่างๆของผู้ถูกวิพากษ์ว่าเป็นความประพฤติ หรือการกระทำที่ไม่ถูกต้องดังงามตามมุมมองของผู้วิพากษ์ ได้แก่

บัดชบ

คำว่า“บัดชบ”นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๖๑๖) ได้ให้ความหมายไว้ว่า“สิ้นดี” จากความหมายดังกล่าวคำนี้จึงเป็นคำวิพากษ์ที่ใช้ประเมินค่าผู้ถูกวิพากษ์ว่าเป็นคนไม่ดี ดังตัวอย่างเช่น

(๔) *दन्यर*ไม่พอใจที่*เชมวรรณ*กรรยา กล่าวหาว่าที่ตนไม่

ยอมให้เดือนบุตรสาวบุญธรรมหมั้นกับคนรัก ก็เพราะ
*दन्यर*นั้นแอบรักเดือนชู้สาว *दन्यर*จึงวิพากษ์*เชมวรรณ*
ที่มีความคิดดังกล่าวว่า

“คิดสปรก บัดชบที่สุด”

(ข้าวนอกนา (๒): ๔๒๗)

ตัวอย่างที่(๔)นี้*दन्यर*วิพากษ์*เชมวรรณ*ที่คิดว่าตนรักใคร่เดือนบุตรสาวบุญธรรมชู้สาว จึงกีดกันไม่ให้เดือนนั้นแต่งงานไปกับคนรัก ซึ่ง*दन्यर*เห็นว่าความคิดดังกล่าวนั้นชั่วช้าเลวทรามเป็นอย่างมาก

ระย้า/รีย้า

ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “ระย้า” กับ “รีย้า” นั้นเป็นคำเดียวกัน แต่มีการแปรเสียงสระในพยางค์แรกให้แตกต่างกัน คำนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖:๙๓๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า“ชั่วช้า,ต่ำช้า,เลวทราม,อัปมงคล” ด้วยเหตุนี้คำทั้งสองจึงเป็นคำวิพากษ์ในเชิงประเมินค่าว่าผู้ถูกวิพากษ์นั้นชั่วช้า ต่ำทราม ดังตัวอย่างเช่น

(๕)ตาแป้นเห็นสมทรงเปลือยกายกอดกับพักอยู่ในสวน
 ของตนจึงคิดว่าทั้งสองทำอะไรไม่ได้ไม่งามในสวนของตน
 จึงบิภาษาว่า

“ไฉ่ระฮ่า! มึงจะไปขึ้นข้างลงม้าที่ไหนก็ไป”
 (คำพิพากษา: ๔๗)

ตัวอย่างที่(๕)นี้ตาแป้นเห็นพักกำลังกอดกับสมทรงที่อยู่ในสภาพ
 เปลือยกาย จึงคิดว่าทั้งคู่กำลังจะทำอะไรไม่ได้ไม่งามในเขตสวนของตน ซึ่งตาแป้นเห็นว่าการกระทำ
 ดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งชั่วช้า เลวทรามและอัปมงคลอย่างยิ่ง

เวร/เวรตะไล

คำว่า “เวร” นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒(๒๕๔๖:
 ๑๐๘๖)ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความพยาบาท,ความปองร้าย,บาป,หรือคำแสดงความรู้สึกเดือดร้อน
 เพราะกรรมหรือชะตากรรมของตนในอดีต” จากความหมายดังกล่าวผู้บิภาษาจึงมักใช้คำนี้เพื่อบิภาษาผู้
 ถูกบิภาษาว่าเป็นคนชั่ว คนมัวหมอง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖:๖๔๒) ได้
 ให้ความหมายของคำว่า”บาป”ความหมายหนึ่งว่า”ความชั่ว, ความมัวหมอง”) อันเกิดจากความประพฤตินี้
 ไม่ได้ต่างๆที่นำมา และยังนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเสมอ ส่วนคำว่า “เวรตะไล” นั้นไม่ปรากฏความหมาย
 ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ แต่พจนานุกรมนอกราชบัณฑิตยฯ สำนักพิมพ์มติชน
 (๒๕๔๓:๑๘๖)ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นคำด่าว่า เลวมาก” ซึ่งถือว่าเป็นคำหยาบที่ใช้บิภาษาผู้ที่
 ประพฤติตนไม่ดีเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างเช่น

(๖)เมื่อแม่ของบุญรอด รู้ว่าบุญรอดนั้นตกใจอยู่กับบ๊อบ
 นายช่างชาวต่างชาติ จึงเกิดความไม่พอใจและบิภาษาบุญรอด ว่า

“อีลูกเวร เสียแรงรำเรียน กูว่าถ้าครูอรพินรู้เข้าคงลมจับ
 ชะ แก อุตสาหัสให้มึงเรียน กลับมาหาผัวฝรั่ง”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๕๙)

(๗)บุญรอด ไม่พอใจที่เพื่อนคนหนึ่งถามในทำนองว่า เป็น
 ผู้หญิงขายบริการรายได้หรือไม่ ทั้งที่จริงแล้วบุญรอดไม่เคย
 เคยแม้แต่คิดที่จะเป็นผู้หญิงขายบริการ จึงปรึกษาเพื่อน
 คนที่ถามเช่นนั้น ว่า

“อีเวรตะไล กูขายอาหารนะเว้ยไม่ได้ขายตัว”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๖๑)

ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นตัวอย่างการปรึกษาที่ผู้ปรึกษาใช้คำหยาบว่า
 “เวร” และ “เวรตะไล” ในตัวอย่างที่(๖)และ(๗)ตามลำดับ ในตัวอย่างที่(๖)นั้นแม่ของบุญรอดปรึกษาบุญรอด
 ที่ตกลงใจจะอยู่กับบ๊อบสามีชาวตะวันตก ซึ่งตามทัศนะของแม่ของบุญรอดแล้วการกระทำเช่นนี้เป็นสิ่ง
 ที่ไม่เหมาะสม จนอาจเป็นที่ติฉินนินทาของเพื่อนบ้านได้ ส่วนตัวอย่างที่(๗) บุญรอดปรึกษาเพื่อนที่ชักถาม
 ตนในลักษณะที่คิดว่าตนเป็นโสเภณี ทั้งที่ผู้ปรึกษาไม่ได้ประกอบอาชีพดังกล่าว จากตัวอย่างทั้งสองนี้ผู้
 ปรึกษาต่างไม่พอใจในการกระทำของผู้ถูกปรึกษาและเห็นว่าผู้ถูกปรึกษาเป็นคนชั่วช้า ต่ำทราม จึงกระทำ
 พฤติกรรมต่างๆนั้นได้

๒.๑.๑.๑.๓.๒ การใช้คำหยาบที่กล่าวถึงผลร้ายจากการกระทำ

คำหยาบในกลุ่มนี้เป็นคำหยาบที่กล่าวถึงผลร้ายที่เกิดจากการกระทำ
 ของผู้ถูกปรึกษาที่ส่งผลมาสู่ผู้ปรึกษา อันอาจทำให้ผู้ปรึกษาที่มีความเป็นไปในชีวิตที่ไม่ดีในลักษณะต่างๆ
 คำหยาบในกลุ่มนี้ที่ปรากฏในข้อมูลได้แก่

ช่วย

คำว่า“ช่วย”นั้นมีความหมายว่า “เคราะห์ร้าย, อับโชค”
 (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖:๓๗๕) จากความหมายของคำนี้จะเห็นว่าเป็นคำที่ไม่ได้กล่าวถึงการ
 กระทำโดยตรง แต่กล่าวเน้นถึงผลของการกระทำที่ไม่ดี ซึ่งแสดงได้ว่าผู้ปรึกษานั้นเป็นคนไม่ดี มี
 พฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ดังตัวอย่างเช่น

(๘)บุญรอดทะเลาะกับแม่ค้าขายผักที่ขายของให้ตนแพง
กว่าคนอื่น ๆ จนแม่ค้าไม่พอใจและบริภาษบุญรอดว่า

"กูไม่ขายไม่เขยมีงแล้ว เงินชวยๆพวกนี้"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๖๙)

ตัวอย่างที่(๘)นี้ แม่ค้าต้องการบริภาษบุญรอดที่กล่าวหาว่าตนขาย
ของไม่เป็นธรรม แม่ค้าจึงคิดว่าจะไม่ขายสินค้าให้ และบริภาษว่าบุญรอดนั้นขายบริการจึงได้เงินมาใช้
จ่าย ซึ่งแม่ค้าคนนั้นเห็นว่าเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจ เงินที่ได้มาจึงเป็นเงินที่น่ารังเกียจซึ่งอาจนำเคราะห์
ร้ายและความอัปโชคต่างๆมาสู่ตนได้

๒.๑.๑.๒ การใช้คำที่หมายถึงสิ่งต้องห้ามเพื่อบริภาษ

การบริภาษวิธีนี้ เป็นการใช้คำที่มีความหมายถึงสิ่งต้องห้าม ที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรยุ่ง
เกี่ยวหรือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นมาใช้เป็นถ้อยคำเพื่อบริภาษ จากการศึกษาการบริภาษพบว่า ผู้บริภาษ
ภาษาไทยใช้คำที่หมายถึงสิ่งต้องห้ามเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษใน ๒ ลักษณะ คือ การใช้สำนวนที่
ประกอบด้วยคำที่หมายถึงสิ่งต้องห้าม และการใช้อุปลักษณณ์ที่ใช้สิ่งต้องห้ามเป็นแบบเปรียบเทียบ ดัง
รายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑.๒.๑ การใช้สำนวนที่ประกอบด้วยคำที่หมายถึงสิ่งต้องห้าม

สำนวนเป็นเรื่องหนึ่งที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาค้นคว้า และให้คำจำกัดความ
ของสำนวนไว้อย่างหลากหลายซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีความคิดหลักที่ใกล้เคียง
กัน โดยเห็นว่าสำนวนนั้นหมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่ใช้เพื่อแสดงความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจาก
ความหมายประจำรูปของคำหรือกลุ่มคำนั้นๆ (ขุนวิจิตรมาตรา, ๒๕๔๑; จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร,
๒๕๒๑; ชลธิรา กลัดอยู่ และคณะ, ๒๕๑๗; ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, ๒๕๒๑) จากแนวคิดดังกล่าวนี้ จะ
เห็นว่าเมื่อผู้พูดใช้สำนวนในการสื่อสาร ผู้ฟังจำเป็นต้องตีความสำนวนนั้นๆตามบริบทที่แวดล้อมในการ
สื่อสารครั้งนั้น จึงจะสามารถรับรู้สารที่ผู้พูดต้องการสื่อได้

แต่สำหรับการบริภาษในภาษาไทย ผู้บริภาษกลับใช้สำนวนลักษณะหนึ่งเพื่อการบริภาษอย่างตรงไปตรงมาและแสดงให้เห็นว่าตนกำลังถูกบริภาษอยู่สำนวนนั้นคือ สำนวนที่ประกอบด้วยคำที่หมายถึงสิ่งต้องห้ามประเภทต่างๆ โดยใช้สิ่งต้องห้ามเหล่านั้นมาสื่อความหมายที่ต่างไปจากความหมายประจำรูปของคำต้องห้ามนั้นๆ ด้วยเหตุที่สำนวนลักษณะนี้สื่อความหมายผ่านคำต้องห้ามซึ่งเป็นถ้อยคำที่มักจะใช้เพื่อแสดงถึงความโกรธ หรือความไม่พึงพอใจของผู้พูด (Crystal, 1992; Jay, 1992) ดังนั้นเมื่อผู้บริภาษเลือกใช้สำนวนลักษณะนี้จึงเป็นการแสดงความโกรธ ความไม่พึงพอใจ และเจตนาบริภาษอย่างเด่นชัดและตรงไปตรงมาต่อผู้ถูกบริภาษ

สำนวนต้องห้ามที่ปรากฏในข้อมูลสามารถจำแนกออกได้ตามประเภทของคำต้องห้ามที่นำมาใช้สื่อความหมายได้ดังนี้

๒.๑.๑.๒.๑.๑ การใช้สำนวนที่ประกอบด้วยคำต้องห้ามที่เป็นชื่อสัตว์

ชื่อสัตว์บางชนิดจัดว่าเป็นคำต้องห้ามที่พบได้เสมอในสังคมต่างๆ ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีคำต้องห้ามประเภทนี้แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาในสังคมนั้นๆ สำหรับสำนวนที่ประกอบด้วยชื่อสัตว์ที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้นั้น ล้วนเป็นชื่อสัตว์ที่คนในสังคมไทยเห็นว่าเป็นสิ่งอัปมงคล ไม่ดีไม่งาม อันไม่ควรกล่าวถึงทั้งสิ้น ได้แก่

ปากหมา

สำนวน"ปากหมา"เป็นสำนวนที่เป็นกลุ่มคำที่ประกอบขึ้นจากคำว่า"ปาก"ซึ่งหมายถึงส่วนของร่างกายคนและสัตว์ เป็นช่องสำหรับกินอาหารและใช้สำหรับเปล่งเสียง (ราชบัณฑิตยสถาน๒๕๔๖:๖๙๑) ซึ่งใช้เปรียบเทียบถึงการพูดจา ดังปรากฏในหลายสำนวนอาทิ ปากมาก และคำว่า "หมา" ซึ่งเป็นชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในวงศ์Canidea ลำตัวมีขนปกคลุม มีเขี้ยว ๒ คู่ ตีนหน้ามี ๕ นิ้ว ตีนหลังมี ๔ นิ้ว ซ่อนเล็บไม่ได้(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๕๗) ด้วยนิสัยของสุนัขที่มักกัดกันเพื่อแย่งชิงอาหารหรือความเป็นเจ้าถิ่น ดังนั้นคำว่า"หมา"จึงเปรียบเทียบถึงการทำร้ายผู้อื่น สำนวน"ปากหมา"จึงใช้เพื่อหมายถึง ชอบพูดจาว่าร้ายผู้อื่น ดังตัวอย่างเช่น

(๙) เมื่อคุณบ้อมเห็นบุญรอดกลับมาพร้อมกับบ๊อบ จึงเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดลงงานไปหลายวันนั้นเพราะไปขายบริการให้กับบ๊อบจึงได้ว่ากล่าวบุญรอดต่างนานาจนทำให้บุญรอดไม่พอใจ และบริภาษคุณบ้อมกลับไป คุณบ้อมจึงบริภาษบุญรอดว่า

"อีกะหรี ปากหมา"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๐๗)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า**คุณบ้อม**ใช้สำนวนว่า"ปากหมา"เพื่อบริภาษบุญรอด โดยต้องการแสดงความหมายว่า **บุญรอด**นั้นใช้วาจาที่หยาบคายว่าร้ายตน และต้องการให้**บุญรอด**รู้สึกเจ็บใจเช่นเดียวกับตนที่รู้สึกเจ็บใจจาก**บุญรอด**ที่บริภาษว่าร้ายตนก่อน

แมงดา

สำนวนนี้เป็นอีกสำนวนหนึ่งที่น่าชื่อสัตว์มาเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายใหม่เดิม"แมงดา"หมายถึงสัตว์ทะเลในวงศ์ Xiphosuridea รูปร่างคล้ายจิ้งจก หางยาวเป็นแท่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๘๗๘-๘๗๙) ธรรมชาติของสัตว์ชนิดนี้เมื่อออกหาอาหารตัวผู้จะเกาะหลังตัวเมียอยู่ตลอดเวลา (รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร, ๒๕๒๙: ๑๑๓) ด้วยพฤติกรรมดังกล่าวผู้พูดภาษาไทยจึงใช้ชื่อสัตว์ชนิดนี้เปรียบเทียบกับชายที่อาศัยน้ำพักน้ำแรงของผู้หญิงในการดำรงชีวิต ตัวอย่างเช่น

(๑๐) **สร้อยฟ้า** ไม่พอใจที่**สมพันธ์**ที่ไม่ทำมาหากิน คอยอาศัยเงินจากตนเลี้ยงชีพ ถึงแม้**สร้อยฟ้า**จะขับไล่อย่างไร**สมพันธ์**ก็ยังไม่ยอมเลิกติดตามตนเสียที จึงบริภาษ**สมพันธ์**ว่า

"แกมันไ้แมงดา...ดีแต่เกาะผู้หญิงกิน"

(ข่าวนอกนา(๒): ๑๒๖)

จากตัวอย่างที่(๑๐)นี้จะเห็นว่า **สร้อยฟ้า**ไม่พอใจที่**สมพันธ์**ไม่ทำมาหากิน คอยแต่จะอาศัยรายได้จากตน **สร้อยฟ้า**จึงใช้สำนวน"แมงดา"เพื่อบริภาษ**สมพันธ์**ว่าเป็นผู้ชายแต่ไม่ทำมา

หากิน กลับอาศัยรายได้ของผู้หญิงเลี้ยงชีพ เพื่อพยายามทำร้ายจิตใจสมพันธ์ และทำให้สมพันธ์ เลิกตามตอแย คอยอาศัยรายได้จากคนอื่น

แรด

"แรด" เป็นชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ในวงศ์ Rhinocerotidea ขาสั้น ตาเล็ก หูตั้ง หนังหนา มีนอ(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๙๗๘) จากลักษณะทางกายภาพที่มีผิวหนังหนา ซึ่งอาจมีความสามารถในการรับรู้สัมผัสต่ำ จึงนำลักษณะดังกล่าวนี้มาเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ชอบเที่ยวเตร่ และมักดัดจริต แสร้งทำกิริยาหรือวาจาจนเกินงาม โดยไม่รู้สึกกระดากอาย ดังตัวอย่างเช่น

(๑๑) ใจหวานกลับบ้านมาไม่เห็นคำอยู่เฝ้าบ้าน ทั้งที่ตนได้สั่งให้อยู่
ดูแลบ้านขณะที่ตนออกไปทำงาน เมื่อใจหวานเห็นคำกลับบ้าน
บ้านมา จึงบริภาษคำ ว่า

"แรดไปไหนมาล่ะ"

(ข้าวนอกนา(๒): ๔๕)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าใจหวานเลือกใช้สำนวน"แรด"โดยเน้นเสียงให้หนักขึ้นเป็น "แรด" เพื่อเพิ่มน้ำหนักในการบริภาษว่าคำ ที่ออกไปเที่ยวเตร่นอกบ้าน ทั้งที่ตนได้สั่งไว้ว่าให้คอยดูแลบ้านขณะที่ตนออกไปทำงาน เพื่อให้คำได้รู้สึกสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำลงไป

เหี้ย

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่ใช้คำว่า "เหี้ย" ซึ่งเป็นชื่อของสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ชนิดหนึ่งในสกุลเดียวกับตะกวด (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๐๓๙) มาเพื่อสื่อความหมายใหม่ด้วยเหตุที่คนไทยเชื่อกันว่า หากสัตว์ชนิดนี้ขึ้นเรือนใครแล้วจะเกิดความอัปมงคลขึ้น (รุ่งอรุณ ทิมชุนนเกียรติ, ๒๕๒๙: ๑๑๒) ดังนั้นผู้บริภาษจึงใช้ชื่อสัตว์ชนิดนี้มาเป็นสำนวนเพื่อสื่อความหมายว่า น่ารังเกียจ ไซคร้ายและอัปมงคล ดังตัวอย่างเช่น

(๑๒) พัก ไม่พอใจครูใหญ่ที่โกงเงินที่ตนฝากไว้ จึงบริภาษครูใหญ่ ว่า

“ไอ้ครูใหญ่เหี้ยๆ!”

(คำพิพากษา: ๒๕๘)

จากตัวอย่างข้างต้นพักได้ใช้สำนวน“เหี้ย” เพื่อบริภาษครูใหญ่ให้รู้สึกเจ็บใจ และสำนึกความผิดที่ได้โกงเงินตนไป ด้วยการเปรียบเทียบว่าครูใหญ่นั้นเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ อยู่ที่ใด ก็จะทำเอาความเดือดร้อนมาสู่ที่นั่น ดังเช่นที่ตนได้รับความเดือดร้อนจากการที่ถูกโกงเงินไป

๒.๑.๑.๒.๑.๒ การใช้สำนวนที่ประกอบด้วยคำต้องห้ามที่เป็นชื่อญาติ

ญาติต่างๆเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์เคารพยำเกรง เพราะเกรงว่าหากทำให้ญาติไม่พอใจอาจส่งผลให้ตนได้รับความเดือดร้อนได้ ดังนั้นการเรียกชื่อญาติจึงเป็นสิ่งต้องห้ามประเภทหนึ่งในทุกๆสังคม สำหรับสำนวนที่ประกอบด้วยชื่อญาติเพื่อบริภาษในภาษาไทยนั้น เป็นสำนวนที่ใช้เพื่อแสดงความหมายเกี่ยวกับความชั่วร้าย อับมงคล ดังเช่นอำนาจของญาติ ได้แก่

ห้า

“ห้า” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖:๑๒๘๘) หมายถึง “ชื่อผีจำพวกหนึ่งถือกันว่าทำให้เกิดโรคระบาดอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้คนตายจำนวนมาก” ด้วยความเชื่อเช่นนี้จึงทำให้ผู้บริภาษใช้ชื่อนี้ดัดแปรียบเทียบแสดงความหมายว่า ชั่วร้าย นำความ อับมงคล ไม่ดีไม่งามมาสู่ ดังเช่น

(๑๓)ชายคนหนึ่งได้ยินเสียงอะอะดังขึ้นจากหลังรถ จึงคิดว่าคงเป็นเสียงของเพื่อนคนที่ดื่มเหล้าจนเมา และอาจมีเรื่องทะเลาะกัน
ดังเช่น จึงเดินไปดูเหตุการณ์ด้วยความไม่พอใจ และตะโกน
บริภาษออกไป ว่า

“ไอ้ห้า! เมากันมาอีกแล้วซีมึง”

(เลือดเข้าตา: ๒๔๙)

ตัวอย่างที่(๑๓)นี้ ชายผู้เป็นผู้บริภาษได้ใช้สำนวนว่า “ท่า” บริภาษเพื่อนที่เมา เหล้าแล้วเกิดทะเลาะกันเสียงดังโวยวาย ซึ่งทำให้ตนต้องเดือดร้อนรำคาญใจ โดยเปรียบเทียบว่า เพื่อนๆเหล่านั้นเป็นคนที่เลวทราม นำความเดือดร้อนมาให้ตนอยู่เสมอ เพื่อให้เพื่อนๆรู้ว่าตนไม่พอใจ ต่อการกระทำเช่นนั้น และสำนึกในความผิดที่กระทำ

๒.๑.๑.๒.๑.๓ การใช้สำนวนที่ประกอบด้วยคำต้องห้ามที่เป็นชื่ออวัยวะ

ชื่ออวัยวะจัดเป็นคำต้องห้ามอีกหมวดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในเกือบทุกภาษา ทั้งนี้ เพราะอวัยวะเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ เป็นรูปธรรมที่ใกล้ชิดมนุษย์ มนุษย์จึงมีความรู้สึกนึกคิด เกี่ยวกับอวัยวะต่างๆแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์

ชื่ออวัยวะที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้เป็นสำนวนเพื่อบริภาษนั้น คือ ท่า หรือที่ปรากฏในสำนวนว่า “ตืน” ทั้งนี้เพราะผู้พูดภาษาไทยเห็นว่าเป็นอวัยวะที่ต่ำ ซึ่งอาจมาจากลักษณะ ทางกายภาพของอวัยวะนี้ที่อยู่ต่ำที่สุดของร่างกายคนและสัตว์ ผู้พูดในภาษาไทยจึงมีความคิดดังกล่าว และต่อมาจึงกลายเป็นคำนิยามและข้อห้ามต่างเกี่ยวกับอวัยวะนี้ เช่น การห้ามไม่ให้นอนเหยียดเท้าไปทาง พระพุทธรูปหรือสิ่งที่เคารพบูชา (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๙: ๒๗)

สำนวนประเภทนี้ที่ปรากฏในข้อมูลที่ใช้ศึกษาได้แก่

กวนสันตืน

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่เกิดจากคำว่า “กวน” และ “สันตืน” คำว่า“กวน”นั้นมีความหมายว่า คนให้เข้ากัน คนให้ทั่วหรือกวนไปโดยรอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๘๒) เมื่อนำคำนี้ มาใช้เป็นสำนวนจึงมาความหมายว่า รบกวนทำให้ผู้อื่นรำคาญ ซึ่งได้จากการเปรียบเทียบกิริยาของคำดังกล่าว ส่วนคำว่า“สันตืน” นั้นหมายถึง ส่วนท้ายของเท้า (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๑๑๘) ซึ่งเป็นคำต้องห้ามดังที่กล่าวข้างต้น

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสำนวน“กวนสันตืน”นี้ เป็นสำนวนที่แปรมาจากสำนวน “กวนใจ” โดยแปลงคำว่า “ใจ”ที่ไม่ใช่คำต้องห้าม มาเป็น“สันตืน”ซึ่งเป็นคำต้องห้าม เพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึกของผู้บริภาษว่า ชวนเคือง รำคาญใจเป็นอย่างมาก อีกทั้งเท่านั้นนอกจากจะเป็นอวัยวะที่ใช้ เดินหรือวิ่งแล้ว ยังสามารถใช้ป้องกันตัวด้วยการเตะหรือถีบได้ด้วย ดังนั้นผู้บริภาษจึงนำหน้าชื่อของเท้า ดังกล่าวมาใช้เพื่อสื่อความหมายเพิ่มเติมว่า อาจจะถูกทำร้ายได้ด้วย สำนวนนี้จึงหมายความว่า ชวนให้รำคาญใจจนอาจถูกทำร้าย ดังตัวอย่างเช่น

(๑๔) เมื่อดำกลับมาถึงห้องพักไม่พอสมพันธ์จึงออกไปถาม
พนักงานที่คอยดูแลห้องพักที่ดำเช่าอยู่ แต่พนักงานคนนั้น
กลับตอบด้วยถ้อยคำที่ทำให้ดำไม่พอใจ จึงปรึกษาพนักงาน
คนนั้น ว่า

"ทำไมต้องกวนสันตี...ด้วย"

(ข้าววนอกนา(๒): ๒๒๘)

จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นว่าดำใช้สำนวน "กวนสันตี" (ถึงแม้ผู้แต่งจะละ
ส่วนของคำว่า"ตีน"ไว้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการละเพื่อความสุภาพในการเขียน โดยตั้งใจให้ผู้อ่านทราบ
ว่าผู้บริภาษนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงสำนวนแต่อย่างใด) เพื่อแสดงว่าตนนั้นขุ่นเคืองใจ หรือไม่พอใจต่อ
ถ้อยคำที่พนักงานดูแลห้องพักคนนั้นตอบคำถามตน ซึ่งการตอบคำถามเช่นนี้อาจทำให้พนักงานคนนั้น
ถูก"ดำ"ทำร้ายได้

๒.๑.๑.๒.๒ การใช้อุปลักษณ์ที่ใช้สิ่งต้องห้ามเป็นแบบเปรียบเทียบ

อุปลักษณ์ หมายถึง ถ้อยคำแสดงการเปรียบเทียบของสองสิ่ง สิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ
อีกสิ่งหนึ่งเป็นแบบเปรียบเทียบ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ๒๕๔๒: ๒๕๐) ไอ เอ ริชาร์ด (1936 อ้างถึงใน
Hawkes ,1972:61) เรียกสิ่งที่ถูกเปรียบว่า"tenor" และเรียกแบบเปรียบเทียบว่า "vehicle" นอกจากนี้เขายัง
กล่าวอีกว่า "ทุกครั้งเมื่อเราใช้อุปลักษณ์ เราจะมีความคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่แตกต่างกัน
สองสิ่ง โดยอาจจะถ่ายทอดผ่านคำเพียงคำเดียวหรือวลีเพียงวลีเดียว" จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็น
ว่า อุปลักษณ์นั้นเป็นการเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่ง โดยอาจจะแสดงได้ด้วยคำเพียงคำเดียว ดังนั้นจึง
อาจมีคำแสดงการเปรียบเทียบเช่น เหมือน เป็น ปรากรฎว์ร่วมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เลคอฟ และ จอห์นสัน
(Lakoff and Johnson,1980) ชี้ให้เห็นอีกว่า แบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบจะต้องเป็นสมาชิกคนละกลุ่ม
กัน เช่น "เธอเป็นหมอกยามเช้า" เป็นอุปลักษณ์เพราะแบบเปรียบเทียบคือ "หมอก" นั้นหมายถึงสภาพอากาศ
ซึ่งเป็นสมาชิกคนละกลุ่มกับสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบคือ "เธอ" ที่เป็นคน แต่ "เธอเป็นนักเรียน" ไม่ใช่อุปลักษณ์
เพราะทั้ง"เธอ"และ"นักเรียน"ต่างหมายถึงคนจึงเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับอุปลักษณ์ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ ทำให้เห็นว่า นักภาษาศาสตร์เหล่านี้
ต่างเห็นว่า อุปลักษณ์เป็นใช้ถ้อยคำที่แสดงการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งสองสิ่งที่เป็นสมาชิกคนละกลุ่มกัน

เป็นสำคัญ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับคำที่ใช้แสดงความเปรียบว่าเป็นคำใด เพื่อจำแนกลักษณะย่อยที่แตกต่างกันของการใช้ถ้อยคำในลักษณะนี้เช่นเดียวกับนักวรรณคดี ที่จำแนกการใช้ถ้อยคำเปรียบออกเป็น ๒ ประเภท คือ อุปมา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง ด้วยการใช้คำจำพวก “เหมือน” “ดุจ” หรือ “ดั่ง” เป็นคำแสดงความเปรียบ และอุปลักษณ์ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ด้วยการใช้คำจำพวก “เป็น” เป็นคำแสดงความเปรียบ

ในด้านหน้าที่ของอุปลักษณ์ เลคอฟ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้จำแนกอุปลักษณ์ออกเป็น ๓ ประเภทด้วยหน้าที่ในการสื่อสารที่แตกต่างกัน ได้แก่

๑) Structural metaphor ซึ่งเป็นการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งๆหนึ่งเป็นอุปลักษณ์เพื่อเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อแสดงว่าสิ่ง ๒ สิ่งมีโครงสร้างบางประการที่เหมือนกัน เช่น

"It 's difficult to *puts* my ideas *into* words."

(Lakoff and Johnson, 1980: 11)

ซึ่งเป็นประโยคที่แสดงถึงมโนทัศน์ที่เห็นว่า IDEAS (or MEANING) ARE OBJECT และ LINGUISTIC EXPRESSIONS ARE CONTAINERS ซึ่งอุปลักษณ์ประเภทนี้เป็นการถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้ผู้ฟังได้รับรู้

๒) Orientational metaphor ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่คล้ายคลึงกับอุปลักษณ์ประเภทแรก กล่าวคือเป็นการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบกับอีกหนึ่ง แต่อุปลักษณ์ประเภทนี้จะใช้มโนทัศน์เดียวกันทั้งระบบเพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นไปในลักษณะเดียวกัน ซึ่งมักเป็นเรื่องของทิศทาง เช่น ขึ้น-ลง เข้า-ออก หน้า-หลัง เป็นต้น ซึ่งต่างจาก Structural metaphor ที่จะใช้มโนทัศน์หนึ่งเพื่อเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง ไม่เป็นลักษณะเดียวกันทั้งระบบ ตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ HAPPY IS UP หรือ SAD IS DOWN ในประโยค เช่น

"I'm felling *up*." และ "You're in *high* spirits."

(Lakoff and Johnson, 1980: 15)

"I'm felling *down*." และ "I *fell* into a depression."

(Lakoff and Johnson, 1980: 15)

๓) Ontological metaphor ซึ่งเป็นการใช้ประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมเพื่อเปรียบเทียบและอธิบายสิ่งที่เป็นามธรรม ที่ไม่อาจจับต้อง มองเห็น ให้เหมือนมีรูปร่าง จำนวน มองเห็น ได้คล้ายคลึงกับวัตถุทั่วไป เช่น มโนทัศน์ THE MIND IS A MACHINE ในประโยค

"We've been working on this problem all day and now we're
running out of steam."

(Lakoff and Johnson, 1980: 27)

ซึ่งเป็นการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับเครื่องยนต์ที่เป็นรูปธรรม มาอธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจง่าย และชัดเจนขึ้น

ส่วนการศึกษานำหน้าที่ของอุปลักษณในภาษาไทย ของ ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (๒๕๔๒) ที่ศึกษาจากมุมมองของผู้พูด พบว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้ถ้อยคำที่เป็นอุปลักษณในการสื่อสารเพราะเห็นว่า อุปลักษณช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร ๗ ประการ เช่น ช่วยสื่อความได้โดยใช้คำน้อยกว่า ช่วยลดความรุนแรงและจริงจัง แต่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่มักใช้อุปลักษณเพื่อสร้างภาพให้ผู้ฟังรับรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจสารที่ผู้พูดต้องการสื่อสารได้ชัดเจนกว่าการบรรยายแบบตรงไปตรงมา เช่น ตัวอย่าง "ผมเป็นเส้นมามา" ที่ผู้บอกภาษาในการวิจัยนี้ให้เหตุผลว่าหากพูดเช่นนี้จะทำให้ผู้ฟังเห็นภาพได้ทันทีว่า ผมของผู้ที่กล่าวถึงนั้นมีลักษณะหยิกเช่นเดียวกับเส้นบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ซึ่งหากบรรยายแบบตรงไปตรงมาผู้ฟังอาจไม่เห็นภาพที่ชัดเจนนัก

จากความคิดของเลคอฟและจอห์นสัน ประกอบกับผลการศึกษาของ ญัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณนั้นมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิดของผู้พูดให้เกิดเป็นภาพและส่งไปสู่ผู้ฟังได้อย่างชัดเจนมากกว่าการบรรยายแบบตรงไปตรงมา ทั้งความคิดระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่นเดียวกับ หรือความคิดระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับสิ่งที่เป็นนามธรรม

ด้วยหน้าที่ดังกล่าวของอุปลักษณ ผู้บริภาษจึงเลือกใช้อุปลักษณเป็นกลวิธีหนึ่งในการบริภาษผู้ที่ตนไม่พึงพอใจ ยิ่งหากเป็นการใช้สิ่งต้องห้ามมาเป็นแบบเปรียบเทียบก็ยิ่งเป็นการแสดงถึงความไม่พอใจที่รุนแรงของผู้บริภาษที่มีต่อผู้ถูกบริภาษ เพราะสิ่งต้องห้ามนั้นเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่า ไม่ดี ไม่งาม ดังนั้นหากผู้บริภาษเลือกใช้สิ่งต้องห้ามมาเป็นแบบเปรียบเทียบจึงเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ถูกบริภาษนั้นมีข้อบกพร่อง จนเป็นที่น่ารังเกียจเช่นเดียวกับแบบเปรียบเทียบนั้น

จากการศึกษาวัจนกรรมการบริภาษพบว่า ผู้บริภาษใช้อุปลักษณที่ใช้สิ่งต้องห้ามเป็นแบบเปรียบเทียบใน ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑.๑.๒.๒.๑ การใช้อุปลักษณที่แสดงแบบเปรียบเทียบอย่างตรงไปตรงมา

อุปลักษณในลักษณะนี้เป็นการกล่าวเปรียบเทียบว่าผู้ถูกบริภาษเป็นเหมือนสิ่งต้องห้ามที่เป็นแบบเปรียบเทียบ โดยแสดงแบบเปรียบเทียบนั้นๆออกมาอย่างตรงไปตรงมา ดังตัวอย่างเช่น

(๑๕) ป้าหมอนไม่พอใจคำที่ดื้อ ไม่ยอมเชื่อฟังที่ตนอบรมสั่งสอน
จึงบริภาษคำว่า

"ดื้อก็เหมือนควาย"

(ข้าวนอกนา: ๑๘)

(๑๖) ป้าหมอนไม่พอใจที่คำไม่ยอมเชื่อฟังที่ตนอบรมสั่งสอน ถึงแม้
จะเขียนดีเพียงใดก็ตาม จึงบริภาษว่า

"เหมือนตีวัวตีควาย ตีเท่าไรก็ไม่เจ็บ ไม่มีสะดุ้งสะเทือน"

(ข้าวนอกนา: ๓๔๘)

(๑๗) บิดรู้สึกหมั่นไส้คำที่กำลังคุยโวเรื่องที่ตนได้เป็นนักร้องออก
โทรทัศน์ให้เพื่อนๆ ฟัง จึงบริภาษว่าคำนั้นทั้งร้อง ทั้งเดินไม่
เอาไหน ว่า

"เดินยังกะหมากำลังซึก"

(ข้าวนอกนา: ๒๗๖)

จากตัวอย่างทั้ง ๓ ที่ยกมานี้จะเห็นว่า ผู้บริภาษใช้สัตว์เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อแสดงถึงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ถูกบริภาษ โดยในตัวอย่างที่ (๑๕) ป้าหมอนใช้"ควาย"เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อบริภาษว่าคำนั้นดื้อมากเหมือนกับ"ควาย" ที่คนไทยทั่วไปเห็นว่าเป็นสัตว์ที่ไม่ฉลาดสั่งสอนยาก ซึ่งคล้ายคลึงกับตัวอย่างที่ (๑๖) ที่ป้าหมอนใช้"วัว" และ"ควาย" ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีผิวหนังหนา เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อบริภาษคำว่า มีผิวหนังหนาเช่นเดียวกับสัตว์ทั้ง ๒ ชนิด จะตี หรือจะสั่งสอนอะไรก็ไม่รู้สึกหรือหลบจำ ส่วนตัวอย่างที่ (๑๗) บิดใช้"หมา"ที่กำลังซึก เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อบริภาษคำที่เดินด้วยท่าทางที่ไม่เอาไหน ไม่สวยงามเลยแม้แต่น้อย

๒.๑.๑.๒.๒.๒ การใช้อุปลักษณะที่เน้นถึงแบบเปรียบเทียบ

อุปลักษณะประเภทนี้เป็นการเปรียบเทียบว่าผู้ถูกบริภาษเป็นสิ่งต้องห้ามที่น่ารังเกียจ โดยการใช้คำเกิดคู่กัน (Collocations) ซึ่งเป็นคำที่มีบริบทการใช้เฉพาะกับแบบเปรียบเทียบนั้นเท่านั้น หรืออาจใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงลักษณะเด่น ตลอดจนเหตุการณ์ที่มักเกิดขึ้นกับแบบเปรียบเทียบ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับแบบเปรียบเทียบนั้น มาใช้ร่วมกับการกล่าวถึงผู้ถูกบริภาษ เพื่อแสดงความหมายดังกล่าว ดังตัวอย่างเช่น

(๑๘) รมนุทรไม่พอใจหันแสงและลูกน้องที่พยายามสอบถามถึงสาเหตุที่ตนถูกจับกุมตัวและพยายามอธิบายว่าตนไม่ได้มีความผิดใดๆ เพราะปฏิบัติตามหน้าที่โดยตลอด ด้วยความไม่พอใจรมนุทรจึงบริภาษหันแสงและลูกน้อง ว่า

"ทำตามทีอ้าวจะสั่งเท่านั้น ไม่ต้องเห่า"

(เลือดเข้าตา: ๒๓๘)

(๑๙) ป้าหมอนไม่พอใจที่แม่ของคำมาทวงถามหาลูก ทั้งที่ทิ้งไว้ให้ตนเลี้ยงกว่าสิบปี โดยไม่ได้มาดูแล สงเสียเงินทองใดๆ ป้าหมอนจึงบริภาษแม่ของคำว่า

"ไขทิ้งเอาไว้เป็นปีๆ หนอย อยู่ๆก็มาทวง ทำอย่างกะกูเป็นซี่ซ่าเลี้ยง"

(ข้าวนอกนา: ๓๘๐)

(๒๐) วิกันดาโกรธอนิรุทธิ์ที่จะเดินทางตามอรอินทร์ไปญี่ปุ่น ถึงกับไล่เขาออกไปให้ไกลๆ ทำให้อนิรุทธิ์ไม่พอใจและขู่ว่าออกจากบ้านไปจริงๆ ซึ่งยิ่งทำให้วิกันดาไม่พอใจ และบริภาษอนิรุทธิ์ ว่า

“ฉันจะ...เอาเกลือเอาข้าวสารมาสาธิตให้ที่บ้านเทียว คอยดูนะ”

(เมียบลวง: ๔๑๙)

จากตัวอย่างที่แสดงมาข้างต้นนี้จะเห็นว่า ผู้บริภาษเลือกที่จะใช้อุปลักษณะที่ไม่ได้กล่าวแบบเปรียบออกมาตรงๆ แต่กลับใช้คำหรือข้อความเพื่อแสดงถึงแบบเปรียบนั้น เช่นในตัวอย่างที่(๑๘) วรรณยุกต์ใช้คำว่า“เห่า”ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกอาการส่งเสียงสั้นๆของสุนัข (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๐๙) ดังนั้นเมื่อวรรณยุกต์เลือกใช้คำนี้แทนการส่งเสียงพุดของพินแสและลูกน้อง จึงเป็นการแสดงความหมายบริภาษพินแสและลูกน้องว่าเป็นสุนัข เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (๑๙) ที่เป้าหมายเลือกใช้คำที่เกิดคู่กับสัตว์ คือ “ไซ้” มาเพื่อแสดงความหมายอุปลักษณะว่าแม่ของคำเป็นสัตว์ โดยคำว่า“ไซ้” ในตัวอย่างที่นี้นั้นเป็นคำเป็นคำกริยาแสดงอาการตกฟอง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๒๐๙) ซึ่งเป็นอาการของสัตว์

สำหรับตัวอย่างที่(๒๐) เป็นบทบริภาษที่วิพากษ์กล่าวหาว่าหากอนิรุทธิ์ ผู้เป็นสามีออกไปจากบ้านไปจริงๆแล้ว ตนจะนำเกลือและข้าวสารมาสาธิตภายในบ้านให้ทั่ว บทบริภาษนี้เป็นการเปรียบเทียบโดยการกล่าวว่าตนจะปฏิบัติต่ออนิรุทธิ์เช่นเดียวกับที่ทำต่อแบบเปรียบนั้น ทั้งนี้เพราะการนำเกลือหรือข้าวสารมาสาธิตในบริเวณใดนั้นเพื่อจะสามารถกรปิดเป่า ขับไล่ภูตผีและสิ่งชั่วร้ายต่างๆให้พ้นจากบริเวณนั้นได้ ดังนั้นการกล่าวว่าตนจะกระทำต่ออนิรุทธิ์เช่นเดียวกับที่ทำต่อภูตผี หรือสิ่งชั่วร้าย ย่อมเป็นการแสดงความหมายว่าอนิรุทธิ์นั้นเป็นภูตผี หรือสิ่งชั่วร้ายนั้นๆ

๒.๑.๒ การบริภาษด้วยคำที่แสดงความหมายทางลบ

คำที่แสดงความหมายทางลบ คือ คำที่มีความหมายกล่าวถึงการกระทำ พฤติกรรมหรือคุณสมบัติที่สังคมตัดสินว่าไม่ถูกต้อง เหมาะสม หรือดีงาม ดังนั้นเมื่อผู้บริภาษเลือกใช้คำประเภทนี้เป็นคำบริภาษเพื่อว่ากล่าวและโจมตีผู้ถูกบริภาษที่มีการกระทำ ความประพฤติหรือคุณสมบัติที่ไม่พึงประสงค์นั้น จึงเป็นการบริภาษถึงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ ซึ่งสามารถลดความน่าเชื่อถือ ตลอดจนจนการยอมรับของผู้อื่นที่มีต่อผู้ถูกบริภาษลงได้

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า คำที่แสดงความหมายทางลบที่ผู้บริภาษเลือกใช้เพื่อบริภาษนั้นสามารถจำแนกออกตามความหมายได้เป็นกลุ่มต่างๆดังนี้

๒.๑.๒.๑ การใช้คำที่มีความหมายประจำรูปในทางลบ

คำที่มีความหมายประจำรูปในทางลบ คือ คำที่มีความหมายประจำรูปกล่าวถึงการกระทำ ความประพฤติ ตลอดจนคุณสมบัติที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี หรือไม่ควรประพฤติ ปฏิบัติ คำที่มีความหมายประจำรูปในทางลบนี้นี้เป็นคำที่ผู้บริภาษเลือกใช้เพื่อตำหนิ ว่ากล่าวผู้ถูกบริภาษที่มีความประพฤติเช่นเดียวกับความหมายของคำนั้น

จากข้อมูลที่ใช้ศึกษา สามารถจำแนกคำที่มีความหมายประจำรูปในทางลบออกเป็น ๓ กลุ่มตามความหมาย ดังรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๒.๑.๑ การใช้คำที่มีความหมายทางลบเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญา

คำในกลุ่มนี้เป็นคำที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะของความคิดและสติปัญญาที่ไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑.๒.๑.๑.๑ การใช้คำที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะของความคิดที่ไม่ดี

คำในกลุ่มนี้เป็นคำที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะความคิดที่สังคมผู้บริภาษเห็นว่าไม่ดี และไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๒.๑.๒.๑.๑.๑.๑ การใช้คำที่กล่าวถึงความคิดเห็นของผู้ถูกบริภาษว่าตนมีดี

คำบริภาษในกลุ่มนี้ใช้เพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษว่ามีความคิดว่าตนเองมีดี หรือมีความสามารถจนไม่ยอมอ่อนน้อม หรือผ่นอนปรนให้ใคร หรือกระทำการสิ่งใดเกินความสามารถของตน ได้แก่

จงทอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๒๙๓) ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ว่า "เยอหยิ่ง, ทะนงตน, ถือดี, อวดดี" ส่วน นววรรณ พันธุมธา (๒๕๔๔: ๔๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ถือว่าตนมีดี ไม่ยอมอ่อนน้อม หรือรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น" จากความหมายดังกล่าว คำนี้จึงใช้บริภาษว่าผู้ถูกบริภาษนั้นเยอหยิ่ง ทะนงตน จนไม่ยอมอ่อนน้อมให้ผู้อื่น ดังตัวอย่างเช่น

(๒๑) *คุณใจจำได้ว่ามีสตอลลีนั้นเป็นคนเดียวกับ
 คำที่แม่ของตนรับมาเลี้ยงไว้ แต่คำกลับไม่เข้า
 มาทักทายตน ทั้งที่ตนเป็นผู้มีพระคุณ ซึ่งทำให้
 คุณใจไม่พอใจ เมื่อเห็นคำเดินผ่านมา จึง
 กล่าวบริภาษคำขึ้นมามากๆ ให้คำได้ยิน ว่า*

"ตอนนี้มันเป็นมีสตอลลีแล้ว เลยจงทองจิบหาย"

(ข้าวอกนา(๒): ๖๕)

ในตัวอย่างที่(๒๑)นี้ *คุณใจ* ใช้คำว่า "จงทอง" บริภาษว่าคำนั้นพอได้เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงก็เยอหยิ่ง ทะนงตน ไม่เข้ามาทักทายผู้บริภาษทั้งที่เคยรู้จักและมีบุญคุณต่อกันมาก่อน

อวดเก่ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๓๓๘) ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ว่า "แสดงให้เห็นว่าตนมีคุณสมบัติเช่นนั้นทั้งๆที่ไม่มี" จากความหมายดังกล่าวนี้จะเห็นว่าคำนี้มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า "อวดดี" ผู้บริภาษจึงใช้คำนี้เพื่อบริภาษในทำนองเดียวกัน คือบริภาษว่าผู้ถูกบริภาษนั้นโอ้อวดตนว่ามีความสามารถทั้งที่ไร้ความสามารถ ดังตัวอย่างเช่น

(๒๒) แม่ของบุญรอดเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดยอม
ขายบริการให้บ๊อบ จึงไม่พอใจที่บุญรอดทำ
เช่นนั้นทั้งที่ก่อนหน้านี้บุญรอดยืนยันหนัก
แน่นว่าถึงอย่างไรก็ไม่ยอมขายบริการเด็ดขาด
แม่ของบุญรอดจึงบริภาษบุญรอดว่า

"เขาพูดกันทั้งตำบลว่านังบุญรอดคนอวดเก่ง ใน
ที่สุดก็ไม่พ้นขายตัวอย่างอื่นบุญล้า"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๕๗)

จากตัวอย่างการบริภาษที่(๒๒)นี้ จะเห็นว่าแม่ของบุญรอดใช้
คำว่า "อวดเก่ง" บริภาษบุญรอดที่เคยตั้งปณิธานไว้ว่าจะไม่ยอมเป็นโสเภณีเด็ดขาด แต่กลับไม่มี
ความสามารถพอที่จะทำดังที่เคยตั้งปณิธานไว้ จนในที่สุดก็ต้องยอมเป็นโสเภณีเพื่อเลี้ยงชีพ

อวดดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖:
๑๓๓๘) ได้ให้ความหมายของคำว่า "อวดดี" ไว้ว่า "ทะนงใจว่าตนดี, ถือดี, แสดงให้เขาเห็นว่าตนมีดีโดย
ไม่มีดีจริงๆ" จากความหมายดังกล่าว คำนี้จึงใช้บริภาษว่าผู้ถูกบริภาษที่ทะนงตนในคุณสมบัติ หรือ
ความสามารถของตนทั้งที่ไม่ได้มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำการนั้นๆ ดังตัวอย่างเช่น

(๒๓) คุณจิมชวนดำให้มาเล่นเป็นเพื่อนตน แต่ดำ
ปฏิเสธไม่ยอมเล่นด้วยจึงทำให้คุณจิมไม่พอใจ
และบริภาษดำ ว่า

"แกอย่าอวดดีนะดำ ฉันเป็นคนเอาแกมาเลี้ยงนะ"

(ข้าวนอกนา: ๑๔๕)

ในตัวอย่างที่(๒๓)นี้ คุณจิมใช้คำว่า"อวดดี" เพื่อบริภาษคำที่
 ทะนงตนไม่ยอมทำตามคำสั่งหรือความต้องการของคุณจิม ทั้งที่คำเป็นเพียงเด็กที่เขาอุปการะไว้เพื่อ
 ช่วยเหลืองานในบ้าน มีฐานะคล้ายคนรับใช้ซึ่งต้องคอยรับใช้และทำตามคำสั่งของเจ้านาย

๒.๑.๒.๑.๑.๑.๒ การใช้คำที่กล่าวถึงการคิดทำในสิ่งที่ไม่สมควร

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะมีความหมายกล่าวถึง การคิดอ่านที่จะ
 ทำการบางอย่างที่แปลกแตกต่างไปจากปกติที่ประเพณีปฏิบัติกันมาในสังคม อีกทั้งสังคมยังมองเห็นว่า
 เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมกับเพศ วัย สถานภาพ หรือความสามารถของผู้คิดนั้น ได้แก่คำว่า

ริ / ริอ่าน

คำว่า"ริ" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒
 (๒๕๔๖: ๙๕๗) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เริ่มคิดหรือทำแปลกจากปกติ (มักใช้ในทางไม่ดี)" ส่วนคำว่า"ริ
 อ่าน"พจนานุกรมฉบับเดียวกันและหน้าเดียวกันนี้ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ริ" ดังนั้นคำทั้งสองคำนี้จึงใช้
 เพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษในทำนองเดียวกัน คือบริภาษผู้ถูกบริภาษที่มีความคิดแตกต่างไปจากปกติ
 และไม่เหมาะสมกับเพศ วัย สถานภาพ หรือความสามารถของตนจนอาจเกิดผลร้ายต่างๆได้ ดัง
 ตัวอย่างเช่น

(๒๔) บุญรอดไม่พอใจบุญทิ้งน้องชายที่คิดจะเลิก

เรียนหนังสือ เพื่อออกไปทำงานเป็นนักร้อง และ
 แต่งงานกับผู้หญิงที่ตนชอบพออยู่ บุญรอดจึง
 บริภาษบุญทิ้ง ว่า

"ริมีเมีย ริจะเป็นนักร้อง ริทะเลอย่างดีๆทั้งนั้น"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๒๗)

(๒๕) ดนัยธรไม่พอใจที่เดือนบุตรสาวบุญธรรมของ

ตนคบหากับไวภพ ทั้งที่ยังเรียนอยู่ จึงบริภาษ
 เดือน ว่า

"เรียนยังไม่ทันจบเรียนมีคู่รัก"

(ข่าวออกนา(๒): ๓๑๖)

ตัวอย่างที่(๒๔)และ(๒๕)ที่ยกมานี้ ผู้บริภาษใช้คำว่า "ริ" และ"ริอ่าน"ตามลำดับ โดยในตัวอย่างที่ (๒๔) นั้น เป็นการบริภาษบุญทั้งที่คิดจะทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ คือคิดที่จะมีภรรยาทั้งที่อายุยังน้อย และคิดที่จะเป็นนักร้องทั้งที่ไม่มีความสามารถ ส่วนตัวอย่างที่ (๒๕) เป็นการบริภาษเดือนที่คิดจะมีคู่รักทั้งที่ยังไม่สำเร็จการศึกษา ซึ่งผู้บริภาษในตัวอย่างทั้งสองนี้ต่างเห็นว่า ความคิดของผู้ถูกบริภาษนั้นเป็นความคิดที่ไม่เหมาะสมไม่ควรจนอาจทำให้เกิดผลเสียต่างๆตามมาได้

๒.๑.๒.๑.๑.๑.๓ การใช้คำที่กล่าวถึงความคิดที่หลง
อยู่กับสิ่งผิด

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะเป็คำที่กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีหลงคิดในสิ่งที่ผิด ซึ่งเป็นความคิดที่บุคคลทั่วไปมักไม่คิด หรือไม่สมควรคิดเช่นนั้น ได้แก่คำว่า

บ้า

คำว่า "บ้า"นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๖๑๙) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เสียจริต, วิกจริต, สติพินเพื่อน, หลงใหลหรือมัวเมาในสิ่งนั้นๆจนผิดปกติ" ส่วน"บ้า"ที่ใช้เป็นคำบริภาษในการสนทนามักมีความหมายว่า หลงคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควร หรือบุคคลทั่วไปมักไม่คิดเช่นนั้น จนผิดปกติ ดังตัวอย่างเช่น

(๒๖) เขมววรรณคิดว่าสาเหตุที่दनัยธรรามีของตน

ไม่ยอมให้เดือนผู้เป็นบุตรสาวบุญธรรมคบหา
กับเพื่อนชาย เพราะदनัยธรรานั้นแอบหลงรัก
เดือนฉันชูสาว ความคิดดังกล่าวทำให้
เขมววรรณไม่สบายใจมาก จนวันหนึ่ง
เขมววรรณจึงพูดเรื่องนี้กับदनัยธรร ซึ่งทำให้
दनัยธรรไม่พอใจมาก และบริภาษเขมววรรณ ว่า

"ตัวเองมันบ้า หึงเด็กนะไม่ใช่อะไรหรอก"

(ข่าวนอกนา(๒): ๓๖๔)

ตัวอย่างที่(๒๖)นี้ *दनियर* บริภาษ *เขมวรรณ* "ผู้เป็นภรรยาที่กล่าวหา *दनियर* ว่า หลงรักบุตรสาวบุญธรรมชั้นผู้สาว ทำให้ *दनियर* เองได้ปฏิเสธและกล่าวบริภาษ *เขมวรรณ* โดยใช้คำว่า "บ้า" เพื่อแสดงว่า *เขมวรรณ* มีความคิดที่เกินเลยไร้สาระ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ เป็นความคิดที่ไม่สมควรและบุคคลทั่วไปก็ไม่มีความคิดเช่นนี้

๒.๑.๒.๑.๑.๒ การใช้คำที่กล่าวถึงระดับสติปัญญาที่ไม่ดี

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะมีความหมายกล่าวถึงความไม่เฉลียวฉลาด ไม่มีความรู้ ความคิดเพียงพอดังที่สังคมคาดหวังไว้ ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าวจึงเป็นผู้ที่สังคมไม่ยอมรับ คำบริภาษในกลุ่มนี้ได้แก่

โง่

คำนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๒๘๓) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เขลา, ไม่ฉลาด, 'ไม่รู้' คำนี้จึงใช้เป็นคำหยาบเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษที่ไม่มีความรู้ความสามารถพอที่จะขบคิดแก้ปัญหา หรือทำการใดให้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่างเช่น

(๒๗) เมื่อที่รุ่นพี่จะเรียกร่วมรุ่นน้องเพื่อทำกิจกรรมรับน้องกลับ มีเค้าฝนชำนันในฐานะรุ่นพี่ จึงเรียกเบื่อกรุ่นน้องที่เคยประกอบพิธีห้ามฝนเป็นประจำมาเพื่อทำพิธีห้ามฝนดังเช่นเคย แต่เมื่อเบื่อกมาถึงกลับไม่ทราบว่ ชำนันเรียกตนมาเพราะเหตุใด จึงทำให้ชำนันไม่พอใจและบริภาษเบื่อก ว่า

"เฮ้...โง่โง่ ฟ้าโล่งแต่เสียงครืนๆอยู่ตีนฟ้าอย่างนี้ มึงต้องเตรียมอะไรโง่เบื่อก"

(กลินสีและที่แปรง: ๑๕๗)

ตัวอย่างการบริภาษที่(๒๗)นี้ ชำนาญต้องการให้เบือกทำพิธีไล่ฝนเพื่อให้สามารถทำกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ซึ่งเบือกนั้นถูกบังคับให้ทำพิธีนี้เสมอ ในครั้งนี้เมื่อ ชำนาญได้ยินเสียงฟ้าร้องจึงสั่งให้เบือกประกอบพิธีเช่นเคย แต่เบือกกลับไม่ทราบว่าจะต้องทำอะไรทั้งๆที่เห็นว่าฝนกำลังตก ชำนาญจึงใช้คำว่า"โง่"บริภาษว่าเบือกนั้นเขลา ไม่มีไหวพริบว่าในสถานการณ์ดังกล่าวควรทำอะไร

เชอ

คำว่า"เชอ"นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๓๘๔) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เขลาเพราะไม่เคยพบเคยเห็นมาก่อน, ไม่รอบคอบ, งง" จากความหมายดังกล่าวคำนี้จึงใช้เพื่อบริภาษว่าผู้ถูกบริภาษนั้นเขลา ไม่คิดตรองให้รอบคอบ หรืองงจนไม่สามารถแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าได้ ดังตัวอย่างเช่น

(๒๘) เมื่อคันฉัตรสั่งให้ลูกน้องปล่อยพันแสงคนที่ถูกจับตัว
มา แต่ลูกน้องของตนกลับยืนงง ไม่รู้จะทำอย่างไรต่อไป
จึงทำให้คันฉัตรไม่พอใจและบริภาษลูกน้อง ว่า

"เฮ้อ-อย่ามัวยืนเชออยู่ซี แก้มัดแล้วปล่อยตัวเขาไป"

(เลือดเข้าตา: ๑๐๔)

จากตัวอย่างที่(๒๘)นี้ คันฉัตรต้องการบริภาษลูกน้องที่กำลังงงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจนไม่ทราบว่าควรทำอะไรต่อไป คันฉัตรจึงเลือกใช้คำว่า"เชอ"เพื่อบริภาษลูกน้องที่มีลักษณะดังกล่าว

๒.๑.๒.๑.๒ การใช้คำที่มีความหมายทางลบเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
ทางวาจา

คำบริภาษในกลุ่มนี้เป็นคำที่มีความหมายในทางไม่ดีทางวาจา ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทางวาจาซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นโกรธเคืองได้ คำบริภาษในกลุ่มนี้ได้แก่

โกหก

คำว่า "โกหก" นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒(๒๕๔๖: ๑๗๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "จงใจกล่าวคำไม่จริง, พูดปด, พูดเท็จ (มักใช้ในที่ไม่สุภาพ)" จากความหมายดังกล่าวคำว่า "โกหก" นี้จึงใช้เพื่อบริภาษบุคคลที่กล่าวเรื่องไม่จริง ดังตัวอย่างเช่น

(๒๙) ใจหวนกับด้อมาให้การกับตำรวจเกี่ยวกับคดีที่มีคนร้ายขึ้นบ้านและขโมยทรัพย์สินของใจหวนไป ซึ่งใจหวนให้การว่าตนจำได้คนร้ายนั้นเป็นเพื่อนกับด้อม แต่ด้อมกลับปฏิเสธว่าไม่รู้จักคนร้ายที่มาขโมยของ จึงทำให้ใจหวนไม่พอใจและบริภาษด้อมว่า

"โกหก เด็กคนนี้นั้นโกหก เพราะนายคนนั้นเป็นแฟนของมัน"

(ข่าวออนไลน์(๒): ๒๔)

ตัวอย่างที่(๒๙)นี้ใจหวนใช้คำว่า "โกหก" บริภาษด้อมที่ให้การกับตำรวจว่าไม่รู้จักคนร้ายที่เข้ามาขโมยของภายในบ้านของใจหวนไม่ได้ ทั้งที่คนร้ายคนนั้นเป็นคนที่ด้อมหลงรักอยู่การกระทำดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการจงใจที่จะกล่าวเท็จเพื่อช่วยเหลือคนที่ตนชอบพออยู่

ล้าเลิก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๐๑๒) ได้ให้ความหมายของคำว่า "ล้าเลิก" ไว้ว่า "กล่าวทวงบุญคุณ, กล่าวตัดพ้อต่อว่าโดยยกเอาความดีที่ตนทำไว้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้สำนึกถึงบุญคุณที่ตนมีอยู่กับผู้นั้น" จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าการพูดในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการลดสถานภาพของผู้ฟังที่อาจมีสถานภาพสูงกว่าหรือเท่าเทียมกันให้ต่ำลง เพื่อให้ผู้ฟังจำต้องยอมทำตามที่ผู้พูดปรารถนา ซึ่งเป็นการสร้างความไม่พึงพอใจให้กับผู้ฟังจนต้องบริภาษผู้พูดที่กระทำเช่นนั้น ดังตัวอย่างเช่น

(๓๐) แม่ของบุญรอดไม่พอใจที่บุญรอดนอกจากจะไม่ยอมให้ลูกชายคนโตมาอยู่กับตนแล้วยังพูดทวงบุญคุณว่าตนนั้นเป็นคนที่ต้องรับภาระดูแลแม่อีก จึงทำให้แม่ของบุญรอดไม่พอใจบุญรอดและกล่าวบริภาษ"บุญรอด" ว่า

“กูเลี้ยงมึงมา แคนี่มึงลำเลิกกู”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๐๖)

ตัวอย่างที่(๓๐)นี้ แม่ของบุญรอดต้องการให้บุญรอดยอมให้ลูกชายคนโต มาอยู่เป็นเพื่อนตน แต่บุญรอดไม่ยอม แม่จึงบริภาษว่าบุญรอดนั้นได้ดีแล้วลืมพี่น้อง บุญรอดจึงกล่าว ว่าตนนั้นรับภาระเลี้ยงดูแม่ น้องและหลานๆก็หนักพอแล้ว แม่จึงบริภาษว่าเรื่องเพียงเท่านี้ เหตุใดบุญ รอดต้องทวงบุญคุณด้วยทั้งที่ตนเป็นแม่ก็เคยเลี้ยงดูบุญรอดมาก่อนเช่นกัน

๒.๑.๒.๑.๓ การใช้คำที่มีความหมายทางลบเกี่ยวกับการกระทำและความประพฤติ

คำบริภาษในกลุ่มนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายของบุคคล อัน ได้แก่ การกระทำในลักษณะต่างๆ ตลอดจนความประพฤติซึ่งหมายถึงการกระทำอย่างสม่ำเสมอของบุคคล หนึ่ง (นววรรณ พันธุเมธา, ๒๕๔๔ : ๑๖๑) ด้วย คำหยาบในกลุ่มนี้สามารถจำแนกออกได้เป็น ๕ กลุ่มได้แก่

๒.๑.๒.๑.๓.๑ การใช้คำที่กล่าวถึงลักษณะการกระทำที่ไม่ดี

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะเป็นการกล่าวถึงการกระทำที่ไม่เป็นที่ยอมรับของ สังคมในลักษณะต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือ

๒.๑.๒.๑.๓.๑.๑ การใช้คำที่กล่าวถึงการแสดงกิริยาวาจาที่ไม่
เหมาะสมกับสถานภาพของคู่สนทนา

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะกล่าวถึงการการแสดงกิริยาวาจาของบุคคลที่ไม่ เหมาะสมกับสถานภาพของคู่สนทนา ซึ่งสังคมไทยเห็นว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องเสียมารยาทประการหนึ่ง คำบริภาษที่กล่าวถึงการกระทำลักษณะดังกล่าวที่พบในข้อมูลได้แก่

ทะเล้ง

คำว่า“ทะเล้ง”นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖:๕๑๖)ได้ให้ความหมายไว้ว่า “แสดงกิริยาหรือวาจาที่ไม่สมควรในเรื่องที่ไม่ใช่ฐานะของตัวหรือใน

เวลาที่เขาไม่ต้องการ, แสดงกิริยาหรือวาจาอาจเื่อมไม่รู้จักระดับที่ต่ำที่สูง" ส่วน นววรรณ พันธเมธา(๒๕๔๔: ๒๒๔) ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ว่า "มักล้อเล่นผู้ที่มีฐานะสูงกว่าหรือผู้ที่ไม่รู้จักสนิทสนม" ดังนั้นคำนี้จึงมักใช้เพื่อบริภาษใน ๒ ลักษณะคือ บริภาษผู้ที่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องที่ไม่รู้ระดับ และผู้ที่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมกับผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าหรือไม่สนิทสนม จากข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกใช้ศึกษานั้นพบเฉพาะการใช้คำนี้บริภาษผู้ที่แสดงกิริยาไม่เหมาะสมกับผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าหรือไม่สนิทสนมเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น

(๓๑) คำไม่พอใจที่พนักงานดูแลห้องพักที่ตอบคำถามถึง
หยอกล้อเรื่องส่วนตัว คำจึงบริภาษพนักงานดูแล
ห้องพักคนนั้น ว่า

"ทะเล้ง"

(ข้าววนอกนา(๒): ๒๒๙)

ตัวอย่างที่(๓๑)นี้คำเป็นลูกคำที่เข้ามาเข้าห้องพัก ส่วนผู้ถูกบริภาษเป็นพนักงานดูแลห้องพัก ดังนั้นคำจึงมีสถานภาพที่ค่อนข้างสูงกว่าผู้ถูกบริภาษ อีกทั้งคำกับพนักงานดูแลห้องพักซึ่งเป็นผู้ถูกบริภาษยังไม่ได้รู้จักสนิทสนมกัน เมื่อพนักงานดูแลห้องพักหยอกล้อเกี่ยวกับคนรักของคำซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว จึงถูกคำบริภาษว่า "ทะเล้ง" เพราะเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม เพราะตนนั้นมีสถานภาพที่สูงกว่าและไม่ได้สนิทสนมจนสามารถหยอกล้อถึงเรื่องส่วนตัวได้

ลามปาม

คำว่า"ลามปาม"นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๐๐๗) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ต่อเนื่องไปถึงสิ่งอื่นหรือคนอื่นด้วย, โดยปริยายหมายถึงอาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้นซึ่งแสดงว่าไม่รู้จักระดับที่ต่ำที่สูง" จากความหมายดังกล่าวนี้จะเห็นว่าคำว่า"ลามปาม"นี้เป็นคำที่กล่าวถึง การกระทำของบุคคลที่ไม่คำนึงถึงสถานภาพของคู่สนทนา ซึ่งเป็นการกระทำที่เสียมารยาทในสังคมไทย เพราะเป็นการไม่ให้ความเคารพต่อคู่สนทนาตามสมควรแก่สถานภาพ ดังตัวอย่างเช่น

(๓๒) ป้าแก้วไม่พอใจที่คำพูดจาล่วงเกินตนทั้งที่ตนเป็น
ผู้ใหญ่กว่า จึงบริภาษคำ ว่า

“เอ...นั่งนี้ลามปามผู้ใหญ่แน่ะ”

(จำนวนอกณา: ๔๗๐)

ตัวอย่างที่(๓๒)นี้เป็นการบริภาษคำโดยป่าแก้วที่มีอายุมากกว่าและตัวเองยังให้ความเคารพถึงกับเรียกว่าป้า แต่คำกลับแสดงกิริยาวาจาล้วงเกิน เสมือนไม่ให้ความเคารพตามสมควรแก่สถานภาพของป่าแก้วจึงถูกป่าแก้วบริภาษดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น

๒.๑.๒.๑.๓.๑.๒ การใช้คำที่กล่าวถึงการกระทำเพื่อประโยชน์เฉพาะตน

ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมไทยให้ความสำคัญ ดังนั้นหากสมาชิกในสังคมคนใดไม่ปฏิบัติตามคุณธรรมดังกล่าวจึงอาจเป็นผู้ที่สังคมตำหนิติเตียนได้ ด้วยเหตุนี้คำหยาบในภาษาไทยจึงมีกลุ่มคำหนึ่งที่กล่าวถึงความไม่เชื่อเพื่อ หรือการกระทำเพื่อประโยชน์เฉพาะตนโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จากข้อมูลปรากฏคำหยาบในกลุ่มนี้เพียงหนึ่งคำ คือ

เห็นแก่ตัว

คำว่า“เห็นแก่ตัวนี้”พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๓๐๑) ได้ให้ความหมายไว้ว่า“เห็นประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ” ซึ่งมักใช้เพื่อบริภาษผู้ที่กระทำการใดเพื่อประโยชน์เฉพาะตนโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ดังตัวอย่างเช่น

(๓๓) แม่ของบุญรอดขอเงินบุญรอดเก็บไว้ใช้จ่าย แต่

บุญรอดเกรงว่าแม่จะนำเงินไปเล่นหวย จึงไม่ให้ตามที่ขอ แม่จึงไม่พอใจและบริภาษบุญรอด ว่า

“มึงมันคนเห็นแก่ตัว นึกถึงแต่ตัวเอง”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๕๙)

ตัวอย่างที่(๓๓)นี้ แม่ของบุญรอดกล่าวบริภาษบุญรอดที่ไม่ยอมให้เงินแก่ตนตามที่ขอทั้งที่พอมีเงินเลี้ยงชีพ ซึ่งแม่ของบุญรอดเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เชื่อเพื่อแก่หมู่ญาติพี่น้อง

๒.๑.๒.๑.๓.๑.๓ การใช้คำที่กล่าวถึงการกระทำในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน

การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนนั้น สังคมไทยถือว่าการกระทำที่เสียมารยาทมาก เพราะอาจถือได้ว่าเป็นการก้าวก่ายสิทธิและอิสรภาพในการดำเนินชีวิตของผู้อื่น ดังนั้นจึงมีคำบริภาษกลุ่มหนึ่งที่ใช้บริภาษถึงพฤติกรรมในลักษณะนี้ ได้แก่คำว่า

จู้จี้จ้าน

คำว่า"จู้จี้จ้าน"พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๓๑๘) ได้ให้ความหมายไว้ว่า"เข้าไปยุ่งเกี่ยวในสถานที่หรือในเรื่องที่ไม่ใช่น้ำที่ของตัวจนหน้าเกลียด"จากความหมายข้างต้น คำว่า"จู้จี้จ้าน"จึงมีความหมายแสดงถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับสิทธิและอำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ ตัวอย่างเช่น

(๓๔) พนักงานของโรงแรมเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นหญิงขายบริการที่แอบขึ้นมาหาแขกที่พักอยู่ในโรงแรม ซึ่งโรงแรมมีกฎหมายห้ามไว้เพราะเกรงว่าจะทำให้แขกที่มาพักไม่พอใจ จึงบริภาษบุญรอด ว่า

"ที่นี่มีกฎหมายผู้หญิงขึ้นไปจู้จี้จ้านกับแขกถึงห้องพัก"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๙๕)

ตัวอย่างที่(๓๔)นี้เป็นบทการบริภาษของพนักงานโรงแรมที่เข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นหญิงขายบริการจึงห้ามไม่ให้ขึ้นไปบนห้องพักของแขก ด้วยความเข้าใจผิดเช่นนั้นพนักงานโรงแรมจึงเห็นว่าบุญรอดนั้นเข้าไปยุ่งวุ่นวายในสถานที่ที่ตนไม่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๒.๑.๓.๑.๒ การใช้คำที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่ไม่ดีด้านการกระทำ

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะเป็นคำหยาบที่กล่าวถึงคุณสมบัติอันไม่พึงปรารถนาในการกระทำกิจการงานต่างๆ ซึ่งหากผู้ใดมีคุณสมบัติเหล่านี้ก็จะทำให้การงานคั่งค้าง ไม่ประสบความสำเร็จ คำหยาบในกลุ่มนี้ได้แก่

ซีเกียจ

คำว่า"ซีเกียจ"นี้ นววรรณ พันธุเมธา (๒๕๔๔: ๑๕๖)ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เกียจคร้าน" ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๔๗)ได้ให้ความหมายของคำว่า "เกียจคร้าน" ไว้ว่า"ซีเกียจ, ไม่อยากทำงาน" ดังนั้นคำว่า"ซีเกียจ"นี้จึงใช้เพื่อบริภาษบุคคลที่เกียจคร้าน ไม่อยากทำงาน ไม่มีความผูกพันในการทำงาน ตัวอย่างเช่น

(๓๕) บุญรอดไม่พอใจบุญทิ้งที่ไม่ยอมทำความสะอาดห้องส่วนตัว
ปล่อยให้สกปรก โดยอ้างว่าไม่มีเวลาทำความสะอาด
บุญรอดจึงบริภาษบุญทิ้ง ว่า

"ทำไมมันถึงได้ซีเกียจแล้วก็สกปรกยงั้นะ"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๕๕)

บทบริภาษตัวอย่างที่(๓๕)นี้เป็นการบริภาษเป็นการบริภาษของบุญรอดที่
ต้องการให้บุญทิ้งรู้สึกสำนึกผิด ที่เกียจคร้านไม่แบ่งเวลาเพื่อทำความสะอาดห้องของตนโดยอ้างว่าต้อง
เรียนหนังสือหนักและต้องช่วยงานที่ร้านจึงไม่มีเวลาทำความสะอาด

จับจาด

คำว่า"จับจาด"พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖:๓๐๑) ได้
ให้ความหมายไว้ว่า"ลักษณะที่ทำงานไม่จริงจัง ชอบเปลี่ยนงานบ่อยๆ" จากความหมายดังกล่าว คำนี้จึง
เป็นคำที่ใช้บริภาษผู้ที่ไม่ผูกพันพยายามในการทำงานใดๆให้สำเร็จ ดังตัวอย่างเช่น

(๓๖) บุญรอดไม่พอใจบุญสินน้องชายที่ต้องการเป็นช่าง ตนจึง
พาไปฝึกงาน แต่หลังจากไปฝึกงานบุญสินกลับบ่นว่าเหนื่อย
จนคิดจะเลิกเป็นช่าง ซึ่งทำให้บุญรอดไม่พอใจ และบริภาษ
บุญสิน ว่า

"อยากเป็นนายช่างอะไร ไม่เจียมสังขาร จับจาดออกอย่างนี้"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๔๐)

ตัวอย่างที่(๓๖)นี้เป็นบทบริภาษของ**บุญรอด**ที่**บริภาษบุญสิน**ที่เคยต้องการเป็นนายช่าง แต่เมื่อได้ไปฝึกงานเป็นช่างก็กลับบ่นว่าเป็นงานหนักจนคิดจะเปลี่ยนงาน “บุญรอด”จึงบริภาษด้วยคำว่า “จับจืด” เพราะเห็นว่า“บุญสิน”นั้นไม่มีความพากเพียรพยายามในการทำงานที่ตนตั้งใจจะทำ

และแยะ

คำว่า“และแยะ”นี้หมายถึง “อาการที่นั่งเฉื่อยชานานๆ, เฉื่อยชา” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๓๔๑) ซึ่งเป็นคำหนึ่งที่แสดงถึงความไม่กระตือรือร้น ไม่เอาใจใส่ในการทำงาน และมักใช้เพื่อบริภาษผู้ที่มีลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างเช่น

(๓๗) **บุญรอด**ไม่พอใจ**บุญทิ้ง**ที่ไม่ยอมทำความสะอาดส่วนตัว
ปล่อยให้สกปรก โดยอ้างว่าไม่มีเวลาทำความสะอาด
บุญรอดจึงบริภาษ**บุญทิ้ง** ว่า

“เอาแต่นั่งและแยะอยู่ยงี้”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อ**บุญรอด**: ๒๕๕)

บทบริภาษในตัวอย่างที่(๓๗)นี้ **บุญรอด**ใช้**บริภาษบุญทิ้ง**ที่ไม่เอาใจใส่ทำความสะอาดห้องนอนของตน เพราะเขาแต่นั่งเฉื่อยชานานๆที่จะทำความสะอาด เพื่อให้**บุญทิ้ง**รู้ว่าสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่เช่นนี้เป็นสิ่งที่ผิด และคิดทำความสะอาดห้องส่วนตัวของตนเอง

ซุ่มซำม

คำว่า“ซุ่มซำม”นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๓๔๓) ได้ให้ความหมายไว้ว่า“กิริยาที่กระทำโดยไม่มี ความระมัดระวัง หรือไม่ถูกกาลเทศ” จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าคำว่า “ซุ่มซำม” นี้มี ๒ ความหมาย คือการกระทำที่ไม่ระมัดระวัง และการกระทำที่ไม่ถูกกาลเทศ แต่จากข้อมูลของผู้วิจัยใช้ศึกษานั้นพบแต่เพียงการใช้คำนี้เพื่อบริภาษถึงการกระทำที่ไม่ระมัดระวัง ดังตัวอย่างเช่น

(๓๘) อรอินทร์ไม่พอใจที่นวลคนรับใช้ของอนิรุทธิ์ทำน้ำหกรด
จนเสื้อผ้าเประอะเปื้อน จึงบริภาษนวลที่ไม่ระมัดระวัง ว่า

“แม่นี่ชุ่มซำมเหลือเกิน”

(เมียบลวง: ๓๒๖)

ตัวอย่างที่(๓๘)นี้ อรอินทร์ใช้เพื่อบริภาษนวลที่ไม่ระมัดระวังยกน้ำมาให้ แต่
ทำหกรดอรอินทร์จนเสื้อผ้าเปื้อนไปทั้งตัว จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าอรอินทร์ใช้คำว่า “ชุ่มซำม” เพื่อ
บริภาษถึงการกระทำที่ขาดความระมัดระวังจึงทำให้ตนได้รับความเสียหายดังกล่าว เพื่อให้บรรลุสื่อ
สำนึกในความผิดที่ได้กระทำ

เอื้อยเอื้อย

คำว่า “เอื้อยเอื้อย” นั้นไม่ปรากฏความหมายในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๔๒ แต่ได้ให้ความหมายของคำว่า “เอื้อย”ไว้ว่า“เรื่อยๆ, เอื้อยๆ”
(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๓๙๘) ส่วนคำว่า “เอื้อย”หมายความว่า “เรื่อยๆ, ช้าๆ”
(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๓๔๐) จากความหมายของคำทั้งสองนี้คำว่า “เอื้อยเอื้อย” จึงควรมี
ความหมายว่าเรื่อยๆ ช้าๆ ไม่กระฉับกระเฉงว่องไว ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มักใช้บริภาษผู้ที่ไม่
กระตือรือร้นในการงานต่างๆ ดังเช่น

(๓๙) บุญรอดไม่พอใจที่บุญทำน้องชายที่มัวแต่เฝ้าปลาที่ทอด
อยู่แทนที่จะทำเตรียมหั่นผักเพื่อทำกับข้าวอย่างอื่นต่อไป
จึงบริภาษว่า

“แหม น่ารำคาญเสียเวลา เอื้อยเอื้อย”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๕๕)

ตัวอย่างที่(๓๙)นี้ บุญรอดใช้เพื่อบริภาษบุญทำที่ทำงานคร่ำคร่าไม่ทันใจ
บุญรอด ซึ่งบุญรอดเห็นว่าเป็นการกระทำที่แสดงถึงความไม่กระตือรือร้นในการงานต่างๆของบุญทำว่า
เป็นสิ่งที่ตนไม่พอใจ เพื่อให้บุญทำเลิกมีนิสัยดังกล่าว

๒.๑.๒.๑.๓.๓ การใช้คำที่กล่าวถึงกิริยาท่าทางที่ไม่ดี

สังคมไทยให้ความสำคัญกับการวางตนและการแสดงกิริยาท่าทางให้เหมาะสมกับสถานภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อผู้ใดแสดงกิริยาท่าทางที่ไม่เหมาะสมจึงมักถูกตำหนิจากสังคมรอบข้าง จากข้อมูลผู้บริภาษได้ใช้คำที่มีความหมายในกลุ่มนี้เพื่อบริภาษเพียง ๑ คำ คือ

ดัดจริต

คำว่า "ดัดจริต" นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๔๐๑) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "สร้างทำกิริยาหรือวาจาให้เกินควร" ซึ่งเป็นคำหยาบที่แสดงถึงกิริยาท่าทางที่เกินพอดีต่อสถานภาพของตน ดังเช่นการบริภาษต่อไปนี้

(๔๐) แม่ของดำ ไม่พอใจที่ดำร้องตามจะมากอยู่กับตน ทั้งที่ตั้งแต่เล็ก

ก็ไม่เคยอยู่กับตนมาก่อน จึงบริภาษดำ ว่า

"อยู่กับคนอื่นมาตั้งนานสองนานอยู่ได้ เกิดจะดัดจริตอะไรขึ้นมา"

(ข้าวอกหนา: ๔๖๔)

ตัวอย่างที่(๔๐)นี้ แม่ของดำใช้บริภาษดำที่โหดครวญจะตามตนกลับไปทั้งที่ไม่เคยอยู่กับตนมาก่อน แม่ของดำเห็นว่าการแสดงกิริยาอาการต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกินสมควรหรือสร้างทำให้ตนเห็นใจ จึงใช้คำว่า"ดัดจริต"เพื่อบริภาษดำเพื่อให้ดำรู้ว่าตนไม่พอใจ และหยุดทำร้องให้ตามตน

๒.๑.๒.๑.๓.๔ การใช้คำที่กล่าวถึงการทุจริต

คำบริภาษในกลุ่มนี้จะเป็นคำที่มีเนื้อความกล่าวถึงความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการครอบครอง หรือการถือครองสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไม่ถูกต้องตามศีลธรรม ได้แก่คำว่า

โกง

คำว่า "โกง" นั้นมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๕๓) ว่า "ให้อุบายหรือเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง" ความประพจน์นี้สังคมไทยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องเพราะเป็นการครองครองอย่างไร้ศีลธรรม ดังตัวอย่างเช่น

(๔๑) *ประνομคนรับใช้ของคุณนายจรรยาศรี* ขอลาออกจากงาน แต่เมื่อขอรับเงินเดือนครั้งเดือนที่ทำงานไป กลับถูกปฏิเสธโดยอ้างว่าทำงานไม่ครบเดือน ด้วยความไม่พอใจ *ประνομ* จึงบริภาษ *คุณนายจรรยาศรี* ว่า

"งั้นคุณนายก็โกงหนู"

(ช้ำนอกนา: ๓๗๐)

ตัวอย่างที่ (๔๑) นี้ *ประνομ* ได้บริภาษ *คุณนายจรรยาศรี* ที่ไล่นอกจากงาน แต่กลับไม่ยอมให้เงินค่าจ้างที่ค้างอยู่เกือบ ๑ เดือน และกล่าวว่าถ้าต้องการก็ต้องไปฟ้องร้องเอาเอง *ประνομ* จึงเห็นว่า *คุณนายจรรยาศรี* นั้นจงใจใช้เล่ห์เหลี่ยมไม่ยอมให้ค่าจ้างดังกล่าว จึงใช้คำว่า "โกง" บริภาษ *คุณนายจรรยาศรี* เพื่อให้เห็นว่าสิ่งที่ *คุณนาย* ทำนั้นผิด

๒.๑.๒.๑.๓.๕ การใช้คำที่กล่าวถึงความต้องการทางเพศที่เกินพอดี

คำบริภาษในกลุ่มนี้เป็นคำบริภาษที่มีความหมายกล่าวถึงความต้องการทางเพศที่เกินพอดี ซึ่งเป็นความประพจน์ที่สังคมไทยเห็นว่าเป็นการผิด ดั่งแกม คำบริภาษในกลุ่มนี้ได้แก่

สำส่อน

คำว่า "สำส่อน" นี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๑๘๗) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ปะปนโดยไม่เลือก เช่นในการคบค้าสมาคมหรือในการสังเพ เป็นต้น เช่น สำส่อนทางเพศจนเป็นเอดส์ไม่รู้ตัว อย่าสำส่อนในการกินอาหาร" จากความหมายดังกล่าวถึงแม้ว่าคำนี้จะสามารถใช้ในบริบทอื่นได้ แต่ผู้พูดภาษาไทยมักใช้ในบริบทเกี่ยวกับเรื่องเพศมากกว่าบริบทอื่น ซึ่งมักหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆโดยไม่เลือก ดังตัวอย่างเช่น

(๔๒) วิกันดาไม่พอใจที่อนิรุทธิ์เป็นคนเจ้าชู้ และมักไปมีสัมพันธ์กับ
 ผู้หญิงอื่นจนเป็นที่ชู้ชิบนิทากันในวงสังคม วิกันดาจึงบริภาษ
 อนิรุทธิ์ว่า

“ฉันไม่รู้ว่าคุณน้ำใจของคุณจะเป็นอย่างไร ส่าสอนเสฟไม่เลือก”

(เมียบลวง: ๔๐)

ตัวอย่างที่(๔๒)นี้ วิกันดาบริภาษอนิรุทธิ์มักไปมีสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงอื่น
 โดยไม่เลือกจนเป็นที่ชู้ชิบนิทากันในวงสังคม ซึ่งวิกันดาทนพฤติกรรมดังกล่าวของอนิรุทธิ์ไม่ได้จึง
 บริภาษโดยใช้คำว่า“ส่าสอน”เพื่อบริภาษถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีดังกล่าว เพื่อให้อนิรุทธิ์สำนึกได้ว่าการ
 กระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่ผิด ไม่สมควรกระทำ

๒.๑.๒.๒ การใช้สำนวนเพื่อแสดงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ

จากการศึกษาการบริภาษของผู้พูดภาษาไทยพบว่า นอกจากการใช้คำหยาบและคำที่มีความ
 ความหมายในทางไม่ดีเพื่อแสดงลักษณะอันไม่พึงประสงค์ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น ยังพบว่าผู้บริภาษมีการ
 เลือกใช้สำนวนบางสำนวนที่มีความกล่าวถึงลักษณะที่ไม่ดีต่างๆมาเพื่อแสดงถึงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์
 ของผู้ถูกบริภาษอีกด้วย

สำนวนเป็นเรื่องหนึ่งที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาค้นคว้า และให้คำจำกัดความของ
 สำนวนไว้อย่างหลากหลายซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีความคิดหลักที่ใกล้เคียงกัน โดย
 เห็นว่าสำนวนนั้นหมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่ใช้เพื่อแสดงความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจากความหมาย
 ประจักษ์รูปของคำหรือกลุ่มคำนั้นๆ (ขุนวิจิตรมาตรา, ๒๕๔๑; จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร, ๒๕๒๑; ชลธิรา กลัด
 อยู่และคณะ, ๒๕๑๔; ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, ๒๕๒๑)

ถึงแม้สำนวนจะเป็นถ้อยคำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเรียบเรียงคำมากนัก แต่
 สำนวนนั้นยังคงมีลักษณะเป็นอุปลักษณ์อยู่ กล่าวคือเป็นการใช้เหตุการณ์เหตุการณ์หนึ่งเป็นแบบเปรียบเพื่อ
 สื่อความหมายอธิบายเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น (Seitel, 1969) ดังนั้นการใช้สำนวนจึงมีหน้าที่ที่
 คล้ายคลึงกับอุปลักษณ์ในการบริภาษ คือการช่วยสื่อความหมายถึงลักษณะบางประการของผู้ถูกบริภาษที่ผู้
 บริภาษไม่พึงพอใจให้ปรากฏเป็นภาพในเชิงรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นนอกจากนี้สำนวนยังสามารถเพิ่มน้ำหนัก
 ในการโจมตีผู้ถูกบริภาษให้หนักแน่นขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะสำนวนเป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากตกลงยอมรับร่วมกัน

ของสังคม(Seitel, 1969; Taylor, 1962) ดังนั้นสำนวนจึงเป็นเสียงที่สะท้อนออกมาจากสังคมส่วนรวมว่าเหตุการณ์นั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร ตามความเห็นของสังคมไม่ใช่เฉพาะแค่เพียงคนใดคนหนึ่ง เมื่อผู้บริภาษใช้สำนวนที่กล่าวถึงลักษณะอันไม่พึงประสงค์ในการบริภาษผู้ถูกบริภาษ จึงเสมือนเป็นใช้เสียงของสังคมทั้งสังคมมาประเมินค่าการกระทำของผู้ถูกบริภาษเพื่อโจมตีว่า ผู้ถูกบริภาษกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามความเห็นของสังคมนั้นเอง

แม้สำนวนยังคงมีลักษณะเป็นอุปลักษณ์อยู่ แต่ผู้วิจัยจัดให้การบริภาษโดยใช้สำนวนเป็นการบริภาษโดยตรง เพราะสำนวนที่ผู้บริภาษเลือกใช้ล้วนแต่เป็นสำนวนที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะอันไม่พึงประสงค์ต่างๆของสังคมมาเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษ ว่าผู้ถูกบริภาษนั้นมีลักษณะไม่พึงประสงค์นั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษให้ชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาพบว่าสำนวนที่ผู้บริภาษเลือกใช้นั้นเป็นสำนวนที่ใช้เพื่อแสดงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ถูกบริภาษใน ๔ ลักษณะ ได้แก่

๒.๑.๒.๒.๑ สำนวนที่กล่าวถึงการไม่เชื่อฟังหรือไม่กตัญญูต่อผู้อาวุโส

สำนวนในกลุ่มนี้เป็นสำนวนที่มีความหมายกล่าวถึง การกระทำที่แสดงถึงความไม่เชื่อฟังในสิ่งที่ผู้อาวุโสกว่าตักเตือน แนะนำ ตลอดจนการกระทำที่ถือว่าไม่กตัญญูต่อผู้ที่อาวุโสกว่า ได้แก่สำนวน

ปิกกล้าหาแข็ง

ขุนวิจิตรมาตรา(๒๕๔๑: ๓๔๔) กล่าวว่าสำนวนนี้เป็นสำนวนเดียวกันกับสำนวน “ปิกแข็ง” ซึ่งมีความหมายว่า “เจริญวัยเติบโตจนสามารถที่จะทำอะไรได้เอง” ซึ่งมักใช้เพื่อประชดประชันว่า โตแล้วก็อวดดีทะนงตัวถือว่าเก่งแล้วไม่จ้อผู้ใหญ่ที่ได้เลี้ยงดูมา ดังตัวอย่างเช่น

(๔๓) *คนัยธรไม่พอใจเดือนผู้เป็นบุตรสาวที่ทำอะไรโดยไม่ปรึกษาตนผู้เป็นพ่อ จึงบริภาษเดือนว่า*

“หนุ่มนี้คารมของเราเหลือเกินนักษะ ยายเดือน ปิกกล้าหาแข็งแล้วไซ้ไหม
ละเดี๋ยวนี้”

(ข้าวนอกนา(๒): ๓๓๓)

ตัวอย่างที่(๔๓)นี้ เป็นบทบริภาษที่คณฺหริใช้เพื่อบริภาษเดือนที่ได้เถียง ไม่ยอมทำตามคำสั่ง ข้อน่าที่ตนผู้เป็นบิดาสั่ง คณฺหริจึงใช้สำนวน"ปิกกล้าขาแข็ง"นี้เพื่อประชดประชันเดือนว่าโตแล้วจึงซัดขึ้น ไม่ยอมทำตามที่บิดาสั่ง หรือแนะนำ

เถียงคำไม่ตกปาก

สำนวนนี้มีความหมายว่า "ได้เถียงไม่หยุดปาก คือฝ่ายหนึ่งพูด อีกฝ่ายหนึ่งก็คอยโต้ตอบกันไปมา" (ขุนวิจิตรมาตรา, ๒๕๔๑: ๒๕๖) สำนวนนี้โดยมากมักใช้เพื่อบริภาษเด็กที่พูดโต้เถียงผู้ใหญ่ไม่หยุดปาก ดังตัวอย่างเช่น

(๔๔) ป้าหมอนไม่พอใจที่ดำได้เถียงตนที่หวังดีเดือนให้ไปล้างมือก่อนกินขนม
จึงบริภาษดำว่า

"เอ...อีดำนี้ เถียงคำไม่ตกปากขึ้นมา"

(จำนวนอกณา: ๗๙)

จากตัวอย่างที่(๔๔)นี้ ป้าหมอนผู้บริภาษในตัวอย่างนี้เลือกใช้สำนวน"เถียงคำไม่ตกปาก"เพื่อบริภาษดำที่ได้เถียงตน ที่ได้กล่าวตักเตือนให้ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

เลี้ยงเสียข้าวสุก

สำนวนนี้มีความหมายว่า"เลี้ยงแล้วไม่ได้ประโยชน์อะไร" (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๐๓๗) ซึ่งเป็นสำนวนที่ใช้เพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษที่อกตัญญู ไม่ได้ทำคุณประโยชน์ตอบแทนผู้ที่เคยชูปเลี้ยงมา ดังตัวอย่างเช่น

(๔๕) ป้าหมอนไม่พอใจที่ดำไม่เซื้อฟังที่ตนตักเตือนจึงบริภาษดำ ว่า

"เลี้ยงเสียข้าวสุกแท้ๆ"

(จำนวนอกณา: ๓๒)

ตัวอย่างนี้เป็นบทปริภาสที่ข้าหมอนใช้เพื่อปริภาสดำที่ดื้อรั้น ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของตนที่ได้เลี้ยงดูมา ทั้งที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างกันแม้แต่น้อย ซึ่งการกระทำดังกล่าว ข้าหมอนเห็นว่าเป็นการไม่สำนึกบุญคุณที่ได้เลี้ยงดูมา จึงใช้สำนวน"เลี้ยงเสียข้าวสุก"เพื่อสื่อความหมายปริภาสดำที่กระทำเช่นนั้น

๒.๑.๒.๒.๒ สำนวนที่กล่าวถึงความคิดและสติปัญญาที่ไม่ดี

สำนวนในกลุ่มนี้เป็นสำนวนที่มีความหมายกล่าวถึง ระดับของสติปัญญาที่ต่ำกว่าที่สังคมคาดหวัง และต้องการให้สมาชิกมี ได้แก่สำนวน

ใจดำ

สำนวนนี้ประกอบด้วยคำว่า"ใจ"ที่เป็นความหมายเชิงอุปลักษณะหมายถึงความรู้สึกนึกคิด กับคำว่า"ดำ"ที่มีความหมายประจำรูปว่า "สีอย่างมึนหม้อ" (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๔๐๕) เนื่องจากผู้พูดภาษาไทยมีทัศนคติในทางลบกับสีดำเพราะเป็นสีที่ไม่สดใสและมักใช้ในงานอวมงคล จึงทำให้คำว่า"ดำ"มีนัยเกี่ยวกับความไม่สดใสแจ่มใส ความทุกข์ระทม ดังนั้นสำนวน"ใจดำ"จึงมีความหมายในทางลบว่า เห็นแก่ตัว ไม่เอื้อเฟื้อ ขาดความกรุณา (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๓๒๙) ซึ่งเป็นลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ ดังเช่น

(๔๖) ดำไม่พอใจที่สร้อยฟ้าไล่สมพันธ์ ที่มาติดพันไปอย่างไร้เดี๋ย ด่าจึง
ปริภาสสร้อยฟ้าว่า

"แกมันใจดำ"

(ข้าวนอกนา(๒): ๑๒๒)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นถ้อยคำที่ดำใช้ปริภาสสร้อยฟ้าที่คิดทิ้งสมพันธ์ที่คอยตามหึ่งหวงไปอย่างไร้เดี๋ย ดังนั้นดำจึงใช้สำนวนใจดำเพื่อปริภาสว่าสร้อยฟ้าเป็นคนขาดความกรุณา และเห็นแก่ตัวที่คิดจะทิ้งคนรักไปโดยไม่คำนึงถึงจิตใจของเขาเลย

ใจหิน

สำนวนนี้เกิดจากคำว่า "ใจ" และ "หิน" โดยคำว่า "ใจ" นั้นหมายถึงหัวใจ ซึ่งมีความหมายประจำรูปหมายถึงอวัยวะภายในสำหรับสูบฉีดโลหิตให้ไปหล่อเลี้ยงร่างกาย (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๘๓) ซึ่งเป็นความหมายในเชิงรูปธรรม แล้วนำมาใช้ในเชิงอุปลักษณ์ หมายถึงความรู้สึกนึกคิด ส่วนคำว่า "หิน" นั้นของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมตัวกันอยู่ตามธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๙๔) เมื่อนำคำนี้มาใช้เป็นสำนวนจึงหมายถึงผู้ที่มีความนึกคิดไม่โอนอ่อนหรือโหดเหี้ยม ดังตัวอย่างเช่น

(๔๗) แม่ของบุญรอดสงสารโศกชายคนโต จึงออกปากขออนุญาต บุญรอดให้โตมาอยู่กับตน แต่บุญรอดรู้ดีว่าถ้าโตมาอยู่กับแม่ก็คงไม่คิดทำมาหากินอะไรจึงปฏิเสธไม่ให้โตมาอยู่ด้วย ซึ่งทำให้แม่ไม่พอใจ และปริภาษบุญรอด ว่า

"อีใจหิน"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๐๗)

จากตัวอย่างนี้แม่ของบุญรอดต้องการให้บุญรอดช่วยเหลือโต ด้วยการอนุญาตให้โตมาอยู่ด้วย แต่บุญรอดกลับไม่ยินยอมตามที่แม่ต้องการ แม่จึงใช้สำนวน"ใจหิน" เพื่อปริภาษบุญรอดว่าเป็นผู้ไม่ยอมโอนอ่อนตามคำขอร้องของแม่ ซึ่งเป็นการแสดงความไม่พอใจต่อการกระทำนั้นของบุญรอด

หน้าหนา

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่มีความหมายเปรียบเทียบจากรูปธรรมเป็นนามธรรม (จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร, ๒๕๒๑) โดยเกิดจากคำว่า "หน้า" ที่มีความหมายประจำรูปคือส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผากลงมาจดคาง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๔๕) แล้วนำมาเปรียบเทียบหมายถึงอาการหรือความรู้สึกรับรู้ และ "หนา" ที่มีความหมายประจำรูปคือส่วนสูงมาจากผิวพื้นหรือมีส่วนสูงมาจากผิวพื้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๔๕) ซึ่งนำมาเปรียบเทียบถึงความรู้สึกที่รับรู้ได้ชัด ดังนั้นสำนวนนี้จึงหมายถึง ไม่มีความรู้สึกภายในสิ่งที่ควรอาย ดังตัวอย่างเช่น

(๔๘) แม่ค้าเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นผู้หญิงขายบริการ เมื่อเห็นบุญรอด
โวยวายที่ตนขายผักให้แพงกว่าคนอื่นจึงเกิดไม่พอใจและพาลบริภาษ
บุญรอดที่ขายบริการให้ชาวต่างชาติโดยไม่อายใคร ว่า

"อีพวกหน้าหนา"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๖๙)

ตัวอย่างที่(๔๘)นี้แม่ค้าเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นโสเภณีจึงใช้สำนวน"หน้าหนา"
บริภาษบุญรอดที่ไม่มีความละอายที่ประกอบอาชีพเช่นนี้ เพื่อต้องการทำร้ายจิตใจบุญรอดให้รู้สึกเจ็บ
ขำใจ และละอายต่อสิ่งที่ตนได้กระทำ

หัวขี้เสื่อย

สำนวนนี้มีความหมายว่า "โง่, มีปัญญาทึบ"(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖:
๑๒๘๒) ซึ่งมักจะใช้เพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษที่มีระดับสติปัญญาที่ไม่ดี เรียนรู้อะไรได้ช้า ดังตัวอย่างเช่น

(๔๙) นาย ก. ฝึกงานอยู่กับนาย อ. เป็นเวลานานแล้วแต่ก็ยังเรียนรู้งานได้ไม่
มากและทำงานผิดพลาดอยู่เสมอ จนวันหนึ่งนาย ก. ทำงานผิดพลาด
อีกจึงทำให้นาย อ. ไม่พอใจ จึงบริภาษว่า

"ไอ้หัวขี้เสื่อย สอนเท่าไรไม่รู้จ้กจ้"

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า นาย ก. ผู้บริภาษไม่พอนาย อ. ที่เรียนรู้งานกับตนมา
เป็นเวลานาน แต่ก็ยังไม่สามารถเรียนรู้งานจากตนได้มากนัก และทำงานผิดพลาดอยู่เสมอ ซึ่งความเขลา
นี้เป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่า ไม่ดีและสมาชิกของสังคมไม่ควรมี

หัวสูง

สำนวนนี้เป็นอีกสำนวนหนึ่งที่มีความหมายเปรียบเทียบจากรูปธรรมมาเป็นนามธรรม โดยคำว่า "หัว" นั้นมีความหมายประจำรูปคือ ส่วนบนสุดของร่างกายของคนหรือสัตว์ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๘๑) ซึ่งนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง ความรู้สึกนึกคิด และคำว่า "สูง" ที่มีความหมายประจำรูปว่า มีระยะวัดตรงขึ้นไปตามแนวตั้งจากกับพื้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๒๒๐๙) ซึ่งเปรียบเทียบหมายถึง เหนือระดับปกติ ดังนั้นสำนวนนี้จึงหมายถึงมีรสนิยมสูงจนเกินตัว หรือเย่อหยิ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๒๘๕) ดังตัวอย่างเช่น

(๕๐) คำไม่พอใจที่เดือนแสดงท่าทางรังเกียจตนและเพื่อน ๆ ที่เป็นลูกครึ่งต่างชาติที่มีปัญหา ทั้งที่เดือนก็อยู่ในสภาพเช่นนี้เหมือนกัน คำจึงบรีภาษเดือนว่า

“อย่ามาทำหัวสูงที่นั่นน้อยเลยนะ”

(ข้าวอกกนา(๒): ๔๑๗)

ตัวอย่างที่(๕๐)นี้คำบริภาษเดือนที่สาวต่างมารดาที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากบิดามารดาบุญธรรม ซึ่งต่างจากคนที่ต้องตกระกำลำบาก เมื่อคำชักชวนให้เดือนเข้าร่วมกลุ่มเด็กลูกครึ่งที่มีปัญหา แต่เดือนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ คำจึงบริภาษเดือนว่าเย่อหยิ่งทั้งที่ต่างก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน

๒.๑.๒.๒.๓ สำนวนที่กล่าวถึงความไม่ขยันหมั่นเพียรและไม่จริงจังกับการงาน

สำนวนในกลุ่มนี้เป็นสำนวนที่มีความหมายกล่าวถึง ความไม่ขยันหมั่นเพียร และไม่จริงจังกับการงานที่ได้รับมอบหมาย หรือหน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งการกระทำเช่นนี้สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ได้แก่

ไม่เป็นไล้เป็นพาย

ขุนวิจิตรมาตรา(๒๕๓๙: ๔๓๘) ได้ให้ความหมายของสำนวนนี้ว่า "ทำอะไรไม่เป็น รู้จักทำตัวให้เป็นหลักฐาน ไม่เป็นแก่นสาร ฟุ้งตนเองไม่ได้" ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๘๘๔) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ไม่ได้เรื่องได้ราว, จับจด, ไม่จริงจัง" สำนวนนี้มักใช้เพื่อบริภาษผู้ที่ทำอะไรไม่เป็นแก่นสาร ไม่ได้เรื่องได้ราว ดังตัวอย่างเช่น

(๕๑) คุณนายจรรยาศรีไม่พอใจที่จ้อยบุตรสาวขอเงินไปลงทุนทำธุรกิจจึง
บริภาษถึงเรื่องในอดีตตอนที่จ้อยเรียนอยู่ต่างประเทศว่า ตนต้องเสียเงินส่ง
เสียไปมากมาย แต่กลับเรียนไม่สำเร็จ ว่า

"หมดเงินไปเป็นแสนๆ แล้วก็กลับมาไม่เป็นไล้เป็นพายอะไรสักอย่างเดียว"

(ข้าวนอกนา: ๘๙)

ตัวอย่างที่(๕๑)นี้ คุณนายจรรยาศรีต้องการบริภาษจ้อยผู้เป็นบุตรสาว ที่ตนส่งเสีย
ให้ไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ แต่กลับไม่สำเร็จการศึกษาใดๆ ซึ่งคุณนายจรรยาศรีเห็นว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่ไม่เป็นแก่นสาร ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร

หลังยาว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๑๒๗๒) ได้ให้ความหมายของสำนวน "หลังยาว" ว่า "เรียกคนเกียจคร้าน เขาแต่นอนว่า ชี้เกียจหลังยาว, ชี้เกียจสันหลังยาว ก็ว่า" จากความหมายข้างต้นสำนวนนี้จึงเป็นสำนวนที่ใช้เพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษ ที่เกียจคร้านต่อการงานต่างๆ ดังตัวอย่างเช่น

(๕๒) บุญรอดไม่พอใจบุญทึ่งน้องชาย ที่เป็นคนเกียจคร้านไม่ทำการทำงานต่างๆ
ทั้งการเรียนหนังสือ การช่วยงานที่บ้านหรือแม้แต่การทำความสะดวกในห้อง
ส่วนตัว จึงบริภาษบุญทึ่ง ว่า

"พอเข้าไปโรงงานเอ็งกินนอนทั้งวันละซี ไ้หลังยาว"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๕๕)

ตัวอย่างที่(๕๒)นี้ จะเห็นว่าบัญญัติผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ใช้สำนวน "หลังยาว" ที่มักใช้เรียกคนเกียจคร้าน เขาเด่นอน เพื่อบริภาษบุญทึ่งน้องชายที่เกียจคร้านไม่ทำงานต่างๆ

๒.๑.๒.๒.๔ สำนวนที่กล่าวถึงการว่าร้ายผู้อื่น

สำนวนในกลุ่มนี้เป็นสำนวนที่มีความหมายกล่าวถึง การใช้วาจาว่าร้ายผู้อื่น จนทำให้ผู้อื่นเสียหาย ซึ่งสังคมเห็นว่าเป็นการใช้วาจาที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่สำนวน

ปากหอยปากปู

สำนวน"ปากหอยปากปู"มีความหมายว่า "ชอบนินทาเล็กนินทาน้อย" (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๖๙๓) ซึ่งเป็นสำนวนที่ใช้เรียกผู้ที่ชอบนินทาผู้อื่น ซึ่งเป็นแสดงออกทางวาจาที่ไม่ถูกต้อง ดังตามความเห็นของสังคมไทย ดังตัวอย่างเช่น

(๕๓) นางสาว ก.บังเอิญเดินผ่านมาได้ยินนางสาว ข.กำลังนินทาตนให้เพื่อนคนอื่นๆ ฟัง ซึ่งทำให้นางสาว ก.ไม่พอใจ และบริภาษนางสาว ข. ว่า

"ได้พวกปากหอยปากปู วันๆไม่รู้จักทำการทำงานอะไร สงสัยคงแม้ท์ชาวบ้านเลี้ยงชีพ"

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า นางสาว ก. ใช้สำนวน "ปากหอยปากปู" เพื่อบริภาษนางสาว ข.ที่กำลังนินทาว่าร้ายตนอยู่ ซึ่งนางสาว ก.ไม่พอใจ

จากการศึกษากลวิธีการบริภาษโดยตรงไปตรงมา ทั้งการใช้คำหยาบเพื่อบริภาษและการใช้คำที่แสดงความหมายทางลบ อาจพอสรุปการใช้คำบริภาษประเภทต่างๆได้เป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงประเภทคำบริภาษอย่างตรงไปตรงมาโดยสังเขป

ประเภทของคำบริภาษ		ตัวอย่างคำบริภาษ	
การใช้คำหยาบ	คำหยาบที่กล่าวถึง ข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ	คำที่กล่าวถึงการกล่าวเท็จ	ตอแหล
		คำที่กล่าวถึงการกระทำ ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน	เสือก สาระแน
		คำที่กล่าวถึงผล การประเมินค่าว่าไม่ดี	บัดชบ ระยำ เวร
		คำที่กล่าวถึงผลร้าย จากการกระทำ	ชวย
	การใช้คำที่หมายถึงสิ่ง ต้องห้ามเพื่อบริภาษ	สำนวนที่ประกอบด้วยคำที่ หมายถึงสิ่งต้องห้าม	เหี้ย แรด ห่า กวนสันติน
		อุปลักษณณ์ที่ใช้สิ่งต้องห้าม เป็นแบบเปรียบเทียบ	ดี๊เป็นควาย เห่า ตัวเมีย
การใช้คำที่แสดง ความหมายทางลบ	การใช้คำที่มีความหมาย ประจำรูปในทางลบ	คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ ความคิดและสติปัญญาที่ไม่ดี	โง่ เซ่อ
		คำที่มีความหมายเกี่ยวกับ วาทะที่ไม่ดี	โกหก
		คำที่มีความหมายเกี่ยวกับการ กระทำและพฤติกรรมที่ไม่ดี	ลามปาม เห็นแก่ตัว โกง ดัดจริต ชุ่มช้ำม
	การใช้สำนวนที่มีความหมาย ทางลบ	สำนวนที่กล่าวถึงการไม่เชื่อ ฟังหรือไม่กตัญญูผู้อาวุโส	ปิกกล้าขาแข็ง เลี้ยงเสียข้าวสุก
		สำนวนที่กล่าวถึงความคิด และสติปัญญาที่ไม่ดี	หัวสูง หน้าหนา หัวขี้เลื่อย
		สำนวนที่กล่าวถึงความไม่ ขยันหมั่นเพียรและไม่จริงจัง ต่อการทำงาน	ไม่เป็นได้เป็นพาย หลังยาว
		สำนวนที่กล่าวถึงการว่าร้าย ผู้อื่น	ปากหอยปากปู

จากตารางที่ ๒.๑ ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้บริภาษนั้นมีการเลือกใช้คำบริภาษที่หลากหลายเพื่อ การบริภาษ ซึ่งกลวิธีนี้ล้วนแต่เป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ เพื่อแสดงความไม่พึงพอใจ ของผู้บริภาษให้ผู้ถูกบริภาษได้รับรู้โดยตรงไปตรงมา ซึ่งกลวิธีเช่นนี้สามารถคุกคามหน้าของผู้ถูกบริภาษ ได้อย่างชัดเจน จะแจ้ง ต่างจากกลวิธีการบริภาษแบบอ้อมที่จะกล่าวถึงต่อไป

๒.๒ กลวิธีการบริภาษแบบอ้อม

จากการศึกษาวัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย พบว่านอกจากผู้บริภาษจะใช้กลวิธีการบริภาษ แบบตรงไปตรงมา คือการใช้คำหยาบ คำที่มีความหมายในทางลบ หรือสำนวนที่ตนรู้ได้ทันทีว่าตนถูก บริภาษดังที่กล่าวแล้ว ผู้บริภาษในภาษาไทยยังเลือกใช้วิธีการที่ให้ผู้ฟังต้องตีความ ซึ่งผู้วิจัยเรียกวิธีการ นี้ว่าเป็น กลวิธีการบริภาษแบบอ้อม

กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมในงานวิจัยนี้มี ๒ ชนิด ได้แก่

๑. การเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนว่าผู้บริภาษต้องการแสดงความหมายว่า อย่างไร ผู้ถูกบริภาษจำเป็นต้องตีความถ้อยคำจากปริบท จึงจะทราบว่าจะตนกำลังถูกบริภาษ

๒. การใช้ถ้อยคำบริภาษที่เป็นคำหยาบหรือคำที่มีความหมายในทางลบ แต่ผู้บริภาษทำให้ คลุมเครือไม่ชัดเจนว่าผู้บริภาษต้องการบริภาษใคร ผู้ถูกบริภาษจะต้องอาศัยการตีความและปริบท จึง จะทราบว่าตนกำลังถูกบริภาษ

ตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) กลวิธีแบบอ้อมต่าง ๆ นั้นเป็น การใช้เพื่อต้องการรักษาหน้าของผู้ฟังไว้ แต่เนื่องจากวัจนกรรมการบริภาษเป็นวัจนกรรมที่มีเจตนาเพื่อ คุกคามหน้าของผู้ถูกบริภาษ ดังนั้นการมุ่งรักษาหน้าผู้ถูกบริภาษจึงไม่ใช่เหตุผลที่ทำให้ผู้บริภาษเลือกใช้ กลวิธีแบบอ้อมในการโจมตีผู้ถูกบริภาษ แต่ผู้วิจัยเห็นด้วยกับลีช (Leech, 1983) ว่าเป็นเพราะผู้บริภาษ เห็นว่า การใช้กลวิธีแบบอ้อมนั้นเป็นการเลือกใช้รูปภาษาที่ทำให้ดูเหมือนสุภาพ ทั้งที่จริงแล้วตนกำลัง โจมตีผู้ถูกบริภาษอยู่ก็ตาม นอกจากนี้ลีชยังได้กล่าวอีกว่า การโจมตีที่รุนแรงย่อมจะนำไปสู่ผลกระทบที่ รุนแรงด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเลี่ยงไม่บริภาษโดยตรงไปตรงมาโดยหันมาใช้กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมนั้น จึงทำให้ผู้บริภาษไม่ถูกตำหนิว่าหยาบคาย หรือไม่สุภาพ และเป็นการเลี่ยงผลกระทบที่รุนแรง

การศึกษาวุจนกรรมการบริภาษในส่วนนี้ จะกล่าวถึงกลวิธีการผู้บริภาษใช้เพื่อบริภาษแบบ อ้อมวิธีการต่างๆ โดยจะอธิบายว่าวิธีการนั้นๆสามารถคุกคามหน้าของผู้ถูกบริภาษ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๒.๑ การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน (Verbal Irony)

ถ้อยคำนัยผกผัน (Verbal Irony) คือถ้อยคำที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงความหมายในทางตรงข้ามกับความหมายตามรูปของถ้อยคำนั้นๆ เช่น พูดว่า “ดีจริง” แต่สื่อความหมายตรงกันข้าม และถ้อยคำที่มีการละเมิดกฎความจริงใจของเซิร์ล (Searle, 1965) เช่น การถามโดยไม่ต้องการคำตอบแต่ใช้เพื่อประชดประชัน หรือกล่าวขอบคุณเมื่อคู่สนทนาทำสิ่งไม่ดีแก่ตน เป็นต้น (Panpothong, 1996)

ถ้อยคำนัยผกผันเป็นประเด็นหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ศึกษาว่า เหตุใดผู้พูดจึงเลือกใช้การสื่อสารที่มีความขัดกันระหว่างรูปภาษา กับความหมายที่แท้จริงที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร ไกรซ์ (Grice, 1975) ได้อธิบายว่าการใช้ถ้อยคำนัยผกผันนั้นเป็นการละเมิดกฎคุณภาพ(maxim of Quality) ที่ระบุว่าหากผู้พูดต้องการผลสัมฤทธิ์ในการสื่อสาร ผู้พูดจำเป็นจะต้องกล่าวในสิ่งที่ตนเชื่อว่าเป็นจริง แต่เหตุที่ผู้พูดเลือกใช้ถ้อยคำที่เป็นเท็จ ผิดจากความหมายตามรูปภาษาที่ปรากฏก็เพื่อต้องการแนะนำความหมายบางประการ เช่น ต้องการประชดประชัน หรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่กล่าว เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ไกรซ์ได้อธิบายไว้แต่เพียงว่าผู้พูดตีความถ้อยคำนัยผกผันอย่างไร แต่ไม่ได้อธิบายว่า เหตุใดผู้พูดจึงเลือกใช้ถ้อยคำนัยผกผันแทนการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ต่อมามายเยอร์ส (Myers, 1976 อ้างถึงใน Panpothong, 1996) ได้ศึกษาถ้อยคำนัยผกผันในภาษาอังกฤษจากบทสนทนาประจำวัน โดยได้จัดแบ่งถ้อยคำนัยผกผันออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่ ถ้อยคำนัยผกผันแบบประชดประชัน ถ้อยคำนัยผกผันแบบก้าวม และถ้อยคำนัยผกผันที่ใช้เพื่อหยอกล้อ และได้อธิบายว่าเหตุที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำนัยผกผันก็เพราะผู้พูดสามารถเลี่ยงความรับผิดชอบ และปกป้องตนเองจากความเสียหายในกรณีที่ผู้ฟังไม่พอใจอย่างรุนแรง

สเวน ลีช (Leech, 1983:142-145) ได้อธิบายในประเด็นเดียวกันนี้ในแง่ของความรู้สึกในการสื่อสาร กล่าวคือ ถ้อยคำนัยผกผันนั้นเป็นการละเมิดกฎความพึงพอใจ(approbation maxim) ซึ่งเป็นกฎเกี่ยวกับความรู้สึกในการสื่อสารประการหนึ่งที่เขาเสนอไว้ ที่ว่าผู้พูดจะต้องลดการดูหมิ่นผู้ฟังและผู้ร่วมสนทนา และเพิ่มการยกย่องผู้พูดและผู้ร่วมสนทนา โดยได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เหตุที่ผู้พูดเลือกใช้ถ้อยคำนัยผกผันเป็นกลวิธีเพื่อโจมตีผู้ฟัง เพราะกลวิธีนี้เป็นการรักษาความรู้สึกแต่เพียงปากหรือในระดับของรูปภาษาเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้รูปภาษาที่ทำให้ดูเหมือนสุภาพหรือที่เรียกว่า mock-politeness ซึ่งทำให้การโจมตีด้วยกลวิธีนี้มีอันตรายน้อยกว่าการโจมตีผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้เพราะการโจมตีที่รุนแรงนั้น ย่อมจะเร้าให้เกิดการโต้ตอบที่รุนแรงติดตามมา

ด้วยเสมอ ดังการใช้ถ้อยคำนัยผกผันซึ่งเป็นวิธีการโจมตีทางอ้อมจึงสามารถช่วยลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

ด้วยเหตุผลทั้ง ๓ ประการดังกล่าว คือ การเลี่ยงความรับผิดชอบ และการทำให้ดูเหมือนสุภาพ และการเลี่ยงการโต้ตอบที่รุนแรงนี้ จึงทำให้ผู้บริภาษเลือกใช้ถ้อยคำนัยผกผันเป็นวิธีการหนึ่งในการบริภาษผู้ถูกบริภาษ และจากการศึกษาการบริภาษในภาษาไทยพบว่าผู้บริภาษได้เลือกใช้ถ้อยคำนัยผกผันในหลายลักษณะ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑.๑ การใช้ถ้อยคำนัยผกผันลักษณะต่างๆ

ถ้อยคำนัยผกผันที่จะกล่าวในหัวข้อนี้ เป็นการพิจารณาตามรูปแบบของถ้อยคำนัยว่าเป็นถ้อยคำที่มีลักษณะเช่นไร ดังนี้

๒.๒.๑.๑.๑ การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตามรูปขัดกับถ้อยคำใกล้เคียง

ถ้อยคำนัยผกผันประเภทนี้ เป็นการกล่าวถ้อยคำๆหนึ่งเพื่อแสดงความหมายที่ขัดแย้งกับความหมายของถ้อยคำอื่นที่ผู้บริภาษกล่าว ซึ่งความขัดแย้งกันระหว่างความหมายของรูปคำที่ผู้บริภาษเลือกใช้กับความหมายของถ้อยคำแวดล้อมนี้ เป็นเครื่องแนะนำให้ผู้ถูกบริภาษเข้าใจได้ว่าตนกำลังถูกบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

(๕๔) คำไม่พอใจที่ถูกเพื่อนว่าเป็นอีกาคาบพริก เมื่อคำใส่เสื้อ
ตัวใหม่มาอวด จึงประชดเพื่อนคนนั้นว่า

“แกละ ยังกะขาวตายละ มันก็ไอ้ดำเหมือนกันนั่นแหละวะ”

(ข้าววนอกนา: ๕:๕๓)

(๕๕) เมื่อบุญรอดเข้าไปพบว่าห้องนอนของบุญทิ้งผู้เป็นน้องนั้นรก
และสกปรกมาก จึงบริภาษบุญทิ้งว่าเกียจคร้านทั้งในเรื่องการดูแล
ความสะอาด การศึกษาเล่าเรียนและทำมาหากิน ว่า

“เอาแต่นั่งฝันแฉะแฉะอยู่ยั้งจั่ง พ่อมหาจำเริญ คงจำเริญแยละ”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๕๕)

(๕๖) เมื่อบุญรอดกล่าวกับแม่บ้านที่บิ๊อบสามีของบุญรอดจ้างมา
 ทำความสะอาดบ้านว่าจะเลิกจ้างทำความสะอาด โดยตนจะดูแล
 ความสะอาดภายในบ้านเอง ด้วยความเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอด
 เป็นหญิงบริการที่บิ๊อบพามา แม่บ้านคนนั้นจึงปรึกษาบุญรอด
 ว่าไม่สามารถทำดังที่กล่าวได้

“บ้านช่องคงสวยพิลึกละ ชนน้องชนนุงมาด้วย กินปลาร้า
 ปลาแดก ชุกถ้วยชุกชาม”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๕๑)

ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นการบริภาษที่ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายขัดกับถ้อยคำแวดล้อม โดย
 ตัวอย่างที่(๕๔) คำได้กล่าวบริภาษเพื่อนด้วยถ้อยคำว่า“ยังกะชาวตายละ”ที่มีความหมายตามรูปขัดแย้ง
 กับถ้อยคำที่ตามมาคือ “มันก็ไอ้ดำเหมือนกันนั่นแหละวะ” เมื่อพิจารณาจากบริบทจะเห็นว่าคำนั้นไม่
 พอใจที่เพื่อนคนนี้เป็นคนผิวดำแต่ยังจะใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันฉูดฉาด ซึ่งแสดงว่า คำตั้งใจที่จะกล่าว
 ถ้อยคำ“ยังกะชาวตายละ” นี้เพื่อประชดประชันเพื่อนคนดังกล่าวที่บริภาษและแสดงทัศนคติที่ไม่ดีต่อตน
 รวากับเป็นคนผิวขาวที่วิพากษ์วิจารณ์คนผิวดำ ทั้งที่เพื่อนคนนี้ก็เป็นคนผิวดำเช่นกัน

ส่วนตัวอย่างที่(๕๕) บุญรอดต้องการบริภาษบุญทั้งน้องชาย ที่เป็นคนเกียจคร้านไม่ขยัน
 หมั่นเพียรในการทำงานทั้งการทำความสะอาดห้อง การเรียน และการทำมาหากิน โดยใช้ถ้อยคำ “พ่อ
 มหาจำเริญ คงจำเริญแยละ” ที่มีความหมายตามรูปที่ขัดกับถ้อยคำที่แวดล้อม คือ “เอาแต่นั่งฝันแฉะ
 แฉะอยู่ยั้งจั่ง” ซึ่งเป็นการกล่าวถึงลักษณะนิสัยที่ไม่มุ่งมั่นหรือเอาใจใส่ในการทำงานต่างๆของบุญทั้งอันเป็น
 ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ จากบริบทดังกล่าวทำให้เห็นว่าถ้อยคำ“พ่อมหาจำเริญ คงจำเริญแยละ” นั้นบุญ
 รอดตั้งใจกล่าวเพื่อประชดประชันบุญทั้งที่ไม่มุ่งมั่นในการทำงานต่างๆ แต่คิดฝันว่าตนจะมีความเป็นอยู่ที่
 สุขสบาย ซึ่งไม่มีโอกาสเป็นจริงได้หากยังคงประพฤติดันเช่นนี้

ในตัวอย่างที่(๕๖) แม่บ้านไม่พอใจบุญรอดที่จะเลิกจ้างตนทำความสะอาดบ้าน ด้วย
 ความเข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นหญิงบริการที่มักไม่สามารถทำงานบ้านเหล่านี้ได้ จึงใช้ถ้อยคำ“บ้าน

ชองคองสวยพิลึกละ" ที่มีความหมายตามรูปชดกับถ้อยคำแวดล้อมอื่นๆ คือ "ชนน้องชนนุงมาด้วย กินปลาข้าวปลาแดก ชุกด้วยชุกชาม"ที่เป็นการพรรณนาภาพความไม่น่าดูของบ้านตามจินตนาการของตน หากปล่อยให้บุญรอดดูแล เพราะไม่คิดว่าบุญรอดจะสามารถดูแลทำความสะอาดบ้านได้ดังที่ตนเคยทำ เพื่อประชดประชันบุญรอดว่าเป็นคนไม่รักษาความสะอาดและไม่สามารถดูแลบ้านได้ดังเช่นที่ตนทำ

นอกจากนี้ หากพิจารณาด้อยคำนัยผกผันที่ผู้บริภาษเลือกใช้ในทั้ง ๓ ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าถ้อยคำนัยผกผันทั้ง ๓ ตัวอย่างนั้นมีคำที่มีความหมายในทางลบ คือ "ตายละ" "แย่งละ" และ "พิลึกละ" รวมอยู่ด้วยเพื่อช่วยสื่อความหมายแก่ผู้ฟัง

๒.๒.๑.๑.๒ การกล่าวสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

ถ้อยคำนัยผกผันอีกประเภทหนึ่งที่ผู้บริภาษเลือกใช้เพื่อบริภาษคือ การใช้ถ้อยคำที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริงตามเหตุและผล เพื่อเน้นความหมายบางประการเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

(๕๗)เมื่ออุ๊ดกลับมาเห็นว่า อาหารวันนี้เป็นส้มตำเช่นเดียวกับทุกวัน
ด้วยความเบื่อจึงบริภาษออกไปว่า

"เบื่อจังไว้ย แด-ส้มตำทุกวันจนหน้าจะเป็นมะละกออยู่แล้ว"

(ข้าวออกนา: ๓๔)

(๕๘)วิกันดาเห็นว่าอนิรุทธิ์สามีนั่น โกล้ชิดสนิทสนมกับคนรับใช้ที่ชื่อนวล
มากจนเกินงาม จึงบริภาษอนิรุทธิ์ว่า

"เวลานี้แขนคุณกับแขนแม่นวลนะ สักกันจนลูกเป็นไฟแล้วนะ"

(เมียหลวง: ๖๘)

จากตัวอย่างทั้งสองผู้บริภาษได้ใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึง สิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริงตามเหตุและผล โดยตัวอย่างที่(๕๗)อุ๊ดกล่าวว่าตนรับประทานส้มตำซึ่งเป็นอาหารที่มีส่วนประกอบหลัก คือ มะละกอดิบ จนหน้าของตนกลายเป็นมะละกอไปแล้วซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง ส่วนตัวอย่างที่

(๕๘) วิกันดา กล่าวว่า แขนของอนิรุทธิและแขนของสาวใช้นั้นเสียดสีกันจนไฟลุก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริงเช่นกัน

หากมองตามแนวคิดเรื่องกฎความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative Principle) ของ ไกรษ (Grice, 1975) ที่ผู้พูดจะต้องพูดในสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง และเป็นจริงเท่านั้น แต่เหตุใดผู้ถูกบริภาษจึงเลือกที่จะกล่าวในสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง และเป็นเท็จในเชิงตรรกะ ทั้งที่ผู้บริภาษเองก็ต้องการสัมฤทธิ์ผลในการบริภาษ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริภาษทราบว่า สิ่งที่ตนกล่าวนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง และยังทราบว่าผู้ถูกบริภาษเองก็ทราบข้อเท็จจริงนี้เช่นเดียวกับตน ดังนั้นถ้อยคำที่เป็นเท็จที่ตนจงใจกล่าวนั้นจึงสามารถทำให้ผู้ถูกบริภาษชุกคิด และพยายามตีความถ้อยคำที่ผู้บริภาษกล่าวว่าการสื่อความเช่นไร ซึ่งในตัวอย่างที่ (๕๗) ด้วยความเบื่อสัมพันธ์ที่จำต้องกินทุกวันอุ้ดต้องการประทศประทศแม่ที่คอยจัดหาอาหารว่า ไม่สลับสับเปลี่ยนรายการอาหารเป็นอย่างอื่นบ้าง ส่วนในตัวอย่างที่ (๕๘) นั้น วิกันดาผู้บริภาษต้องการประทศประทศอนิรุทธิผู้เป็นสามีว่า ใกล้ชิดสนิทสนมกันจนเกินงาม เกินความเหมาะสม ซึ่งล้วนเป็นการสื่อความหมายเพื่อคุกคามหน้าผู้ถูกบริภาษทั้งสิ้น

หากพิจารณาจากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่า การใช้ถ้อยคำนัยผกผันแบบไม่สมเหตุสมผลนี้จะกล่าวถึงเหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์ โดยเหตุการณ์หนึ่งเป็นเหตุซึ่งเป็นการกระทำของผู้ถูกบริภาษที่ผู้บริภาษไม่พึงพอใจ และอีกเหตุการณ์หนึ่งเป็นผลที่เกิดจากเหตุนั้นๆ โดยผู้บริภาษจะกล่าวถึงผลในลักษณะที่รุนแรง เกินกว่าจริง ซึ่งเป็นการแสดงความไม่พอใจต่อเหตุหรือก็คือการกระทำของผู้ถูกบริภาษนั้น

๒.๒.๑.๑.๓ การใช้ระดับภาษาที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้ถูกบริภาษ

เนื่องจากภาษาไทยมีคำราชาศัพท์ ซึ่งเป็นชุดคำพิเศษที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูง เพื่อให้เกียรติและแสดงสถานภาพของบุคคลนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่จะบริภาษผู้อื่นจึงใช้ชุดคำพิเศษเหล่านี้เป็นถ้อยคำนัยผกผันประเภทหนึ่ง กล่าวคือจะใช้คำที่แสดงถึงสถานภาพเหล่านี้กับบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในสถานภาพเช่นนั้น และใช้ความขัดกันระหว่างระดับภาษาที่ใช้กับสถานภาพของผู้ถูกบริภาษแะความหมายประทศประทศผู้ถูกบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

(๕๙) เมื่ออนิรุทธิ์ขอยุกับวิกันดาผู้เป็นภรรยา แต่วิกันดาไม่พอใจ
อนิรุทธิ์ที่เจ้าชู้ จึงไม่ต้องการพูดคุยด้วย อนิรุทธิ์จึงบริภาษ
วิกันดา ว่า

“เปล่าหรือ...ไม่มีเจตนาอะไร นอกจากอยากชวนคุย เราจะนั่ง
ที่ไหนดีขอรับ ท่านผู้หญิง เชิญเลือกที่นั่งเพื่อความปลอดภัย
ของท่าน”

(เมียบทลง: ๔๗๙)

(๖๐) ย่าของนางสาว ก.รอนางสาว ก.อาบน้ำแต่งตัวเพื่อจะไปธุระด้วยกัน
แต่นางสาว ก.ใช้เวลาอาบน้ำแต่งตัวนานมากทำให้ย่าต้องรอนาน
ด้วยความไม่พอใจเมื่อย่าเห็นนางสาว ก.เดินลงมาจึงบริภาษ ว่า
“แหมแม่คุณ...กว่าจะเสด็จลงมาได้ ต้องปล่อยให้ฉันรอนาน
สองนาน”

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

ตัวอย่าง(๕๙)ข้างต้นนี้เป็นการบริภาษที่อนิรุทธิ์ใช้บริภาษภรรยา ด้วยการใช้ระดับภาษา
ที่สูงกว่าสถานภาพจริงของผู้ถูกบริภาษ ได้แก่การใช้คำว่า “ขอรับ” “ท่านผู้หญิง” และ “ท่าน”

คำว่า “ขอรับ” เป็นคำประติขญาวิเศษณ์หรือคำวิเศษณ์แสดงการตอบรับคำหนึ่ง
โดยมากคำนี้มีกใช้กันระหว่างขุนนางที่มีสถานภาพเสมอกัน หรือระหว่างผู้พูดชายที่เป็นผู้น้อยกับขุนนาง
หรือพระสงฆ์ที่มีสถานภาพสูงกว่าตน (คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ“ราชาศัพท์”, ๒๕๓๗:
๓๐-๓๑) ส่วนคำว่า “ท่านผู้หญิง” นั้นเป็นคำนำหน้าชื่อเพื่อใช้แสดงสถานภาพของสตรี ในปัจจุบันใช้
สำหรับสตรีที่ไม่ใช่เจ้านาย หรือหม่อมห้ามของเจ้านายที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จุลจอมเกล้าฝ่ายใน ชั้นจุลจอมเกล้าพิเศษฝ่ายในขึ้นไป (คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ
ราชาศัพท์”, ๒๕๓๗:๑๖) สำหรับคำว่า “ท่าน” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๒ ซึ่งมักใช้กันระหว่างสุภาพชน
เพื่อแสดงความเคารพ หรือระหว่างผู้ที่เป็นขุนนางผู้ใหญ่กับผู้ฟังที่มีฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
(คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ“ราชาศัพท์”, ๒๕๓๗: ๒๒-๒๓)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ทั้งคำว่า “ขอรับ” “ท่านผู้หญิง” และ “ท่าน” ล้วนแต่
เป็นคำที่ใช้กับผู้มีสถานภาพสูง ซึ่งไม่ตรงตามสถานภาพของภรรยาที่เป็นเพียงสามัญชน ไม่ได้รับ

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่จะสามารถใช้นำหน้านามว่า “ท่านผู้หญิง” และไม่ได้เป็นขุนนางหรือผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่านิรุตติบริภาษ ดังนั้นการใช้คำในระดับภาษาที่สูงกว่าสถานภาพจริงของภรรยา ทั้งที่นิรุตติทราบดีว่าภริยานั้นไม่ใช่บุคคลที่อยู่ในสถานภาพที่ต้องใช้คำดังกล่าว จึงเป็นการจงใจที่จะประชดประชันภรรยาว่าเป็นภรรยาไม่ได้มีสถานภาพสูงส่งดังเช่นที่ต้องการแสดงต่อตนที่เป็นสามี และประชดประชันพฤติกรรมของภรรยาที่ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับตนที่เป็นสามี

ส่วนตัวอย่างที่(๖๐) จะเห็นว่า *ย่า* ของนางสาว ก. ใช้คำกริยา “เสด็จ” ซึ่งเป็นคำราชาศัพท์ที่มีความหมายว่า “ไป, มา” ที่จะใช้เฉพาะกับพระราชวงศ์ (คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำหนังสือ “ราชาศัพท์”, ๒๕๓๗: ๖๔) ซึ่งไม่เหมาะสมกับสถานภาพของนางสาว ก. ที่เป็นสามัญชนทั้งที่ย่ำกัทรบข้อมูลนี้ดี ทั้งนี้เพราะ *ย่า* ต้องการประชดประชันนางสาว ก. ที่ใช้เวลาแต่งตัวนานจนทำให้ตนต้องรอว่า เป็นการกระทำที่เหมือนกับว่านางสาว ก. นั้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีสถานภาพสูงจึงปล่อยให้ *ย่า* ต้องรอโดยไม่ต้องเกรงใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เพราะ *ย่า* นั้นเป็นผู้ใหญ่ การจะปล่อยให้ *ย่า* ใหญ่รอเป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรกระทำ

๒.๒.๑.๑.๔ การใช้ถ้อยคำนัยผกผันแบบเสียงสะท้อน (Echoic irony)

สเปอร์เบอร์และวิลสัน (Sperber and Wilson, 1992) กล่าวว่า ถ้อยคำนัยผกผันแบบเสียงสะท้อน เกิดจากการนำถ้อยคำที่ผู้อื่นได้กล่าว หรือผู้พูดคิดว่าผู้อื่นคิดเช่นนั้นมากล่าวอีกครั้งหนึ่ง เพื่อแสดงทัศนคติทางลบต่อถ้อยคำนั้นๆ และผู้ที่กล่าวหรือคิดเช่นนั้น

จากการศึกษาการบริภาษในภาษาไทย พบว่าผู้บริภาษเลือกใช้ถ้อยคำนัยผกผันแบบเสียงสะท้อนเป็นวิธีการหนึ่ง เพื่อประชดประชันผู้ถูกบริภาษด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น

(๖๑) เมื่อ *คุณป้อม* เห็นว่า *บุญรอด* กลับมาจากต่างจังหวัดพร้อมกับ *บ๊อบ* ที่เป็นชาวต่างชาติ จึงปักใจเชื่อว่า *บุญรอด* นั้นไปขายบริการให้ชาวต่างชาติคนนั้น และว่ากล่าว *บุญรอด* ต่างๆ นานา ถึงแม้ *บุญรอด* จะอธิบายเช่นไร *คุณป้อม* ก็ไม่เชื่อ ในที่สุด *บุญรอด* จึงบริภาษ *คุณป้อม* ว่า

“คุณคิดว่าฉันจะไปไหมละ เงินเดือนสักเจ็ดพัน **ฉันคงจะไปนะคุณป้อม** เพราะฉันยากจน พี่สาวหรือก็ยึดอาชีพเมียเช่า ฉันเป็นน้องจะดีไปกว่าพี่ได้ซักเท่าไร **จริงไหม**”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อ *บุญรอด*: ๗๔)

(๖๒)นางสาว ก. เห็นบิดาของตนกำลังฟังวิทยุรายการหนึ่งอยู่ แต่ตนเห็นว่ารายการดังกล่าวไม่น่าเบื่อ ไม่ทันสมัย นางสาว ก. จึงเดินเข้าไปเปลี่ยนเป็นรายการอื่นที่กำลังนิยมด้วยความหวังดี โดยไม่ทราบว่าเป็นบิดาของตนฟังรายการนี้ เพราะต้องการข้อมูลบางอย่างที่สำคัญต่องานที่จะทำ บิดาจึงปรึกษานางสาว ก. ว่าเปลี่ยนทำไม จุ้นจ้านไม่เข้าเรื่องซึ่งทำให้นางสาว ก. ไม่พอใจ และปรึกษาบิดาตนก่อนที่จะเดินหนีไป ว่า

"ไอชิหนุมันไม่ดี จุ้นจ้านไม่เข้าเรื่อง"

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่า ตัวอย่างที่(๖๑)เป็นการบริการที่ *บุญรอด* ผู้บริการ ในตัวอย่างนี้ใช้ถ้อยคำที่ได้จากการตีความความคิดของ *คุณป้อม* ผู้ถูกบริการ มาประชดประชัน *คุณป้อม* เพราะ *บุญรอด* ทราบดีว่า *คุณป้อม* นั้นมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนที่มิที่เป็นหญิงขายบริการ และมักจะระแวงสงสัยตนอยู่เสมอว่าอาจจะหนีไปประกอบอาชีพเช่นเดียวกับพี่สาว ทั้งที่ตนไม่เคยมีความคิดเช่นนั้นเลย แม้แต่น้อย เมื่อ *บุญรอด* กลับจากต่างจังหวัดซักว่าที่ลาไว้ อีกทั้งยังมีเพื่อนชาวต่างชาติมาส่ง จึงคิดว่า *บุญรอด* ไปขายบริการให้กับชาวต่างชาติ และซักถาม *บุญรอด* อย่างไม่ไว้วางใจ *บุญรอด* จึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อประชดประชัน และแสดงความไม่พึงพอใจต่อความคิดของ *คุณป้อม* ดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงว่าสิ่งที่ "คุณป้อม" คิดนั้นผิดเพราะตนไม่ได้ทำเช่นนั้น

ส่วนตัวอย่างที่(๖๒)เป็นการใช้ถ้อยคำที่ผู้ถูกบริการเคยใช้ต่อตนมากแล้วซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อประชดประชันผู้ถูกบริการ โดยนางสาว ก. ผู้บริการในตัวอย่างที่(๖๒) ใช้ถ้อยคำ "จุ้นจ้านไม่เข้าเรื่อง" ที่บิดาของตนปรึกษากับตน มาเพื่อประชดประชันว่าตนนั้นไม่ได้เป็นคนจุ้นจ้านดังที่บิดากล่าว แต่ที่เปลี่ยนเป็นอีกรายการหนึ่งนั้นก็เพราะหวังดี เกรงว่าบิดาจะเบื่อที่ต้องฟังรายการที่ซ้ำซากเช่นนั้น

๒.๒.๑.๒ การใช้ถ้อยคำนี้ยผกผันในรูปวัจนกรรมประเภทต่างๆ

หากพิจารณาด้อยคำที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อการสื่อสารจะเห็นว่า รูปภาษาและเจตนาอาจไม่ตรงกัน เช่น การกล่าว "ไปไหนมา" ซึ่งตามรูปภาษาแล้วเป็นการแสดงเจตนาถามเพื่อต้องการข้อมูลจากผู้ฟัง แต่บางครั้งผู้พูดอาจใช้ถ้อยคำเดียวกันนี้เพื่อแสดงการทักทาย โดยไม่ได้ต้องการข้อมูลใดๆจากผู้ฟังเลยก็ได้ ด้วยเหตุนี้ เซิร์ล (Searle, 1969) จึงเสนอเงื่อนไขเพื่อพิจารณาด้อยคำที่ผู้พูดกล่าวว่าเป็นวัจนกรรม

ประเภทใด โดยมีเงื่อนไขประการหนึ่งที่เซิร์ลเสนอไว้คือ เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ (sincerity condition) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่บอกถึงความจริงใจของผู้พูดที่จะกระทำวัจนกรรมประเภทนั้นๆ

จากแนวคิดของเซิร์ลข้างต้น แฮฟเวอร์เกต (Haverkate, 1990) ได้นำมาอธิบายด้วยคำนัยผกผัน และได้เสนอว่าผู้พูดสามารถใช้วัจนกรรมประเภทต่างๆ เพื่อประชดประชัน โดยการละเมิดเงื่อนไขความจริงใจของวัจนกรรมนั้นๆ เช่น การถามโดยไม่ต้องการคำตอบ การขอบคุณผู้ทำสิ่งไม่ดีต่อตน เป็นต้น

จากการศึกษาวัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่า ผู้บริภาษเลือกใช้ด้วยคำนัยผกผันในรูปวัจนกรรมประเภทต่างๆ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑.๒.๑ การใช้รูปประโยคคำถามเพื่อประชดประชัน

เซิร์ล (Searle, 1969: 66) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจของวัจนกรรมการถามนี้ไว้ว่า "S wants this information" กล่าวคือ เมื่อผู้พูดถามนั้น ผู้พูดต้องการข้อมูลซึ่งก็คือคำตอบของคำถามนั้นๆ เสมอ แต่เนื่องจากการศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของคำถามในภาษาไทยโดยอาศัยทฤษฎีวัจนกรรมของ สิริณี สันตะบุตร (Sirinee Santaputra, 1984 อ้างถึงใน สรียา ทับทัน, ๒๕๔๓) ทำให้เห็นว่าคำถามแต่ละรูปแบบในภาษาไทยนั้นแสดงถึงลักษณะของข้อมูลที่ผู้พูดต้องการในที่แตกต่างกัน เช่น คำถาม"หรือ"แสดงว่าผู้พูดมีข้อมูลในเรื่องที่ถามอยู่บ้าง แต่ผู้พูดก็ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนคาดคะเนไว้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ จึงถามเพื่อให้ผู้ฟังยืนยันความถูกต้อง ในขณะที่คำถาม"หรือเปล่า" แสดงว่าผู้พูดวางตนเป็นกลางต่อคำตอบที่จะได้รับ เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกอิสระที่จะตอบ ผู้พูดมีข้อมูลในเรื่องที่ถาม แต่ผู้พูดไม่คาดคะเนคำตอบนั้นว่าเป็นคำตอบที่ตนมีหรือคำตอบอื่น เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจะพิจารณาว่ารูปคำถามใดในภาษาไทยเป็นคำถามเพื่อประชดประชันหรือไม่นั้น ควรพิจารณาจากเจตนาในความต้องการข้อมูลที่แตกต่างกันของการถามแต่ละรูปแบบประกอบด้วย

จากการศึกษาวัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย พบว่าผู้บริภาษเลือกใช้รูปประโยคคำถามเพื่อประชดประชัน ซึ่งเป็นด้วยคำนัยผกผันในรูปของวัจนกรรมการถามเป็นวิธีการหนึ่งในการบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

- (๖๓) อนุรุทธิ์ไกรที่วิกันดาผู้เป็นภรรยาแสดงกิริยาไม่สนใจใยดีกับ
จึงทำวิกันดาหย่า และกล่าวว่าตนทนไม่ได้ที่จะต้องอยู่กับผู้หญิง
ที่ไม่มีหัวใจ ทำให้วิกันดาไม่พอใจเพราะตนต่างหากเป็นฝ่ายที่
เจ็บซ้ำจากการกระทำไร้หัวใจของอนุรุทธิ์ จึงบริภาษ ว่า

"แล้วผู้หญิงที่อยู่กับผู้ชายไม่มีหัวใจละคะ ทนได้ไหม"

(เมียหลวง: ๔๕๑)

(๖๔) เมื่อแม่ได้ยินอุ๊ตอบว่าเบาะที่ต้องรับประทานแต่ส้มตำทุกวัน ซึ่งทำให้แม่ไม่พอใจจึงบริภาษอุ๊ว่า

"พ่อแม่เอ็งรวนนักเรอะ ใจระยำ"

(ข้าวนอกนา: ๓๔)

(๖๕) อรอินทร์กล่าวหาว่า ที่วิกัندا มาญี่ปุ่นนั้นก็เพราะหึงหวงอนิรุทธิ์ผู้เป็นสามีที่มาหาตนที่ญี่ปุ่น และกล่าวว่า การกระทำเช่นนี้จะทำให้คนอื่นทราบว่าชีวิตคู่ของวิกัندا กับอนิรุทธิ์ไม่ราบรื่นนัก วิกัندا จึงบริภาษออกไป ว่า

"ใครล่ะที่ประจานทุกคน ประจานตัวเอง...ใครที่มานี้เพื่อจะบอกว่าฉันเป็นนางบำเรอคุณรุทธิ์"

(เมียหลวง: ๖๔๑)

ในตัวอย่างที่(๖๓) วิกัندا ใช้คำถามประเภท"ไหม" ซึ่งเป็นคำถามที่แสดงว่า ผู้พูดคือวิกัندا นั้นไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับคำตอบเลย จึงต้องการคำตอบจากคำถามนั้นจริงๆ (Sirinee Santaputra, 1984 อ้างถึงใน ศรียา ทับทัน, ๒๕๔๓) แต่จากบริบทของการบริภาษนี้จะเห็นว่า วิกัندانั้นถามในสิ่งที่ตนทราบคำตอบเป็นอย่างดี เพราะตนในฐานะที่เป็นผู้หญิงที่ต้องอยู่กับผู้ชายไม่มีหัวใจอย่างอนิรุทธิ์ ทนต่อการกระทำที่ไม่มีหัวใจ คือ การนอกใจไปมีผู้หญิงอื่น ไม่ได้ ดังนั้นคำถามที่ วิกัنداถามนั้นจึงไม่ต้องการคำตอบใดๆ แต่เป็นการประชดประชัน อนิรุทธิ์ ผู้เป็นสามี ว่าตนเองต่างหากที่เป็นฝ่ายที่ควรทนไม่ได้ต่อพฤติกรรมที่ไร้น้ำใจ คือ การนอกใจไปมีหญิงอื่น ไม่ใช่อนิรุทธิ์

ส่วนในตัวอย่างที่(๖๔)นั้น แม่ ใช้คำถามประเภท"หรือ" ซึ่งเป็นคำถามที่แสดงว่าผู้พูดมีข้อมูลในเรื่องที่ถามอยู่บ้าง แต่ผู้พูดก็ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนคาดคะเนไว้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ จึงถามเพื่อให้ผู้ฟังยืนยันความถูกต้อง แต่เมื่อพิจารณาตัวอย่างนี้จะเห็นว่าผู้บริภาษเป็นมารดาของผู้ถูกบริภาษ ดังนั้นคำถาม "พ่อแม่เอ็งรวนนักเรอะ" ที่แม่กล่าวนั้นจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่จะต้องการข้อมูลใดๆ เพราะเป็นสิ่งที่ผู้บริภาษเองนั้นทราบได้อยู่แก่ใจ หากแต่ต้องการใช้เป็นถ้อยคำนัยผกผันเพื่อเน้นย้ำข้อมูลอันเป็นคำ

ตอบของคำถามนั้นให้ผู้ถูกบริภาษทวนระลึกได้อีกครั้ง สำหรับตัวอย่างนี้เป็นการบริภาษ"อู๊ด"ที่บ่นว่ากินแต่ส้มตำที่เหลือจากที่แม่ขายทุกวันจนเบื่อ ดังนั้นการใช้ถ้อยคำนัยผกผันเช่นนี้จึงเป็นการเน้นย้ำว่าฐานะของครอบครัวนั้นยากจน ไม่สามารถจัดหาอาหารได้ตามต้องการทุกอย่าง มีอาหารให้กินก็นับว่าโชคดีแล้ว

สำหรับตัวอย่างที่(๖๕) *วิกินดา* ใช้รูปประโยคที่เป็นคำถามแบบต้องการเนื้อความ ซึ่งแตกต่างจากตัวอย่างทั้งสองข้างต้นที่มีรูปประโยคเป็นคำถามแบบตอบรับปฏิเสธ โดยตัวอย่างที่(๕๙)นี้ *วิกินดา* ใช้คำถามประเภท"ใคร"ซึ่งเป็นคำถามที่แสดงว่า ผู้พูดต้องการข้อมูลว่าบุคคลกระทำกริยาเช่นนั้น แต่จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่า *วิกินดา* นั้นมีข้อมูลที่เป็นคำตอบอยู่แล้วในใจ ดังนั้นการถามในตัวอย่างนี้จึงเป็นการละเมียดเจตนาที่แท้จริงของการถามประเภทนี้ โดยมีเจตนาประชดประชันว่าอรอินทร์ต่างหากเป็นคนที่ประจานตัวเองให้คนอื่นทราบว่าตนเป็นซู้กับอนิรุทธิ ด้วยการเดินทางมาญี่ปุ่น และปรากฏตัวในฐานะดังกล่าวโดยไม่เกรงสายตาคอนอื่น ๆ ที่ร่วมเดินทางมาด้วย

การบริภาษโดยใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจนกรรมการถามเช่นตัวอย่างทั้ง ๓ ที่ยกมานี้ ผู้บริภาษไม่ได้บริภาษโดยตรงไปตรงมา ผู้ถูกบริภาษจึงต้องตีความถ้อยคำที่ผู้บริภาษกล่าวจึงจะสามารถทราบได้ว่าตนนั้นกำลังถูกบริภาษ เมื่อผู้บริภาษถามก็เป็นการกระตุ้นให้ผู้ถูกบริภาษคิดหาคำตอบ ซึ่งคำตอบเหล่านั้นก็ล้วนแต่เป็นข้อมูลที่แสดงถึงข้อบกพร่องหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ถูกทั้งสิ้น ซึ่งก็เท่ากับว่าผู้บริภาษได้แสดงถึงข้อบกพร่องหรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ถูกบริภาษเพื่อโจมตีผู้ถูกบริภาษ โดยไม่ต้องกล่าวถึงสิ่งเหล่านั้นออกมาเองโดยตรง

๒.๒.๑.๒.๒ การใช้คำแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

การแนะนำเป็น อีกวัจนกรรมหนึ่งที่ผู้บริภาษภาษาไทยเลือกใช้ในรูปแบบของถ้อยคำนัยผกผันเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษ ด้วยการละเมียดเจตนาเกี่ยวกับความจริงใจของวัจนกรรมการแนะนำ กล่าวคือ ผู้บริภาษจะแนะนำให้ผู้ถูกบริภาษกระทำในสิ่งที่ผู้บริภาษคิดว่าไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ถูกบริภาษ การใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจนกรรมการแนะนำเช่นนี้เป็นการแสดงความไม่พึงพอใจต่อการกระทำ พฤติกรรมหรือความคิดของผู้ถูกบริภาษว่าสิ่งนั้นๆเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง และไม่ต้องการให้ทำเช่นนั้น ดังตัวอย่างเช่น

(๖๖) แฟนของฉีติดพ้อต่อฉีว่า เป็นคู่รักกันมาตั้งนานแต่ไม่เคยให้ดอกไม้
 ตนเลยสักดอก ฉีจึงกล่าวว่า จะนำดอกหน้าวัวที่ใช้เป็นแบบเรียนวาด
 ภาพมาให้ แฟนของฉีไม่พอใจที่ฉีจะนำดอกหน้าวัวมาให้กับตน จึง
 บริภาษ ว่า

“ไว้ให้ญาติเธอซิ ดอกหน้าวัววะ”

(กลืนสีและที่แปรง: ๒๓๓)

(๖๗) บุญรอดเห็นว่าบุญทึ่งน้องชายเกียจคร้านไม่ยอมทำงานหาเลี้ยงชีพ
 บุญรอดจึงบริภาษบุญทึ่ง ว่า

“งั้นก็ไปเป็นแมงดาเถอะไป เหมาะกับแกดี”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๖๕)

(๖๘) นาย ก.ชวนนางสาว ข.กินอาหารเข้าร่วมกับชาวบ้านในครัว แต่นางสาว ข.
 มีท่าทีรังเกียจและกล่าวว่าห้องครัวนั้นสกปรก ตนไม่อยากทานอาหารที่นี่
 เมื่อเจ้าของบ้านที่ไม่ค่อยพอใจต่อพฤติกรรมของนางสาว ข.อยู่แล้วได้ยื่น
 ดั่งนั้น จึงกล่าวบริภาษว่า

“คุณขา... ถ้าไม่อยากกินในครัว ก็ลองไปกินในส้วมก็ได้ล่ะคะ”

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

ตัวอย่างที่(๖๖)นี้ แฟนของฉีผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ได้ใช้วัจนกรรมการแนะนำ โดยมีคำว่า
 “ฉี”เป็นคำลงท้ายที่แสดงมาลาว่าถ้อยคำนี้ผู้พูดต้องการแนะนำ แต่เมื่อพิจารณาจากบริบทจะเห็นว่า แฟน
 ของฉีนั้นไม่พอใจต่อความคิดของฉีที่จะนำดอกหน้าวัวมาให้ตนแทนที่จะเป็นดอกไม้ชนิดอื่น เช่น ดอก
 กุหลาบที่คู่รักโดยทั่วไปนิยมมอบให้แก่กัน ดังนั้นการแนะนำให้“ฉี”นำดอกหน้าวัวไปให้ญาติ ซึ่งเป็นการ
 กระทำที่อาจสร้างความไม่พอใจต่อญาติผู้ที่ได้รับจนอาจถูกต่อว่าได้นั้นแฟนของฉีไม่ได้ต้องการให้ฉีทำเช่นนั้น
 จริงๆ แต่เป็นการประชดประชันสิ่งที่ฉีคิดจะทำให้ตน ว่าตนไม่พอใจและไม่ต้องการให้ทำเช่นนั้น

ตัวอย่างที่(๖๗)นี้ *บุญรอด* ใช้ถ้อยคำที่ดูเหมือนจะแนะนำ*บุญทึ่ง* ซึ่งเป็นผู้ถูกปรึกษาว่า ควรประกอบอาชีพเช่นไรจึงเหมาะกับลักษณะนิสัยของตน แต่อาชีพที่*บุญรอด* แนะนำนั้นกลับเป็นอาชีพที่สังคมต่างเห็นว่ามีเกียรติ ดูหมิ่นและตำหนิว่าไม่ถูกต้องดีงาม ประกอบกับปริบทที่*บุญรอด* ต้องการปรึกษาว่า*บุญทึ่ง* เป็นคนเกียจคร้าน ไม่คิดทำมาหากิน เหตุนี้การแนะนำดังกล่าวของ*บุญรอด* จึงเป็นการประชดประชัน*บุญทึ่ง* ว่า หากยังเกียจคร้าน ไม่คิดทำงานเช่นนี้ต่อไปก็คงต้องให้ผู้หญิงช่วยเหลือ ซึ่ง*บุญรอด* เห็นว่าไม่ถูกต้องที่*บุญทึ่ง* จะยังคงประพฤติตนเช่นนี้อยู่

ตัวอย่างที่(๖๘) เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ผู้ปรึกษาเลือกใช้การแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังซึ่งเป็นถ้อยคำนัยแฝงลักษณะหนึ่งเพื่อปรึกษาผู้ถูกปรึกษา จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่าเจ้าของบ้านที่เป็นผู้ปรึกษาในตัวอย่างนี้ใช้ถ้อยคำในลักษณะที่แนะนำให้นางสาว ข. ไปกินอาหารเข้าในส้วม หากไม่ต้องการกินในห้องครัว ซึ่งเจ้าของบ้านก็ทราบดีว่าส้วมนั้นเป็นสถานที่ที่ขบถ่ายจึงไม่เหมาะสมนักหากจะเข้าไปเพื่อกินอาหาร แต่เมื่อพิจารณาปริบทของตัวอย่างนี้จะเห็นว่า เจ้าของบ้านนั้นไม่พอใจที่เห็นนางสาว ข. มีที่ทำรังเกียจห้องครัวของตนอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นถ้อยคำในลักษณะที่แนะนำให้นางสาว ข. ไปกินอาหารในส้วม จึงเป็นการประชดประชันที่เห็นว่านางสาว ข. ที่มีที่ทำรังเกียจห้องครัวของตน ทั้งที่ตนได้ทำความสะอาดเป็นอย่างดี และคนอื่นๆก็สามารถกินอาหารที่นั่นเป็นปกติได้โดยไม่มีใครรังเกียจ

๒.๒.๑.๒.๓ การใช้คำอนุญาตในสิ่งที่ตนไม่ยินยอม

การอนุญาตเป็นอีกวัจนกรรมหนึ่งที่พบว่า ผู้ปรึกษาในภาษาไทยใช้เพื่อการประชดประชัน วัจนกรรมการอนุญาตเป็นวัจนกรรมที่แสดงเจตนาว่าผู้พูดใช้สิทธิของตนตกลง ยินยอมให้ผู้ฟังกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามที่ผู้ฟังต้องการ ดังนั้นเมื่อผู้ปรึกษาเลือกรูปภาษาที่แสดง วัจนกรรมการอนุญาต แต่ไม่ได้มีเจตนาตกลง ยินยอมให้ผู้ถูกปรึกษากระทำการสิ่งนั้นจริง จึงเป็นการใช้การอนุญาตเพื่อประชดประชันว่าสิ่งที่ผู้ถูกปรึกษาต้องการทำนั้น ตนไม่เห็นด้วย ดังตัวอย่างเช่น

(๖๙) เมื่อผู้สื่อข่าวคนหนึ่งพยายามตามสัมภาษณ์ดำเรื่องที่เป็นข่าว
 สิ่งเสพติด เพื่อนำข้อมูลไปเสนอข่าว แต่ดำไม่พอใจที่ผู้สื่อข่าวที่คิดจะนำ
 เรื่องเสียหายของตนไปตีพิมพ์ จึงปรึกษาไปว่า

“เอาเลย เอาข้าวหนูไปลงเลย มิสคอลี่นักร้องไนท์คลับมั่ว
สูบกัญชา”

(ข้าวอกนา(๒): ๔๖๖)

(๗๐) อนิรุทธิ์ต้องการสนุกกับงานเลี้ยงวันเกิดของตนอย่างเต็มที่ และ
ต้องการเดินร่ำกับบรรณานุกรมที่ตนหมายปองทั้งที่มีภรรยาอยู่แล้ว
จึงเอ่ยปากขออนุญาตจากวิกันดาภรรยา แต่วิกันดารู้ทันความคิด
จึงปรึกษาด้วยการแก้งอนุญาตว่า

อนิรุทธิ์ : “...สำหรับคืนนี้ขออนุญาตที่จะรู้สึกตัวยังไม่มึน...ได้ไหม”

วิกันดา : “จะไม่รู้สึกว่ามีเมียก็ยังไม่...”

(เมียหลวง: ๑๒๗)

เมื่อพิจารณาดูตัวอย่างที่(๖๙) และ (๗๐) ข้างต้นนี้ จะเห็นว่าผู้บริภาษนั้นใช้รูปภาษาที่
แสดงวิจรรย์กรรมการอนุญาต แต่ไม่ได้มีเจตนาตกลงหรือยินยอมให้ผู้ถูกบริภาษกระทำการเช่นนั้นจริง ทั้งนี้
เพราะสิ่งที่ผู้บริภาษอนุญาตให้กระทำนั้นล้วนแต่เป็นการกระทำที่ส่งผลเสียต่อผู้บริภาษเองโดยตรง ดังใน
ตัวอย่างที่(๖๙) หากผู้สื่อข่าวนำเรื่องที่ด่ามั่วสมเสวกัญชาไปเสนอข่าวจริงก็ย่อมทำให้ด่า ซึ่งเคยเป็นนักที่
หลายคนรู้จักเสียชื่อเสียง หรือในตัวอย่างที่ (๗๐) หากอนิรุทธิ์กระทำได้ที่วิกันดาอนุญาตจริง วิกันดาเองใน
ฐานะภรรยาก็ต้องได้รับผลเสียจากการกระทำเช่นนั้นของอนิรุทธิ์ เหตุนี้จึงแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าวิกัน
ดาตั้งใจอนุญาตโดยไม่จริงใจ เพื่อประจบประชันอนิรุทธิ์ที่ไร้น้ำใจ ไม่เห็นใจวิกันดาว่าจะต้องประสบกับ
ผลร้ายเช่นไรหากอนิรุทธิ์กระทำการเช่นนั้นจริง

๒.๒.๑.๒.๔ การใช้คำชมในสิ่งที่ตนไม่ชื่นชม ยินดี

วิจรรย์กรรมการชม คือ การบอกให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดรู้สึกชื่นชมหรือพอใจในการกระทำของผู้ฟัง
ดังนั้นในการบริภาษเมื่อผู้บริภาษกล่าวถ้อยในลักษณะของการชมแต่ไม่ได้รู้สึกชื่นชม หรือพอใจในการกระทำ
ของผู้ถูกบริภาษจึงเป็นการใช้ถ้อยคำนัยแฝงในรูปวิจรรย์กรรมการชม เพื่อประจบประชันผู้ถูกบริภาษว่าสิ่งที่
ทำนั้นตนไม่พอใจ หรือไม่ชื่นชม ยินดีแต่อย่างไร ดังตัวอย่างเช่น

(๗๑) เมื่ออนิรุทธิทราบว่ วิกันดาผู้เป็นภรรยาจะเดินทางไปญี่ปุ่นโดยที่ตน
ไม่ทราบก่อน จึงไม่พอใจนัก แต่สุดท้ายอนิรุทธิก็ยินยอม โดยให้เหตุผล
ว่า เพื่อให้วิกันดาได้เปิดหูเปิดตาบ้าง บางทีอาจจะได้ทราบว่าตนเป็นสามี
ที่ดีเพียงใด วิกันดาซึ่งรู้ว่าอนิรุทธิไม่ได้คิดเช่นนั้นจริง แต่ต้องจำใจให้
วิกันดาไป จึงบริภาษ ว่า

"คุณดีเสมอ !"

(เมียบลวง: ๔๘๘)

(๗๒) เมื่อฉลองชายขอว่ตนได้ขึ้นไปห้องทำงานเฉพาะของนักศึกษา
ชั้นปีสุดท้าย ที่ห้ามมิให้นักศึกษาชั้นปีอื่นขึ้นไปให้เพื่อนๆ ฟัง
ด้วยความมั่นใจ เพื่อนคนหนึ่งจึงบริภาษว่า

"เออ...มึงแก่ง โหนมึงเรียกพี่ตะวันลงมาพบกับน้องหนอยซิ"

(กลืนสีและที่แปรง: ๗๔)

ตัวอย่างที่(๗๑)เป็นตัวอย่างการบริภาษ ที่ผู้บริภาษใช้การชมในสิ่งที่ตนไม่รู้สึกรื่นรม
ยินดี ซึ่งเป็นถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจจนกรรมการชม โดยจะเห็นว่าถ้อยคำ"คุณดีเสมอ"ที่ วิกันดา
กล่าวต่ออนิรุทธินั้นไม่ได้ต้องการชมอนิรุทธิว่าเป็นสามีที่ดีตามรูปที่ปรากฏ แต่กลับต้องการประชด
อนิรุทธิที่คิดว่าตนเองเป็นสามีที่ดี ทั้งที่ทราบดีว่าพฤติกรรมการเป็นคนเจ้าชู้นั้นทำให้วิกันดาผู้เป็น
ภรรยาอ่อนใจมากเพียงใด อีกทั้งยังแสดงว่าการกระทำต่างๆของอนิรุทธิที่มีต่อตนนั้นไม่ใช่สิ่งที่วิกัน
ดาคิดว่าเป็นคุณสมบัติของการเป็นสามีที่ดีเลย

ส่วนตัวอย่างที่(๗๒)นั้น เพื่อนของฉลองชายซึ่งเป็นผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ ได้ใช้ถ้อยคำ
"เออ...มึงแก่ง" เพื่อประชดประชันฉลองชายที่ขอว่ตนว่าสามารถขึ้นไปบนห้องซีเนียร์ ที่เป็นสถานที่เฉพาะ
สำหรับรุ่นพี่ปี ๔ เท่านั้นได้ โดยถ้อยคำดังกล่าวนี้มีรูปเป็นการกล่าวชม แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำต่อมาของผู้
บริภาษ "โหนมึงเรียกพี่ตะวันลงมาพบกับน้องหนอยซิ" ซึ่งเป็นการทำให้ฉลองชายกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่า
ฉลองชายไม่สามารถทำได้ยิ่งแสดงให้เห็นว่า การกล่าวถ้อยคำ"เออ...มึงแก่ง"นั้นเป็นการกล่าวออกมาอย่างไม่

จริงใจ เพราะผู้บริภาษไม่ได้มีความชื่นชมยินดีต่อฉลองชายเลย แต่กลับกล่าวเพื่อต้องการเน้นความหมาย ประชดประชันว่า ฉลองชายนั้นไม่ได้เก่งดังเช่นที่อวดตน

๒.๒.๑.๒.๕ การใช้การขอบคุณผู้ที่กระทำไม่ดีแก่ตน

วจนกรรมการขอบคุณนี้ เซิร์ล (Searl, 1969:67) ได้ให้เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจไว้ว่า "S feels grateful or appreciative for A" กล่าวคือการทำกล่าวขอบคุณผู้ใดนั้นผู้พูดจะต้องรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของผู้ฟังที่ช่วยกระทำการบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อผู้พูด ดังนั้นเมื่อผู้พูดกล่าวขอบคุณผู้ฟังที่กระทำการบางอย่างอันอาจนำผลเสียมาสู่ผู้พูด จึงเป็นการใช้ถ้อยคำนัยแฝงในรูปของวจนกรรม การขอบคุณ เพราะผู้พูดได้ละเมิดเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจดังกล่าวเพื่อประชดผู้ฟัง ดังตัวอย่างเช่น

(๗๓) เมื่อวิกันดาปรามไม่ให้อนิรุทธิผู้เป็นสามีชองแวะกับคนรับใช้หญิงคนใหม่เพราะเห็นว่าไม่งามนัก แต่ อนิรุทธิ กลับอ้างว่าเป็นการตีเสียอีกที่ตนทำเช่นนี้ เพราะเป็นการผูกใจคนรับใช้ไว้คอยดูแลโหน่งบุตรชายตน ด้วยความขัดเคืองใจวิกันดาจึงบริภาษ ว่า

"ตาโหน่งน่าจะพอใจคุณพ่อที่อุตสาห์หาทางผูกคนเลี้ยงไว้กับแวกได้อย่างแยบยล"

(เมียบลวง: ๑๑๓)

จากตัวอย่างที่(๗๓)ข้างต้น จะเห็นว่าวิกันดาใช้การขอบคุณผู้ที่กระทำไม่ดีต่อตนเพื่อประชดประชันอนิรุทธิ ถึงแม้จะเป็นการขอบคุณโดยอ้างอิงคำพูดของโหน่งซึ่งเป็นบุตรชายก็ตาม โดยถ้อยคำที่วิกันดาซึ่งเป็นผู้บริภาษกล่าวนั้นเป็นการตั้งใจจะประชดประชันอนิรุทธิที่อ้างว่าจะมัดใจสาวใช้ที่มีหน้าที่เลี้ยงโหน่งบุตรชายด้วยการเป็นรับเลี้ยงเป็นภรรยาบ่อย ในฐานะที่วิกันดาเป็นภรรยาหลวงจึงย่อมต้องไม่พอใจต่อการกระทำเช่นนี้ของอนิรุทธิแน่นอน ดังนั้นการกล่าวขอบคุณดังตัวอย่างนี้จึงเป็นการละเมิดเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจของวจนกรรมการขอบคุณ เพื่อประชดประชันว่าสิ่งที่อนิรุทธิคิดจะทำนั้นเป็นสิ่งที่ตนไม่ต้องการ และการอ้างว่าเหตุที่ทำก็เพื่อประโยชน์แก่ภรรยาและลูกนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เพื่อประโยชน์ของตนเอง

การใช้ถ้อยคำนัยแฝงในรูปวจนกรรมการขอบคุณเช่นนี้ จึงเป็นการแสดงออกว่าผู้บริภาษนั้นรังเกียจ หรือไม่พอใจต่อการกระทำของผู้ถูกบริภาษ ทั้งนี้เพราะถ้อยคำนัยแฝงนั้นเป็นการสื่อความหมาย

หรือแสดงเจตนาในทางตรงข้ามกับรูปภาพที่กล่าว ดังนั้นการกล่าวขอบคุณที่โดยทั่วไปเป็นการแสดงออกถึงความซาบซึ้งใจ ที่ผู้ฟังปรารถนาดีกระทำการบางอย่างเพื่อประโยชน์ต่อผู้พูด จึงเป็นการแสดงความรู้สึกในทางตรงข้ามของผู้วิภาษ นั่นก็คือความไม่พึงพอใจต่อการกระทำนั้นๆของผู้ถูกวิภาษนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวถึงวิธีการใช้ถ้อยคำนัยแฝงเพื่อวิภาษของผู้พูดภาษาไทย จะเห็นว่าผู้วิภาษเลือกใช้ถ้อยคำนัยแฝงหลากหลายรูปแบบ ทั้งการใช้ถ้อยคำที่มีความขัดแย้งกันกับถ้อยคำอื่นในลักษณะต่างๆ และการละเมิดเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจของวัจนกรรมต่างๆ โดยจะสังเกตเห็นว่า การเลือกใช้ถ้อยคำนัยแฝงแต่ละรูปแบบของผู้วิภาษนั้นค่อนข้างมีความสอดคล้องกับสาเหตุที่ทำให้ผู้วิภาษไม่พึงพอใจ ตัวอย่างเช่น การใช้ถ้อยคำที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นการกล่าวถึงผลของการกระทำของผู้ถูกวิภาษในลักษณะที่รุนแรงเกินกว่าความเป็นจริง เพื่อแนะนำการกระทำของผู้ถูกวิภาษนั้นรุนแรงเกินกว่าที่ผู้วิภาษจะรับได้ หรือการใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของผู้ถูกวิภาษที่มักจะใช้เพื่อวิภาษการกระทำที่ผู้วิภาษเห็นว่าเกินกว่าสถานการณ์ของผู้ถูกวิภาษจะทำได้ หรือแม้แต่การละเมิดเงื่อนไขความจริงใจของวัจนกรรมการขอบคุณ ผู้วิภาษก็มักจะเลือกใช้เพื่อประชดผู้ถูกวิภาษที่ท่าเหมือนปรารถนาดีต่อผู้วิภาษแต่จริงแล้วกลับเป็นสิ่งที่ผู้วิภาษไม่ต้องการ หรือไม่เป็นผลดีต่อตน

๒.๒.๒ การใช้ความเปรียบ

การใช้ความเปรียบเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้วิภาษในภาษาไทยใช้เพื่อวิภาษโดยอ้อม การวิภาษวิธีกรณีนีเป็นการกล่าวถึงสิ่งสองสิ่ง โดยสิ่งหนึ่งเป็นแบบหรือแนวที่ใช้เปรียบเทียบ ส่วนอีกสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ซึ่งในกรณีของการวิภาษก็คือผู้ถูกวิภาษนั่นเอง

การใช้ความเปรียบเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ถูกวิภาษนั้นมีลักษณะที่ไม่ดีเหมือน หรือแตกต่างกับสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเช่นไร เพื่อให้ถ้อยคำที่ผู้วิภาษกล่าวนั้นมีน้ำหนัก ชัดเจน และสามารถคุกคามผู้ถูกวิภาษให้ได้ผลยิ่งขึ้น จากการศึกษาการวิภาษในภาษาไทยพบว่า ผู้วิภาษเลือกใช้ความเปรียบเพื่อโจมตีผู้ถูกวิภาษใน ๓ ลักษณะ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๒.๑ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ

ถ้อยคำเปรียบเทียบเป็นถ้อยคำที่กล่าวถึง คุณสมบัติของสิ่งๆหนึ่งว่าเหมือนหรือแตกต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง หรือสิ่งอื่นอย่างไร จากข้อมูลที่ผู้วิภาษจะใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบที่เปรียบระหว่างตน หรือ

คนในสังคมทั่วไปกับผู้ถูกบริภาษ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกบริภาษเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่สังคมไม่ยอมรับ ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดเรื่องการใช้ภาษาสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) จะเห็นว่าการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของผู้บริภาษในลักษณะเช่นนี้ เป็นการคุกคามหน้าด้านบวก(positive face) ของผู้ถูกบริภาษ ทั้งนี้เพราะวิธีการดังกล่าวเป็นการแสดงว่าผู้ถูกบริภาษและกีดกันผู้ถูกบริภาษไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในด้านใดด้านหนึ่ง

จากการศึกษาการบริภาษในภาษาไทยพบว่า ผู้บริภาษจะใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบเพื่อโจมตีผู้ถูกบริภาษใน ๒ ลักษณะ คือ

๒.๒.๒.๑.๑ การเปรียบเทียบเพื่อชี้ว่าผู้ถูกบริภาษด้อยกว่า

การเปรียบเทียบลักษณะนี้ เป็นการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบเพื่อชี้ว่าผู้ถูกบริภาษด้อยกว่าผู้บริภาษ ซึ่งเป็นการข่มผู้ถูกบริภาษให้ตกต่ำกว่าตน ดังตัวอย่างเช่น

(๗๔) เมื่อดำไม่ระมัดระวังทำถ้วยชามแตก ซึ่งทำให้คุณนายจรูญศรี
ไม่พอใจจึงบริภาษดำว่า

“บ้านนี้บ้านผู้ดีใช้ถ้วยชามกระเบื้องไม่ได้ใช้กะโหลกกะลา
เหมือนบ้านที่ตัวเคยอยู่”

(จำนวนอกณา: ๑๓๐)

(๗๕) หลังจากที่ถูกผู้ถูกดำบริภาษว่าผิดดำ ด้วยความไม่พอใจผู้ดี
จึงได้บริภาษดำ กลับไปว่า

“ถึงยังงี้ก็ยังชาวกว่าแกล หัวก็ไม่หยิก”

(จำนวนอกณา: ๕๕๓)

ตัวอย่างที่(๗๔) คุณนายจรรยาศรีผู้บริกาษาใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบระหว่างตนเอง กับ คำว่ามีความแตกต่างกัน ด้วยการกล่าวว่าบ้านตนเป็นบ้านผู้ดี และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เครื่องใช้ที่ ต่างระดับกันกล่าวคือตนใช้ถ้วยชามกระเบื้อง ในขณะที่คำผู้ถูกบริกาษาใช้กะโหลกกะลา ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีสถานภาพสูง และณะความหมายว่าคำนั้นมีสถานภาพที่ต่ำกว่าตน

ส่วนตัวอย่างที่(๗๕) อู๊ดใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบตนเองกับคำว่าแตกต่างกัน ด้วยการ ใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงคุณสมบัติของตนว่าผิวขาวกว่า และผมไม่หยิก เพื่อณะความหมายถึงคุณสมบัติ ด้อยของคำ คือผิวดำและผมหยิก ซึ่งเป็นลักษณะภายนอกที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าไม่งดงาม หน้ามอง เท่าไหนร่นัก

หากพิจารณาตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นว่า ผู้บริกาษาในทั้งสองตัวอย่าง เลือกที่จะใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบแทนการบริกาษาโดยตรงว่าผู้ถูกบริกาษาเป็นไพร่ ไม่ใช่ผู้ดีหรือตัวดำ ผม หยิก ทั้งนี้เพราะการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบนั้นเปิดโอกาสให้ผู้บริกาษาแสดงคุณสมบัติที่เหนือกว่าของตน ออกมา และณะความหมายว่าผู้ถูกบริกาษานั้นมีคุณสมบัติที่ต่ำกว่าไปในขณะเดียวกัน โดยที่ผู้บริกาษาไม่ ต้องกล่าวออกมาอย่างตรงไปตรงมา

๒.๒.๒.๑.๒ การเปรียบเทียบเพื่อชี้ว่าผู้ถูกบริกาษาไม่ดีกว่าผู้บริกาษา

การเปรียบเทียบลักษณะนี้ เป็นการ ใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบเพื่อณะความหมายว่า ผู้ถูกบริกาษานั้นไม่ได้มีคุณสมบัติที่ดีเด่นกว่าตน วิธีการนี้มักใช้เพื่อบริกาษาได้ตอบผู้ถูกบริกาษาที่เคยบริกาษา ผู้บริกาษาในเรื่องนั้นๆมาก่อน ผู้บริกาษาจึงใช้การเปรียบเทียบลักษณะนี้เพื่อแสดงความหมายว่าผู้ถูกบริกาษานั้นก็ไม่ได้มีคุณสมบัติที่ดีกว่าตนเลย ซึ่งเป็นการหักหน้าผู้ถูกบริกาษาที่เคยคิดว่าตนมีคุณสมบัติที่เหนือกว่า และยังแสดงว่าผู้ถูกบริกาษานั้นก็เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ตนเองนั้นคิดว่าไม่น่าพึงพอใจด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น

(๗๖) คำถูกอู๊ดบริกาษาว่าผิวดำ จึงเกิดความไม่พอใจและบริกาษาได้ตอบ
กลับไปว่า

"มันก็ไอ้ดำเหมือนกันนั่นแหละวะ"

(จำนวนอกณา: ๕&๓)

(๗๗) เมื่อดำกล่าวว่าคุณนั้นไม่ใช่คนรับใช้เช่นเดียวกับเพื่อนคนอื่นๆที่รวมอยู่ในวงสนทนา แต่เป็นเหมือนน้องของเจ้าของบ้าน ทั้งที่ต้องคอยรับใช้งานภายในบ้านไม่ต่างจากคนอื่น ซึ่งทำให้เพื่อนๆในที่นั้นไม่พอใจ จึงมีคนหนึ่งบริภาษออกไป ว่า

“มันก็หนีไม่พ้นคนใช้เหมือนกันแหละวะ”

(จำนวนอกณา: ๕๕๔)

จากตัวอย่างที่(๗๖) และ (๗๗) ที่ยกมานี้ผู้บริภาษได้ใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับผู้ถูกบริภาษนั้นมีคุณสมบัติที่ไม่แตกต่างจากตนเลย โดยผู้ถูกบริภาษในตัวอย่างที่ (๗๖) นั้นเคยบริภาษคำผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ว่ามิวดำ คำจึงใช้ถ้อยคำเปรียบบริภาษว่าผู้ถูกบริภาษนั้นก็มิวดำเช่นกัน ส่วนตัวอย่างที่(๗๗) คำผู้ถูกบริภาษในตัวอย่างนี้เคยถูกดูว่าเพื่อนๆที่ร่วมวงสนทนาเป็นเพียงคนรับใช้ ส่วนตนเป็นเสมือนน้องสาวของเจ้าของบ้าน ด้วยความไม่พอใจเพื่อนคนหนึ่งจึงใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับผู้ถูกบริภาษนั้นก็เป็นคนรับใช้เช่นกัน

๒.๒.๒.๒ การใช้อุปลักษณ์ เพื่อแสดงภาพทางลบของผู้ถูกบริภาษ

อุปลักษณ์ หมายถึง ถ้อยคำแสดงการเปรียบเทียบของสองสิ่ง สิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ อีกสิ่งหนึ่งเป็นแบบเปรียบ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ๒๕๔๒: ๒๕๐) ซึ่งอาจปรากฏคำแสดงความเปรียบเทียบ เช่น เหมือน ดัง เป็น หรือไม่ปรากฏคำแสดงความเปรียบเทียบในถ้อยคำนั้นก็ได

จากความคิดเรื่องหน้าที่ของอุปลักษณ์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ประกอบกับผลการศึกษาของ ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (๒๕๔๒) ที่กล่าวรายละเอียดถึงในหัวข้อ ๒.๑.๑.๓ การใช้อุปลักษณ์ที่ใช้สิ่งต้องห้ามเป็นแบบเปรียบแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์นั้นมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิดของผู้พูดให้เกิดเป็นภาพ และส่งไปสู่ผู้ฟังได้อย่างชัดเจนมากกว่าการบรรยายแบบตรงไปตรงมา ทั้งความคิดระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับ หรือความคิดระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับสิ่งที่เป็นนามธรรม

เมื่อพิจารณาการบริภาษในภาษาไทย ผู้บริภาษได้ใช้หน้าที่ดังกล่าวเพื่อสร้างภาพในทางลบแก่ผู้ถูกบริภาษ โดยผ่านการใช้แบบเปรียบที่ผู้บริภาษเลือกใช้ ซึ่งวิธีการนี้เป็นการแสดงทัศนคติที่ผู้บริภาษมีต่อผู้ถูกบริภาษให้ผู้ถูกบริภาษได้รับรู้ เพื่อแสดงว่าคุณไม่ยอมรับผู้ถูกบริภาษเนื่องจากมีข้อบกพร่องหรือขาดคุณสมบัติที่สังคมต้องการประการใดประการหนึ่งไป

จากการศึกษาการบริภาษในภาษาไทยพบว่า ผู้บริภาษในภาษาไทยมักใช้อุปลักษณ์เพื่อสร้างภาพทางลบแก่ผู้ถูกบริภาษใน ๒ ด้าน คือ ภาพทางลบเกี่ยวกับรูปลักษณ์ และภาพทางลบเกี่ยวกับพฤติกรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๒.๒.๑ การใช้อุปลักษณ์เพื่อแสดงภาพทางลบเกี่ยวกับรูปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์ในลักษณะนี้เป็นการใช้แบบเปรียบเทียบ เพื่อสร้างภาพให้เห็นว่าผู้ถูกบริภาษนั้นมีรูปร่างหน้าตาเป็นที่น่ารังเกียจ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ถูกบริภาษให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และยังแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกบริภาษนั้นไม่เป็นที่ยอมรับแก่ตนและสังคมทั่วไป ดังตัวอย่างเช่น

(๗๘) *ข้าหมอนเตือนคำให้ไปล้างมือก่อนรับประทานขนม แต่ดำกลับ
เกียงและไม่ยอมทำตาม ข้าหมอนจึงบริภาษคำว่าหน้าตาไม่
น่ารักแล้วยังมีความประพฤติที่ไม่น่ารักอีก โดยบริภาษถึงหน้าตา
ของคำว่า*

“หน้าตายังกะผ้าชีรี้ว”

(ข้าวนอกนา: ๗๙)

(๗๙) *ผู้บริภาษคำผู้เป็นเพื่อนที่คุยอวดใครๆว่าตนได้เป็นดาราออก
โทรทัศน์ ว่า*

“คำยังกะยางมะตอย ยังจะเสนอน้ำออกที่.วี.กะเขา”

(ข้าวนอกนา: ๒๗๗)

ในตัวอย่างที่(๗๘) *ข้าหมอน* ต้องการบรรยายสภาพหน้าตาของ*คำ*ที่ *ดำ* *มอม* *ชีรี้ว* ไม่น่าดู โดยใช้“*ผ้าชีรี้ว*”ซึ่งเป็นเศษผ้าที่ใช้ชำระสิ่งสกปรกต่างๆ ที่มักมีสภาพสกปรก น่ารังเกียจมาเป็นแบบเปรียบเทียบ เพื่อให้ภาพที่ที่น่ารังเกียจ ไม่น่าดู ของหน้าตาของ*คำ*ตามทัศนะของตน จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าเมื่อ*ข้าหมอน*ใช้“*ผ้าชีรี้ว*”เป็นแบบเปรียบเทียบ ยิ่งทำให้ภาพทางลบที่เกิดแก่*คำ*นั้นชัดเจนขึ้นกว่าที่จะกล่าว

ว่า คำนั้นเป็นผู้ที่มีผิวดำ ชีวีว นารังเกียจ ทั้งนี้เพราะอุปลักษณะที่ข้าหมอนเลือกใช้นั้นทำให้เกิดมโนทัศน์ที่ถ่ายทอดระหว่างผ้าชีวีวซึ่งเป็นแบบเปรียบกับดำที่เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ จึงทำให้ถ้อยคำที่บริภาชนั้นเกิดเป็นภาพที่ชัดเจนยิ่งกว่าการบรรยาย

ส่วนตัวอย่างที่ (๗๙) การที่ผู้คิดใช้แบบเปรียบ“ยางมะตอย” ซึ่งมีสีดำหรือสีน้ำตาล แก่แกมดำมาเปรียบเทียบกับสีผิวของดำ จึงเป็นการให้ภาพสีผิวของดำที่ว่าดำเข้มกว่าปกติได้อย่างชัดเจน โดยไม่ต้องบรรยาย

และหากพิจารณาแบบเปรียบที่ผู้บริภาชเลือกใช้จะเห็นว่า แบบเปรียบเหล่านี้มีลักษณะที่เกินจริงประกอบอยู่ด้วย ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของอุปลักษณะที่ไม่มีความสมมาตรระหว่างแบบเปรียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบ กล่าวคือ ถึงแม้แบบเปรียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบจะมีลักษณะบางประการที่เหมือนกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเหมือนกันทุกประการ ดังนั้นเมื่อผู้บริภาชเลือกใช้แบบเปรียบที่มีความเกินจริงจึงยิ่งทำให้ภาพทางลบที่เกิดแก่ผู้ถูกบริภาชนั้น มีน้ำหนักมากกว่าบรรยายตามความเป็นจริง ดังตัวอย่างข้างต้น

๒.๒.๒.๒.๒ การใช้อุปลักษณะเพื่อแสดงภาพทางลบเกี่ยวกับพฤติกรรม

การใช้อุปลักษณะในลักษณะนี้เป็นการใช้อุปลักษณะเพื่อแสดงความคิดทางลบที่ผู้บริภาชมีต่อคุณสมบัติภายในที่ประจำตัวของผู้ถูกบริภาชในด้านต่างๆ ทั้งด้านความคิด สติปัญญา การกระทำ ความประพฤติ ตลอดจนการเจรจา โดยแบบเปรียบที่ผู้บริภาชเลือกใช้จะช่วยอธิบายความลักษณะต่างๆที่ผู้บริภาชเห็นว่าไม่ดีไม่งาม ในเชิงนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริภาชสามารถแสดงถึงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาชได้อย่างชัดเจน อันจะมีผลโดยตรงต่อการลดความน่าเชื่อถือและความยอมรับในตัวผู้ถูกบริภาชลงด้วย ดังตัวอย่างเช่น

(๘๐) จินต์บริภาชวิซซุดาผู้เป็นภรรยาที่ปล่อยให้บุตรสาวที่กำลังป่วย
อยู่กับสาวใช้ตามลำพังทั้งที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก
จนบุตรสาวต้องอาการทรุดหนักลง ว่า

“ทำเป็นเด็กปัญญาอ่อนไปได้ ผมนึกไม่ถึงเลยนะ คุณตาคุณเอง
ก็อายุมากกว่าผมด้วยซ้ำ ทำไม่ถึงทำอย่างนี้”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๙๐)

(๘๑) บุญรอดทนเห็นจินต์ และวิชชุตาทะเลาะกันด้วยวาจาที่รุนแรง
ไม่ได้จึงบริภาษทั้งคู่ไป ว่า

“คนหนึ่งก็เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย อีกคนก็เป็นถึงลูกเจ้าเมือง
พอทะเลาะกันแล้วยังกับแม่ค้า”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๙๗)

(๘๒) ผู้โดยสารรถขนส่งคนหนึ่งคิดว่า พนักงานต้อนรับบนรถเสิร์ฟไปอย่าง
ให้แต่ผู้โดยสารที่เป็นชาวต่างชาติ แต่ไม่ได้เสิร์ฟให้ผู้โดยสารที่เป็น
คนไทยคนอื่นๆรวมทั้งตน จึงเรียกพนักงานต้อนรับมาตำหนิ ว่า

“คุณเสิร์ฟไปให้ฝรั่ง แต่คนไทยไม่ให้ คุณนี่เป็นทาสฝรั่งจริง”

(กลิ่นสีและที่แปรง: ๑๙๘)

ตัวอย่างที่(๘๐) จินต์ ต้องการบริภาษ วิชชุต่า ว่ามีภาวะทางสติปัญญาด้อยหรือ
ต่ำกว่าปกติจึงปล่อยลูกสาวที่กำลังป่วยไว้กับสาวใช้ตามลำพัง เพราะในสถานการณ์เช่นควรรู้ว่า ต้องคอย
ดูแลบุตรสาวอย่างใกล้ชิด โดยใช้“เด็กปัญญาอ่อน”มาเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อแสดงความหมายที่ตนต้องการ
บริภาษดังกล่าว ซึ่งจะเห็นว่าภาวะด้อยสติปัญญาของวิชชุต่าที่จินต์ต้องการบริภาษนั้นเป็นนามธรรม ดังนั้น
เมื่อจินต์นำสิ่งที่เป็นรูปธรรมคือ“เด็กปัญญาอ่อน”มาเป็นแบบเปรียบเทียบจึงทำให้ภาวะด้อยสติปัญญานั้นชัดเจน
ยิ่งขึ้น เพราะ“เด็กปัญญาอ่อน”เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสจึงทำให้ภาวะที่เป็นนามธรรมนั้น
สามารถรับรู้ได้ง่ายและชัดเจนขึ้น ดังเช่นที่เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้กล่าวไว้

ในลักษณะเดียวกัน ตัวอย่างที่(๘๑) บุญรอดใช้ แม่ค้า ซึ่งตามความคิดของคน
ทั่วไปเห็นว่าเป็นคนปากจัด เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อบริภาษจินต์ และ วิชชุต่า ที่ใช้วาจาที่รุนแรงทำร้ายน้ำใจกัน
และตัวอย่างที่ (๘๒) ผู้โดยสารใช้ “ทาส” ที่หมายถึง ผู้ที่ยอมตนตกอยู่ในอำนาจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๕๒๖) เพื่อบริภาษว่าพนักงานต้อนรับคนนั้นยอมตนตกอยู่ใต้อำนาจของ
ชาวต่างชาติ จึงบริการชาวต่างชาติเป็นพิเศษแตกต่างจากคนไทย ซึ่งการใช้“แม่ค้า” และ “ทาส” ซึ่งเป็น
รูปธรรมที่สามารถรับรู้ได้มาเป็นแบบเปรียบเทียบนั้น ช่วยให้ถ้อยคำที่บริภาษเกี่ยวกับการใช้วาจาที่รุนแรงว่าร้าย
กัน และการยอมตนอยู่ใต้อำนาจชาวต่างชาติ ซึ่งมีความเป็นนามธรรมนั้นชัดเจน และสามารถรับรู้ได้ง่ายขึ้น

จากตัวอย่างทั้งสามที่ยกมานี้ จะเห็นว่า แบบเปรียบเทียบที่ผู้บริภาษเลือกใช้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สังคมไทยไม่ต้องการหรือด้อยค่าทั้งสิ้น ซึ่งการใช้แบบเปรียบเทียบที่ด้อยค่าเช่นนี้เป็นการแสดงความประพจน์ของผู้ถูกบริภาษนั้นด้อยค่า หรือไม่เป็นที่ต้องการด้วยเช่นกัน และเมื่อพิจารณาถึงประเด็นที่ผู้บริภาษใช้อุปลักษณะเพื่อบริภาษจากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่า ผู้บริภาษบริภาษถึงความไม่ดีไม่งามทางด้านความคิด ทางวาจา และการประพฤติปฏิบัติตน ดังตัวอย่างที่(๘๐) (๘๑) และ(๘๒)ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาการใช้คำที่มีความหมายทางลบเพื่อบริภาษผู้ถูกบริภาษดังที่ได้เสนอไว้ แต่ต่างกันตรงที่การใช้อุปลักษณะจะช่วยให้ภาพทางลบเกี่ยวกับลักษณะที่ไม่ดีต่างๆ เหล่านี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒.๒.๒.๓. การใช้สำนวนที่ดัดแปลงเพื่อแสดงความน่าขันของผู้ถูกบริภาษ

การใช้สำนวนในลักษณะนี้ เป็นการนำสำนวนมาดัดแปลงถ้อยคำบางถ้อยคำให้แตกต่างไปจากสำนวนมาตรฐานที่มักใช้กันโดยทั่วไป เพื่อแสดงภาพที่ขัดแย้งหรือเกินกว่าภาพที่สำนวนเดิมเคยให้ไว้ จนทำให้เกิดความขบขันและสามารถเรียกเสียงหัวเราะจากบุคคลอื่นที่ร่วมสนทนาอยู่ได้ ซึ่งเสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นนี้เองที่สามารถทำให้ผู้ถูกบริภาษรู้สึกเสียหน้าเพราะเหมือนกับเป็นการข่มขู่เยาะในข้อผิดพลาดที่ผู้ถูกบริภาษกระทำ

จากการศึกษาการบริภาษพบว่าสำนวนที่ผู้บริภาษดัดแปลงเพื่อแสดงความน่าขันของผู้ถูกบริภาษ ได้แก่สำนวน

กึ่งทองใบยอ

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่ดัดแปลงมาจากสำนวน "กึ่งทองใบหยก" ที่มีความหมายว่า ชายหญิงที่มีฐานะดี มีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติเสมอกัน เหมาะสมกันทั้งสองฝ่าย (ขุนวิจิตรมาตรา, ๒๕๓๙ :๒๙) ซึ่งสำนวน"กึ่งทองใบยอ"นี้ผู้บริภาษได้ดัดแปลงถ้อยคำในสำนวนนี้จาก "ใบหยก" มาเป็น"ใบยอ" เพื่อใช้สื่อความหมายบริภาษว่า เป็นหญิงที่ไม่เหมาะสมกับชายทั้งทางด้านรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ และจะเห็นว่าสำนวนใหม่ที่ผู้บริภาษดัดแปลงขึ้นมานั้นให้ภาพที่ตรงกันข้ามกับสำนวนเดิม อีกทั้งสำนวนใหม่ยังให้ภาพที่ขัดกันระหว่างแบบที่นำมาใช้เปรียบเทียบคือ"กึ่งทอง"และ"ใบยอ"ที่สิ่งหนึ่งเป็นของทิ้งดงามสูงค่า ส่วนอีกสิ่งเป็นสิ่งที่ขรุขระไม่งดงาม ซึ่งยิ่งทำให้ภาพที่เกิดขึ้นนั้นเห็นถึงความไม่เหมาะสมกัน ดังตัวอย่าง

(๘๓) เมื่อดำแนะนำเพื่อนชายที่หน้าตาดีให้พนักงานต้อนรับในโรงแรมรู้จัก
ว่าเป็นคู่รัก แต่พนักงานเห็นว่าคำคงโกหกตนเพราะดำนั้นหน้าตาไม่ดี
คงไม่ผู้ชายที่หน้าตาดีคนไหนมาชอบ จึงบริภาษดำ ว่า

"สมกับคุณที่เหมือนกิ้งทองใบยอ"

(ข้าวนอกนา(๒): ๑๗๖)

ตัวอย่างนี้พนักงานต้องการใช้สำนวน "กิ้งทองใบยอ" เพื่อสร้างภาพที่ไม่เหมาะสมกับ
ระหว่างดำที่หน้าตาซีริว ผิวดำ กับเพื่อนชายที่ รูปร่างหน้าตาดี ซึ่งขัดแย้งกับถ้อยคำที่พนักงานกล่าวอ้าง
สองนั้นเหมาะสมกัน ความขัดกันระหว่างภาพของสำนวน "กิ้งทองใบยอ" กับถ้อยคำของพนักงานนี้สามารถ
ทำให้เกิดความน่าขัน จนทำให้ดำรู้สึกเสียหน้าได้

อีกาคาบทั้งพริก มะเขือเทศ มะอึก มะแว้ง

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่ดัดแปลงมาจากสำนวน "กาคาบพริก" ที่หมายถึงลักษณะที่คนผิวดำ
ดำแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๑๐๘) ซึ่งเป็นสำนวนที่เปรียบเทียบคนผิวดำที่แต่ง
กายด้วยเสื้อผ้าที่สีฉูดฉาดซึ่งเป็นการไม่รู้จักแต่งกายให้เหมาะสม ว่าเหมือนกับอีกาคาบพริกที่มีสีแดง
ลักษณะดังกล่าวนี้ตามทัศนะของคนไทยแล้วเห็นว่าสีแดงเป็นสีที่ฉูดฉาด ไม่เหมาะกับคนผิวดำนัก ส่วน
สำนวน "อีกาคาบพริก มะเขือเทศ มะอึก มะแว้ง" นี้ ผู้บริภาษได้ใช้สำนวน "กาคาบพริก" เป็นพื้นฐานความคิด
โดยเพิ่มเติมรายละเอียดของแบบเปรียบเทียบที่ปรากฏในสำนวนให้มากขึ้น เพื่อสร้างภาพและสื่อความหมายเกิน
กว่าที่สำนวนเดิมให้ไว้ คือ ให้ภาพถึงลักษณะที่คนผิวดำแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีฉูดฉาดหลากสี ทั้งสีส้ม
เหลือง และเขียว ซึ่งไม่เหมาะกับคนผิวดำนัก โดยใช้มะเขือเทศ มะอึก มะแว้ง ที่มีสีส้มแดง เหลือง และเขียว
ตามลำดับมาเป็นแบบเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างเช่น

(๘๔) เมื่อผู้บริภาษเห็นดำใส่เสื้อผ้าสีฉูดฉาดหลากสี ซึ่งตนเห็น
ว่าไม่เหมาะกับดำเลย จึงบริภาษว่า

"แม่ไว้ย ใสชุดนี้ไม่ใช่แค่อีกาคาบพริกอย่างเดียว คาบทั้งพริก มะเขือเทศ
มะอึก มะแว้ง รวมกันหมด"

(ข้าวนอกนา: ๒๖๓)

ตัวอย่างนี้ผู้บริภาษใช้สำนวน"อึกาคาบพริก มะเขือเทศ มะอึก มะแว้ง" ซึ่งเป็นการสร้างภาพที่ละเอียด ชัดเจนเกินกว่าสำนวน"อึกาคาบพริก"ที่เคยให้ไว้ ซึ่งการให้รายละเอียดที่ชัดเจนเช่นนี้ทำให้เห็นความน่าขันของคำที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีฉูดฉาดหลากสียิ่งขึ้น

จากที่ได้กล่าวถึงการใช้สำนวนเพื่อบริภาษข้างต้นนี้จะเห็นว่า สำนวนที่ผู้บริภาษเลือกใช้นั้นล้วนแต่เป็นสำนวนที่สื่อความหมายถึงการกระทำในทางลบ ที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งสิ้น ดังนั้นวิธีการนี้จึงสามารถคุกคามหน้าผู้ถูกบริภาษว่าเป็นผู้ที่ เป็นที่ยอมรับของสังคมได้เช่นกัน

๒.๒.๓ การใช้คำรื่นหู (Euphemism)

คำรื่นหู(Euphemism)เป็นคำที่ใช้แทนคำต้องห้าม (taboo words) ที่สังคมเห็นว่าไม่เหมาะสม กุสตาฟ สเตอร์น (Stem, 1968:330)ได้ให้คำจำกัดความของคำรื่นหูว่า หมายถึง ลักษณะการลดน้ำหนัก หรือปกปิดอำพรางความหมายของคำที่สื่อแสดงถึงความอันตราย ความหยาบโหล่น หรือไม่เป็นที่ปรารถนา ส่วน คีธ อัลลัน และ เคท เบอริริจ (Allan and Bumidge, 1991:11) ได้กล่าวถึงคำรื่นหูในอีกแง่มุมหนึ่งว่า คำรื่นหู นั้นเป็นคำที่ผู้พูดเลือกใช้แทนถ้อยคำที่ไม่น่าฟังพอใจ เพื่อเลี่ยงการเสียหายของทั้งผู้พูด ผู้ฟัง หรือผู้ร่วมสนทนา จากแนวคิดทั้งสองนี้อาจพอสรุปได้ว่า คำรื่นหู คือ ถ้อยคำที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อลด ปกปิด หลีกเลียงความหมายที่ไม่พึงปรารถนาของคำต้องห้ามเพื่อรักษาหน้าของผู้พูด ผู้ฟัง ตลอดจนผู้ร่วมสนทนา

ตามความเห็นของกุสตาฟ สเตอร์น (Stem, 1968) การใช้คำรื่นหูนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อเลี่ยงการใช้คำต้องห้ามที่อาจนำผลร้ายมาสู่ตัวผู้พูด ประการที่สอง เพื่อเลี่ยงไม่ให้ผู้ฟังสะเทือนใจ และประการสุดท้าย เพื่อทำให้เกิดความสุภาพในการใช้ภาษา เมื่อพิจารณาสาเหตุของการใช้คำรื่นหู ๒ ประการแรกที่สเตอร์นได้เสนอไว้จะเห็นว่า คำรื่นหูนั้นดูเหมือนไม่น่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้พูดใช้เพื่อบริภาษได้ เพราะในการบริภาษ ผู้บริภาษไม่ได้ต้องการเลี่ยงไม่ให้ผู้ฟังสะเทือนใจ แต่ผู้บริภาษกลับต้องการให้ผู้ถูกบริภาษรู้สึกสะเทือนใจจากการบริภาษครั้งนั้น

แต่หากพิจารณาสาเหตุของการใช้คำรื่นหูเพื่อรักษาความสุภาพจะพบว่า คำรื่นหูไม่เพียงแต่จะช่วยรักษาหน้าของผู้ฟัง ยังสามารถช่วยรักษาน้ำหน้าของผู้พูดเองได้ด้วย ดังที่เชน (Chen, 2001) ได้กล่าวว่า ในทุกภาษาต่างมีวัจนกรรมหรือถ้อยคำที่เมื่อกล่าวแล้ว อาจคุกคามหน้าของผู้พูดเองได้ ดังนั้นผู้พูดจึงต้องพยายามเลือกกลวิธีที่จะช่วยลดการคุกคามหน้า ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อกล่าวถ้อยคำนั้นๆ เพื่อรักษาหน้าตนเอง (self-politeness) เอาไว้ การเลือกใช้คำรื่นหูเพื่อเลี่ยงการกล่าวคำต้องห้ามก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อรักษาหน้าตนเอง ทั้งนี้เพราะหากผู้พูดกล่าวคำต้องห้าม ซึ่งสังคมเห็นว่าเป็นคำน่ารังเกียจ ไม่ควรเอ่ยถึง อาจจะทำให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเป็นคนหยาบคาย ไม่ทราบว่สิ่งใดควรพูดหรือไม่ควร

พูด ดังนั้นเพื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ที่ได้รับการอบรม และป้องกันไม่ให้ผู้อื่นดูถูก ผู้พูดจึงเลือกใช้คำร่ำแทน การใช้คำต้องห้าม ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่าผู้บริภาษเลือกใช้คำร่ำแทนเป็นวิธีการหนึ่งในการบริภาษ

ถึงกระนั้นการเลือกใช้คำร่ำแทนคำต้องห้ามแต่ละคำของผู้พูดภาษาไทย ยังมีระดับของควมสุภาพที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า "ไอ้มัน" "อาวธลับ" "จรวด" "เจ้าโลก" หรือ "พวงสวรรค์" เพื่อแทนคำเรียกอวัยวะเพศชาย ซึ่งคำร่ำแทนแต่ละคำที่ยกมานี้มีระดับความสุภาพที่ต่างกัน คำร่ำบางคำ เช่น "อาวธลับ" "จรวด" "เจ้าโลก" หรือ "พวงสวรรค์" เป็นคำร่ำที่ผู้พูดไม่เลือกใช่มัก เพราะมีลักษณะเป็นอุปสรรคณ์สำเร็จรูป จึงค่อนข้างมีความหมายเฉพาะถึงอวัยวะเพศชาย ต่างจากคำว่า "ไอ้มัน" ที่มีความหมายคลุมเครือ ไม่ชัดเจนว่าหมายถึงสิ่งใด ดังนั้นคำร่ำนี้จึงเป็นคำที่ค่อนข้างสุภาพกว่า ผู้พูดจึงมักเลือกใช้คำนี้ในการสนทนาปกติ

จากข้อมูลที่ใช้ศึกษาพบว่า ผู้บริภาษเลือกใช้คำร่ำแทนที่ไม่ได้มีความสุภาพมากนักในการบริภาษ เพื่อเลี่ยงไม่กล่าวคำต้องห้าม และแสดงว่าตนเป็นผู้ที่ได้รับการอบรม จึงเป็นที่ยอมรับของสังคม ต่างจากผู้ถูกบริภาษที่สังคมไม่ยอมรับเพราะมีความประพฤติที่ไม่ดี ดังตัวอย่างเช่น

(๘๕) แม่บ้านที่บ๊อบจ้างไว้เข้าใจผิดคิดว่าบุญรอดเป็นหญิงบริการที่บ๊อบพาเข้า

บ้าน เมื่อบุญรอดบอกแม่บ้านว่าจะเลิกจ้างทำความสะอาด โดยตนจะดูแลความสะอาดภายในบ้านเอง ด้วยความเข้าใจผิดดังกล่าวแม่บ้านจึงคิดว่าบุญรอดไม่สามารถทำดังที่กล่าวได้และบริภาษ ว่า

"พวกหล่อนนะทำงานบ้านเป็นหรือ บางคนนะหุงข้าวยังไม่เป็นเลย เคยแต่ขายที่นาแปลงเล็ก"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๕๑)

(๘๖) บุญรอดทะเลาะกับแม่ค้าในตลาดที่ของผักให้ตนแพงกว่าคนอื่นๆ ทั้งที่เป็น

ผักชนิดเดียวกัน จนแม่ค้า ปฏิเสธที่จะไม่ขายของให้บุญรอดอีก และบริภาษบุญรอดที่เป็นภรรยาชาวต่างชาติ โดยคิดว่าเป็นหญิงขายบริการ ว่า

"เนื้อสดขายฝรั่ง"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๖๙)

จากตัวอย่างที่(๘๕)นี้ จะเห็นว่าแม่บ้านใช้คำรึนหู"ที่นาแปลงเล็ก"แทนคำเรียกอวัยวะเพศหญิงที่เป็นคำหยาบ เมื่อพิจารณาบทบริภาษที่ยกมานี้จะเห็นว่าแม่บ้านต้องการบริภาษบุญรอดว่าเป็นผู้หญิงขายบริการ โดยใช้คำที่ประกอบด้วยคำต้องห้าม คือคำเรียกอวัยวะเพศหญิงเพื่อสื่อความหมายดังกล่าว แต่แม่บ้านเลี่ยงการใช้คำต้องห้ามนั้นด้วยการใช้คำรึนหู"ที่นาแปลงเล็ก" ซึ่งคล้ายคลึงกับตัวอย่างที่ (๘๖) ที่แม่ค้าใช้คำว่า"เนื้อสด" บริภาษบุญรอดแทนการใช้คำหยาบที่มีความหมายถึงการเป็นหญิงขายบริการจริงๆ

จากตัวอย่างทั้งสองนี้จะเห็นว่า คำรึนหูที่ผู้บริภาษเลือกใช้นั้นมีลักษณะเป็นอุปสรรคณ์สำเร็จ ซึ่งเป็นคำรึนหูที่ไม่นิยมใช้ในการสนทนาปกติ เพราะมีความสุภาพไม่มากนัก ดังนั้นการใช้คำรึนหูเช่นนี้จึงเป็นเพียงการเลือกใช้คำเพื่อเลี่ยงคำหยาบ แต่ก็ยังสามารถแสดงถึงทัศนคติของผู้บริภาษที่เห็นว่า อาชีพการเป็นหญิงขายบริการของบุญรอด นั้นน่ารังเกียจ อีกทั้งการใช้คำรึนหูยังช่วยแสดงให้เห็นว่า ตนนั้นเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมจึงทราบว่สิ่งใดควรพูดหรือไม่ควรพูดซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สังคมต้องการ

ด้วยเหตุนี้การที่ผู้บริภาษเลือกใช้คำรึนหูเพื่อบริภาษจึงเป็นการแสดงความรังเกียจต่อการกระทำของผู้ถูกบริภาษ และแสดงว่าผู้บริภาษเองสูงกว่าหรือไม่ใช่กลุ่มเดียวกับผู้ถูกบริภาษ

๒.๒.๔ การบริภาษโดยใช้คำไม่เจาะจงเป้าหมาย

การบริภาษแบบไม่เจาะจงเป้าหมายนี้ เป็นการเลือกใช้รูปคำที่มีความหมายกว้างสามารถอ้างอิงถึงบุคคลได้จำนวนมาก โดยไม่จำกัดว่าจะอ้างอิงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อกล่าวถึงผู้ถูกบริภาษเพียงบุคคลเดียว

วิธีการบริภาษลักษณะนี้ผู้ถูกบริภาษจำเป็นต้องอาศัยภูมิหลังเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้บริภาษว่าเป็นไปในลักษณะใด หรือมีเหตุการณ์ใดที่ตนเองทำให้ผู้บริภาษไม่พึงพอใจหรือไม่ เพื่อช่วยในการตีความถ้อยคำที่ผู้บริภาษกล่าวว่ามีเจตนาบริภาษถึงตนหรือไม่ ดังตัวอย่างเช่น

(๘๗) ด่าไม่พอใจเมื่อได้ยืมบ้านแก้วกำลังนิทนาตนาให้เพื่อนบ้านฟัง จึงกล่าวถ้อยคำ
ออกมาลอยๆ เพื่อต้องการบริภาษบ้านแก้ว ว่า

"คนปากหมามันชอบเอาเรื่องของคนอื่นไปเที่ยวเล่าให้ใครๆฟัง"

(ช้วนอกนา: ๔๙๙)

(๘๘) *คนัยธร* ผู้เป็นสามีไม่พอใจนักที่ *เขมวรรณ* ภรรยาเป็นใจและสนับสนุนบุตรสาวให้คบหากับ *คูรัก* ซึ่งตนเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาอันควร จึงปรึกษา *เขมวรรณ* ว่า

"ลำพังยายเดือนนะไม่เท่าไทรดอก พอห่างกันไปไม่เท่าไทรก็ลืมนะซี"

(ข้าวนอกนา(๒): ๓๐๐)

(๘๙) นาย ก. ไม่พอที่นางสาว ข. เดินแบบไม่ถูกใจตน เมื่อเพื่อนของนางสาว ข. ที่ร่วมเดินแบบด้วยขึ้นมาขอมเดิน ซึ่งเป็นที่พอใจของนาย ก. มากจนออกปากชมและปรึกษาถึงนางสาว ข. ว่า

"หนูเดินได้ดีมาก ไม่เหมือนบางคน ไม่ได้เรื่อง"

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างที่(๘๘)ข้างต้น จะเห็นว่าคำผู้ปรึกษาในตัวอย่างนี้เลือกใช้คำว่า "คนปากหมา" ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายถึง ผู้ที่ชอบนำเรื่องราวในทางไม่ดีของคนหนึ่งไปเล่าสู่ให้ผู้อื่นทราบ จนทำให้ผู้นั้นเสียหาย โดยเลือกที่กล่าวถ้อยขึ้นลอยๆ ไม่เจาะจงว่าตนหมายถึงใคร แต่มีเจตนาต้องการปรึกษา *ป้าแก้ว* ที่นำเรื่องของตนไปเล่าให้เพื่อนบ้านรับทราบ ในตัวอย่างนี้ *ป้าแก้ว* ซึ่งเป็นผู้ถูกปรึกษาจะไม่สามารถทราบได้เลยว่า ถ้อยคำที่ "ด่า" กล่าวนั้นคำต้องการปรึกษาตน หาก *ป้าแก้ว* ไม่มีภูมิหลังที่ทราบว่าตนเองเป็นผู้ที่นำเรื่องไม่ดีของ *ด่า* ไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง

ในตัวอย่างที่(๘๘) *คนัยธร* ใจใช้คำว่า "ผู้ใหญ่" ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างสามารถอ้างอิงครอบคลุมถึงผู้ฟังจำนวนมากเพื่อปรึกษา *เขมวรรณ* เพียงบุคคลเดียว ซึ่งคล้ายกับตัวอย่างที่ (๘๙) ที่นาย ก. ใช้คำว่า "บางคน" ที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงบุคคลเพื่อปรึกษานางสาว ข. ทั้งตัวอย่างที่(๘๘) และ(๘๙) มีลักษณะเช่นเดียวกับตัวอย่างที่(๘๗) กล่าวคือผู้ถูกปรึกษาของทั้งสองตัวอย่างจะไม่อาจทราบได้เลยว่าถ้อยคำที่ผู้ปรึกษากล่าวนั้นหมายถึงตน หากผู้ถูกปรึกษาไม่ใช้ภูมิหลังเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้ปรึกษาช่วยในการตีความถ้อยคำว่าผู้ปรึกษามีเจตนาอย่างไรต่อตน ดังเช่นตัวอย่างที่(๘๘) *เขมวรรณ* ทราบดีว่าการที่ตนเห็นด้วยกับการที่จะให้เดือนบุตรสาวหมั้นกับชายคนรักนั้นไม่เป็นที่พอใจของ *คนัยธร* ดังนั้น "ผู้ใหญ่" ที่ *คนัยธร* กล่าวนั้นจึงหมายถึงตน ส่วนในตัวอย่างที่(๘๙) นางสาว ข. ก็ทราบดีเช่นกันว่าตนนั้นเดินแบบไม่เป็นที่พอใจของนาย ก. ดังนั้น "บางคน" ที่นาย ก. กล่าวจึงหมายถึงตนเพียงคนเดียวโดยไม่ได้นหมายถึงบุคคลอื่นที่อยู่ร่วมเหตุการณ์

เมื่อพิจารณาการบริภาษด้วยวิธีการนี้จะเห็นว่า วิธีการนี้เป็นการบริภาษที่เสี่ยงไม่บริภาษผู้ถูกบริภาษอย่างตรงไปตรงมา กล่าวคือไม่ระบุเจาะจงลงไปว่าถ้อยคำที่ตนบริภาษนั้นตนหมายถึงใครแต่เป็นการอาศัยภูมิหลังเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริภาษกับผู้ถูกบริภาษ อันเป็นความรู้ที่ผู้บริภาษเชื่อว่าผู้ถูกบริภาษมีอยู่เพียงพอที่จะตีความถ้อยคำที่ตนกล่าวออกมาได้โดยไม่ผิดพลาด ด้วยเหตุนี้วิธีการนี้จึงเสี่ยงต่อการไม่สัมฤทธิ์ผลในการบริภาษ หากผู้ถูกบริภาษไม่มีภูมิหลังเพียงพอ แต่กระนั้นวิธีการนี้ก็มิใช่ข้อดีคือวิธีการนี้เป็นการหลีกเลี่ยงการปะทะกับผู้ถูกบริภาษอย่างซึ่งหน้า ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่มักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ไม่แสดงความโกรธ ความไม่พอใจ และการดำเนินคดีออกมาอย่างเปิดเผย(คลอสเนอร์, ๒๕๓๗: ๒๕๖) และถึงแม้ผู้ถูกบริภาษจะไม่สามารถตีความได้ว่าตนกำลังถูกบริภาษ แต่ผู้บริภาษก็ได้ปลดปล่อยความคับข้องใจที่มีต่อผู้ถูกบริภาษออกมา

๒.๒.๕ การสร้างบริภาษผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

การสร้างบริภาษสิ่งอื่นเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้เพื่อบริภาษ วิธีการนี้ผู้บริภาษจะใช้ถ้อยคำบริภาษสิ่งหนึ่ง โดยมีเจตนาให้ถ้อยคำที่กล่าวนั้นกระทบไปถึงผู้ถูกบริภาษที่อาจเป็นคู่สนทนา หรือเป็นบุคคลที่สามที่ร่วมอยู่ในการสนทนานั้น ทำให้คล้ายกับว่าตนต้องการบริภาษอีกสิ่งหนึ่ง แต่ใจจริงแล้วผู้บริภาษกลับต้องการบริภาษผู้ถูกบริภาษนั่นเอง

ตามความเห็นของคลอสเนอร์ (๒๕๓๗) ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาวัฒนธรรมของคนไทยเห็นว่า การสร้างทำร้ายสิ่งอื่น เช่น การแกล้งเตะสุนัขเพื่อแสดงความรำคาญนายหรือแขกที่ไปหา ตลอดจนการสร้างบริภาษผู้หนึ่งเพื่อกระทบไปถึงอีกผู้หนึ่งนั้น เป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยที่มักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหากตนยังสามารถทนต่อความไม่พอใจเหล่านั้นได้ ซึ่งต่างจากชาวตะวันตกที่จะแสดงความรู้สึกไม่พอใจเหล่านั้นออกมาอย่างเปิดเผย นอกจากนี้คลอสเนอร์ยังกล่าวอีกว่าวิธีการแสดงความไม่พึงพอใจของคนไทยเช่นนี้ สามารถช่วยรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมอันมีตรรกะระหว่างผู้ที่ถูกกระทำและผู้ที่ทำให้ไม่พึงพอใจไว้ได้

จากการศึกษาการสร้างบริภาษสิ่งอื่นพบว่า วิธีการนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (๙๐) นางสาว ก. รู้สึกไม่พอใจที่นางสาว ข. เพื่อนร่วมงานแอบออกไปทำงานพิเศษ ทั้งที่ยังอยู่ในเวลางาน พอถึงขณะที่นางสาว ก. กำลังรับประทานอาหารกลางวันอยู่กับนางสาว ข. และเพื่อนร่วมงานคนอื่น ก็มีเพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่งเล่าว่า นาย ค. ซึ่งเป็นช่างอยู่ในบริษัทเดียวกันแอบออกไปช้อปปิ้งคอมพิวเตอร์ให้กับบริษัทอื่น

ในระหว่างเวลางาน นางสาว ก. จึงแกล้งบริภาษนาย ค. เพื่อกระทบนางสาว ข. ว่า

**“แหม...ไอ้พวกนี้มันช่างเอาไรต์เอาเปรียบคนอื่นซะจริง ๆ อย่างนี้มันก็เท่ากับ
ทั้งโกงเงินบริษัท ทั้งโกงแรงเพื่อนร่วมงาน ใช่มั้ยได้โดยเนอะ ข.ว่าโหม”**

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

(๙๑) นาง อ. รู้สึกไม่พอใจที่ นาย ส. สามีเอาแต่นอนไม่คิดช่วยเหลืองานที่บ้านเพื่อเพิ่ม
รายได้ให้ครอบครัว ขณะที่นาง อ. เดินผ่านนาย ส. ก็มองเห็น ดวงสุนัขที่เลี้ยงไว้
นอนอยู่เฉยๆ จึงแกล้งบริภาษต่างให้นาย ส. ได้ยิน ว่า

**“แหม...ไอ้ต่าง มึงนี่ะวัน ๆเอาแต่นอน ไม่ได้ทำอะไรให้มันเกิดประโยชน์
เลยจริง ๆ ดูซิกูอดสำห้เสียข้าวสุกเลี้ยง มึงนะเคยคิดทำอะไรให้กูบ้าง”**

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างการสร้างบริภาษสิ่งอื่นที่ยกมานี้จะเห็นว่า ตัวอย่างที่ (๙๐) นางสาว ก. ใช้
วิธีการบริภาษนาย ค. ช่างที่เอาเวลาไปทำงานอื่นเพื่อหารายได้พิเศษเช่นเดียวกับนางสาว ข. ผู้เป็น
เป้าหมายในการบริภาษที่ทำให้นางสาว ก. ไม่พอใจ หากพิจารณาถ้อยคำที่นางสาว ก. ใช้บริภาษนี้จะ
เห็นว่าเป็นถ้อยคำที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของนาย ค. โดยไม่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของนางสาว
ข. เลย

ในตัวอย่างที่ (๙๑) นาง อ. เลือกที่จะบริภาษสุนัขที่ตนเลี้ยงไว้เพื่อกระทบถึงพฤติกรรมของนาย
ส. สามี โดยจะเห็นว่านาง อ. ใช้วิธีการที่คล้ายคลึงกับนางสาว ก. ในตัวอย่างที่ (๙๐) คือการบริภาษสิ่งที่มี
พฤติกรรมเช่นเดียวกับผู้ถูกบริภาษที่ตนตั้งใจบริภาษ ในตัวอย่างที่ (๙๑) นี้ นาง อ. บริภาษสุนัขที่เลี้ยง
คร้านเอาแต่นอนซึ่งเป็นพฤติกรรมเดียวกับที่นาย ส. ทำซึ่งนาง อ. ไม่พอใจ โดยไม่ได้กล่าวถึงนาย อ. เลย
เช่นกัน

จากตัวอย่างการสร้างบริภาษสิ่งอื่นที่ยกมาข้างต้นนี้จะเห็นว่า ถ้อยคำที่ผู้บริภาษเลือกใช้นั้นเป็น
การสร้างควมลังเล ไม่แน่ใจว่าถ้อยคำที่ผู้บริภาษพูดนั้นต้องการบริภาษถึงตนด้วยหรือไม่ แต่วิธีการนี้ก็
ช่วยแสดงให้ผู้ถูกบริภาษเห็นว่าสิ่งใดที่ผู้บริภาษไม่พึงพอใจ และเปิดโอกาสให้ปรับตัว ไม่ทำพฤติกรรม
เช่นนั้นอีก ซึ่งคลอสเนอร์ (๒๕๓๗: ๒๕๘) เห็นว่าวิธีการเช่นนี้ นอกจากจะช่วยให้ผู้บริภาษได้ระบายความ

ไม่พึงพอใจต่อผู้ถูกบริภาษออกมาได้แล้ว ยังสามารถรักษาสัมพันธ์อันมิตรระหว่างผู้บริภาษและผู้ถูกบริภาษไม่ให้ร้างจนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

นอกจากการสร้างบริภาษสิ่งอื่นดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้แล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าผู้บริภาษมีการสร้างบริภาษสิ่งอื่นอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างกันตัวอย่างทั้ง ๒ ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น คือ การใช้ถ้อยคำบริภาษผู้อื่นถึงลักษณะที่ไม่ดีของผู้ถูกบริภาษทั้งที่ผู้นั้นไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้น ดังตัวอย่างเช่น

(๑๒) *คุณนาย ก.* ไม่พอใจ*คุณนาย ข.* เพื่อนบ้านที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ที่ทิ้งขยะรีไซเคิลสกปรกมาถึงบริเวณหน้าบ้านตน เมื่อ*คุณนาย ก.* เห็นนางสาว ง. สาวใช้ของคุณนาย ข. เดินผ่านมาจึงแกล้งบริภาษนางสาว ง. ดังๆ ให้*คุณนาย ข.* ได้ยินว่า

"นี่ แม่ ง. ใครสั่งใครสอนให้ทิ้งขยะยังงี้ยะ มันเดือดร้อนชาวบ้าน
ชาวเมืองเค้ารู้มัย"

(บทสนทนาในชีวิตประจำวัน)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า*คุณนาย ก.* ต้องการที่จะบริภาษ*คุณนาย ข.* ที่ทิ้งขยะรีไซเคิลจนทำให้หน้าบ้านของ*คุณนาย ก.* สกปรก แต่*คุณนาย ก.* กลับแกล้งบริภาษนางสาว ง. ซึ่งเป็นสาวใช้ ซึ่งไม่ใช่ผู้ที่กระทำให้*คุณนาย ก.* ไม่พอใจ แต่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับ*คุณนาย ข.* ผู้เป็นเป้าหมายของการบริภาษ เมื่อพิจารณาการสร้างบริภาษในตัวอย่างนี้จะเห็นว่า ผู้บริภาษนั้นแกล้งทำเป็นคิดว่า นางสาว ง. ซึ่งเป็นสาวใช้ที่มีหน้าที่ดูแลความสะอาดภายในบ้านอยู่แล้วเป็นคนทิ้งขยะ ทั้งที่ทราบว่าผู้ทิ้งขยะคือ*คุณนาย ข.* แต่เนื่องจากมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันจึงใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อเลี่ยงไม่ให้*คุณนาย ข.* ต้องเสียหน้า

แต่เมื่อพิจารณาการสร้างบริภาษในลักษณะนี้จะเห็นว่า เป็นการสร้างบริภาษที่เสี่ยงต่อการทำให้ผู้ถูกบริภาษแทนรู้สึกขัดเคืองใจจนได้ตอบกลับมาได้ ดังนั้นผู้บริภาษจึงต้องเลือกบริภาษกับผู้ถูกบริภาษที่มีสถานภาพต่ำกว่าตน เพราะผู้ถูกบริภาษแทนนั้นจะไม่อาจได้ตอบกลับมาได้ นอกจากนี้การสร้างบริภาษในลักษณะนี้ยังอาจทำให้ผู้ถูกบริภาษที่เป็นเป้าหมายของการบริภาษทราบว่าตนกำลังถูกบริภาษ หากผู้ถูกบริภาษแทนนั้นไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือไม่มีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนั้น ดังตัวอย่างการบริภาษของนางพิมพ์ที่ต้องการบริภาษ"ขุนช้าง" ดังนี้

(๙๓) นางพิมพ์แอบได้ยินว่าขุนช้างนั้นมาเจรจาขอตน แต่นางไม่ชอบขุนช้างเท่าใดนัก จึงแกล้งปรึกษาอำยผลกระทบบขุนช้างว่า

แล้วแกล้งเรียกข้าดำประจาน	แน่อายผลหัวล้านไปไหนเหวย
ยกยศยิ่งใหญ่กระไรเลย	ดอกเตยหรือจะปลอมพะยอมไพร
จงหองเอาเงินมาอวดอึ้ง	แม่มิงกุหาปรารถนาไม
ชี้เกียรจกรงานนี้สุดใจ	น้ำชอดโองไห้ไม่นำพา
อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง	ลอยชายลากหางเที่ยวเกี้ยวหมา
ชิชะแบ่งจันท์น้ำมันทา	หยิ่งหน้าสองแควเหมือนหางเปีย

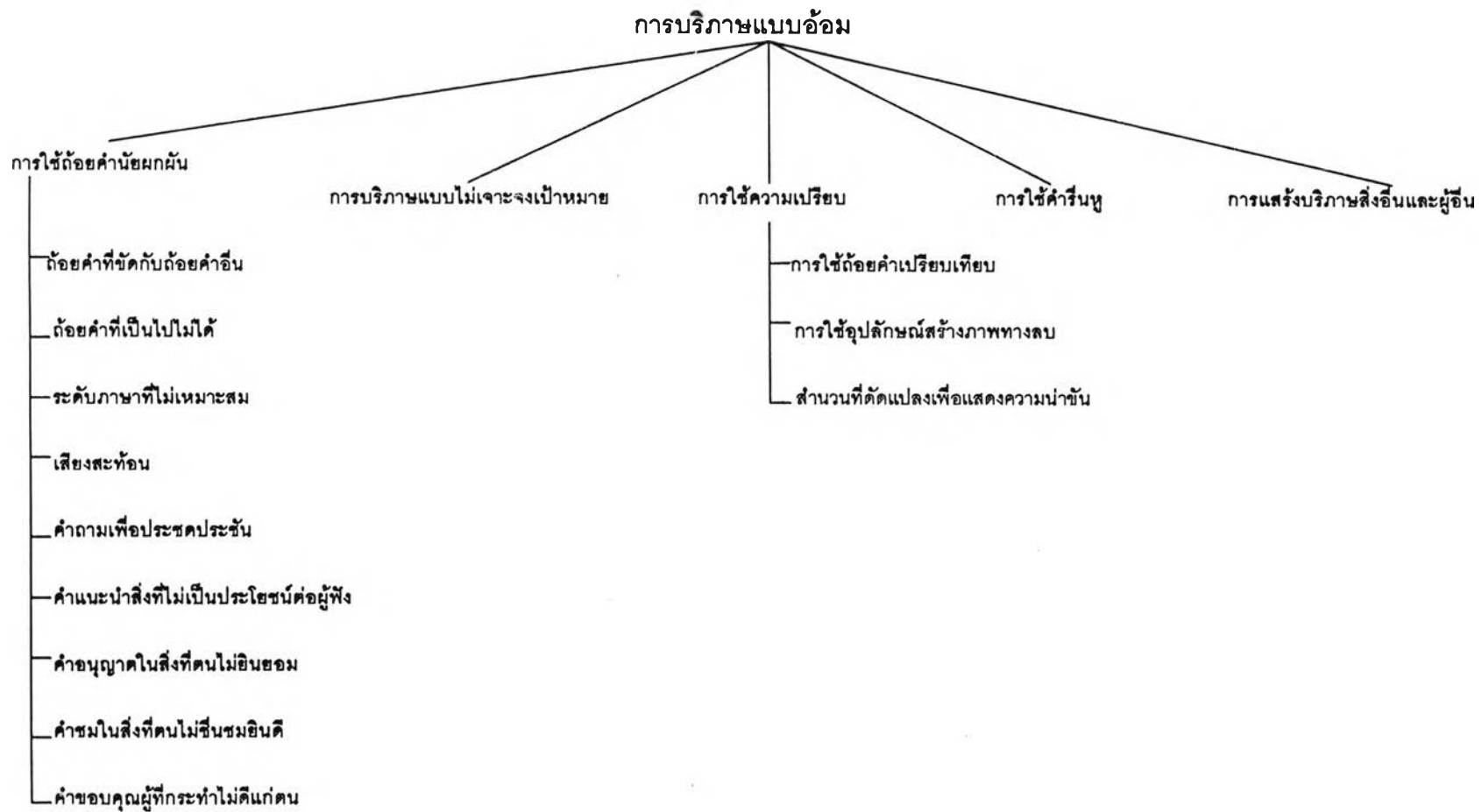
(ขุนช้างชนแผน: ๑๒๕)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่านางพิมพ์ใช้ถ้อยทีกล่าวถึงการกระทำของขุนช้างที่มาเจรจาขอตนโดยจะให้สินสอดสูงๆเพื่อให้นางพิมพ์ว่าตนนั้นร่ำรวย จนอาจมองข้ามข้อด้อยอื่นๆของตนและอาจทำให้นางตกใจ แต่งานด้วย แต่นางพิมพ์ไม่ต้องการ จะเห็นว่าถ้อยคำต่างๆเหล่านี้เป็นถ้อยคำที่กล่าวถึงการกระทำที่ไม่ดีของขุนช้างโดยตรง โดยที่อ้ายผลไม่ได้เป็นผู้กระทำให้สิ่งไม่ดีเหล่านี้เลย หากพิจารณาตามกฎความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ์(Grice, 1975) จะเห็นว่านางพิมพ์นั้นตั้งใจละเมิดกฎคุณภาพ(maxim of quality) เพราะนางพิมพ์พูดถึงอ้ายผลในสิ่งที่เป็นจริงอย่างจงใจเพื่อแฉความให้ขุนช้างทราบ ว่า สิ่งที่น่างพิมกล่าวนั้นก็เพื่อปรึกษาขุนช้างไม่ใช่อ้ายผลดังที่ปรากฏ

เมื่อเปรียบเทียบตัวอย่างนี้กับตัวอย่างอื่นๆ จะเห็นว่า นางพิมพ์นั้นเลือกที่จะปรึกษาบ่าวของตน ซึ่งไม่มีแนวโน้มที่จะกระทำดังที่นางปรึกษาได้ ทั้งนี้เพราะนางตั้งใจทำให้ขุนช้างทราบว่าตนกำลังถูกปรึกษา ซึ่งต่างจากตัวอย่างที่(๙๐) และ (๙๑) ที่ผู้ปรึกษาตั้งใจทำให้เป็นการปรึกษาที่มีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนว่า ถ้อยคำที่ตนกล่าวนั้นต้องการปรึกษาถึงผู้ถูกปรึกษาหรือไม่ และตัวอย่างที่(๙๒) ที่ผู้ปรึกษาแกล้งทำเป็นเข้าใจผิด เพื่อรักษาหน้าของผู้ถูกปรึกษาที่เป็นเป้าหมายที่แท้จริง แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปรึกษาและผู้ถูกปรึกษาของทั้ง ๔ ตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้ปรึกษาและผู้ถูกปรึกษาในตัวอย่างที่(๙๐)นั้นเป็นเพื่อนร่วมงาน ตัวอย่างที่(๙๑)เป็นคู่สามี-ภรรยา และตัวอย่างที่(๙๒)เป็นเพื่อนบ้านที่มีความสนิทสนม ซึ่งล้วนแต่เป็นสถานการณ์ที่ควรรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ ซึ่งต่างจากตัวอย่างที่(๙๓)ที่นางพิมพ์ต้องการแสดงท่าทีว่าตนไม่คอยชอบขุนช้างอยู่แล้ว ดังนั้น นางพิมพ์จึงกล้าที่เลือกใช้วิธีการที่ชัดเจนกว่าเช่นนี้

นอกจากนี้ ตัวอย่างที่(๙๓) ซึ่งเป็นตัวอย่างการบริภาษที่ปรากฏในวรรณคดี ยังแสดงให้เห็นว่าการสร้างบริภาษนี้เป็นกลวิธีการบริภาษที่คนไทยเลือกใช้กันมาเป็นเวลานาน ถึงแม้ปัจจุบันก็ยังคงเป็นกลวิธีที่ผู้บริภาษยังคงเลือกใช้อยู่ ทั้งนี้เพราะเป็นกลวิธีที่สอดคล้องกับทัศนคติของคนไทยที่มักจะเล็งการเผชิญหน้ากันอย่างชิงหน้า ดังที่คลอสเนอร์ (๒๕๓๗) กล่าวว่า เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่ต่างจากสังคมตะวันตกที่มักจะเผชิญหน้ากันอย่างชิงหน้า

จากการศึกษากลวิธีการบริภาษแบบอ้อมที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้พบว่า มีวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งพอสรุปได้เป็นแผนภูมิโดยสังเขปดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกลวิธีการบริภาษแบบอ้อม

จากการศึกษากลวิธีการบริภาษแบบอ้อมของผู้บริภาษในภาษาไทยดังที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าถึงแม้กลวิธีแบบอ้อมจะไม่ได้เป็นการกล่าวบริภาษออกมาโดยตรงไปตรงมา ดังเช่นการใช้คำหยาบหรือคำที่มีความหมายทางลบต่างๆ แต่กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมต่างๆก็ยังสามารถแสดงความไม่พึงพอใจของผู้บริภาษที่มีต่อผู้ถูกบริภาษออกมา เพื่อคุกคามหน้าผู้ถูกบริภาษได้เช่นกัน อีกทั้งวิธีการเหล่านี้ยังสามารถช่วยลดการโต้ตอบที่รุนแรงจากผู้ถูกบริภาษ ทำให้ผู้บริภาษไม่ดูหยาบคาย ซึ่งเป็นผลดีแก่ผู้บริภาษ

๒.๓ กลวิธีเสริมการบริภาษ

จากการศึกษากลวิธีการบริภาษของผู้พูดภาษาไทยพบว่า นอกจากที่ผู้บริภาษจะใช้กลวิธีการบริภาษทั้งแบบตรงไปตรงมา และกลวิธีการบริภาษแบบอ้อม ซึ่งเป็นการแสดงความหมายเกี่ยวกับข้อบกพร่องประการต่างๆของผู้ถูกบริภาษแล้ว ยังพบว่ามีกลวิธีอีกลักษณะหนึ่งซึ่งผู้บริภาษในภาษาไทยใช้เพื่อเสริมการบริภาษ เป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อแสดงอารมณ์ หรือความไม่พึงพอใจต่อข้อบกพร่องต่างๆของผู้ถูกบริภาษ แต่ไม่ได้แสดงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ ผู้วิจัยจึงเรียกว่า กลวิธีเสริมการบริภาษ

จากข้อมูลที่ใช้ศึกษาพบกลวิธีเสริมการบริภาษ ๒ กลวิธี ดังมีรายละเอียดดังนี้

๒.๓.๑ การใช้คำหยาบที่มีนัยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

การใช้ภาษานอกจากจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับไวยากรณ์แล้ว ผู้ใช้ภาษายังต้องคำนึงถึงสถานการณ์หรือบริบททางสังคมประกอบด้วยจึงจะสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังที่ไฮม์ส์ (Hymes, 1972 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๔๑) ได้กล่าวถึงสามมิติยะสื่อสาร (communicative competence) ว่าเป็นความรู้ที่จะทำให้ผู้พูดมีความสามารถพูดและเข้าใจภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆได้ ประกอบด้วยความรู้ ๔ ประการ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ รู้ว่ารูปภาษาใดเหมาะสมในบริบทนั้นๆ

องค์ประกอบของบริบทการใช้ภาษาส่วนหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (๒๕๔๑: ๑๐๔) ได้กล่าวไว้ว่าเป็น บทบาททางสังคมของผู้พูดและผู้ฟังเมื่อเปรียบเทียบกับ ซึ่งมีอิทธิพลต่อปฏิกริยาโต้ตอบทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง กล่าวคือการใช้ภาษานั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงด้วยว่าผู้ฟังเป็นใคร มีสถานภาพ ชั้นทางสังคม อายุ ฯลฯ แตกต่างจากตนเพียงไร จนอาจกล่าวได้ว่า รูปภาษาที่ผู้พูดเลือกใช้นั้นสามารถแสดงได้ว่าผู้พูดและผู้ฟังนั้นมี

ความสัมพันธ์กันอย่างไร ในภาษาไทยนั้น มีรูปภาษาอยู่จำนวนไม่น้อยที่สามารถแสดงสถานภาพระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้ ตัวอย่างเช่น การใช้คำบุรุษสรรพนามที่มีความหลากหลาย ผู้พูดภาษาไทยมิได้เลือกใช้คำบุรุษสรรพนามให้ถูกต้องตามบุรุษ ซึ่งหมายถึงผู้ที่อ้างถึง คือผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึงเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึง ความสนิทสนม ฐานะทางสังคม และความมีอาวุโสของคู่สนทนาด้วยเป็น อย่างน้อย(วิจิตร ภาณุพงศ์, ๒๕๓๒)

ด้วยเหตุที่การเลือกใช้รูปภาษากลุ่มดังกล่าวในภาษาไทยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังอย่างชัดเจน ผู้พูดภาษาไทยจึงเลือกใช้รูปภาษากลุ่มนี้บางคำที่แสดงว่าผู้ฟังมีสถานภาพต่ำกว่าเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมการบริการเพื่อแสดงนัยดูถูกเหยียดหยาม และคุกคามหน้าผู้ถูกบริการ จากข้อมูลที่ใช้ศึกษาพบว่า ผู้บริการได้นำคำที่มีนัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ๓ ประเภท คือ คำบุรุษสรรพนาม คำนำหน้านาม และคำลงท้าย มาใช้อย่างไม่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้ฟัง โดยเจตนาใช้เพื่อเสริมการบริการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑.๑ การใช้คำบุรุษสรรพนามที่หยาบ

คำบุรุษสรรพนามเป็นคำสรรพนามประเภทหนึ่งที่ทำหน้าที่ใช้แทนคำนามในการพูดจาสนทนากันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๔๔) คำสรรพนามประเภทนี้จะให้ความหมายเดียวกันกับบุคคลหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องในการสนทนานั้นๆ(นวรรณ พันธุมธา, ๒๕๕๕) โดยอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ ซึ่งเป็นคำสรรพนามที่ใช้แทนผู้พูดเอง เช่น ฉัน ผม ดิฉัน คำสรรพนามบุรุษที่ ๒ ใช้แทนตัวผู้ฟัง เช่น คุณ ท่าน เจ้า และคำสรรพนามบุรุษที่ ๓ ที่ใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง หรือสิ่งที่ถูกกล่าวถึง เช่น เขา มัน พระองค์ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามระหว่างที่ใช้ในภาษาไทยกับภาษาอื่นๆ จะเห็นว่า ภาษาไทยนั้นมีคำประเภทนี้ใช้อย่างหลากหลายทั้งสามบุรุษ ในขณะที่บางภาษาอาจมีบุรุษสรรพนามบางบุรุษเพียงคำเดียวเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ภาษาอังกฤษมีคำสรรพนามเอกพจน์บุรุษที่ ๑ เพียงคำเดียว คือ "I" ซึ่งอาจเทียบได้กับคำว่า "ผม" "หนู" "ดิฉัน" "ข้าพเจ้า" "ข้าพระพุทธเจ้า" หรือ "กู" ในภาษาไทยแล้วแต่กรณี เช่นหากใช้คำบุรุษสรรพนามว่า "หนู" ผู้พูดนั้นอาจเป็นทายาทของผู้ฟัง หรือหญิงอายุน้อยพูดกับผู้ฟังที่เป็นผู้ใหญ่ หรือนักเรียนหญิงพูดกับครูอาจารย์ เป็นต้น แต่หากใช้คำว่า "ดิฉัน" ผู้พูดจะเป็นหญิงเช่นกันแต่จะใช้พูดกับผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าตน เช่น พระภิกษุ ผู้บังคับบัญชาที่ไม่สนิทสนมและใช้อย่างเป็นทางการ จากตัวอย่างการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับบทบาททาง

สังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเป็นอย่างมาก คำบุรุษสรรพนามแต่ละคำจะแสดงถึง สถานภาพระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้พูดจำเป็นต้องคำนึงถึงและใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการสนทนา

ด้วยเหตุที่คำบุรุษสรรพนามมีความสัมพันธ์กับบริบทการสนทนา ความสุภาพของคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปภาษา แต่ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้รูปคำบุรุษสรรพนามให้สอดคล้องกับบริบทการสนทนาต่างๆ ตัวอย่างเช่น คำว่า “มึง” นั้นอาจเป็นรูปภาษาที่ไม่สุภาพ หากผู้พูดใช้สนทนากับผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า เช่น ครูอาจารย์ หรือผู้บังคับบัญชา แต่หากเป็นการสนทนาในกลุ่มนิสิตชายที่สนิทสนมกัน รูปภาษานี้ อาจกลายเป็นคำบุรุษสรรพนามที่สุภาพ ทั้งนี้เพราะเป็นรูปภาษาที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อแสดงความสนิทสนม เป็นกันเอง และช่วยสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หากพิจารณาตามแนวคิดการใช้ภาษาสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) จะเห็นว่า การใช้คำบุรุษสรรพนาม “มึง” ในการสนทนาของนิสิตชายนี้ เป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงความสุภาพเชิงบวก (positive politeness) ซึ่งหมายถึงการ ที่ผู้พูดใช้ภาษาเพื่อแสดงการยอมรับผู้ฟังว่าเป็นกลุ่มเดียวกับตนนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า รูปคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยรูปใดจะสุภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการสนทนาเป็นสำคัญ เหตุนี้ในบริบทการบริการ ผู้บริการจึงจงใจเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของผู้ถูกบริการ เพื่อแสดงความไม่สุภาพในการสนทนา ซึ่งอาจทำให้ผู้ถูกบริการรู้สึกเจ็บใจดังที่ผู้บริการต้องการ

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงการศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามที่เป็นคำหยาบอย่างไม่สุภาพ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นเพื่อการบริการ จากข้อมูลปรากฏว่ามีคำบุรุษสรรพนามที่ผู้พูดเลือกใช้เพื่อเสริมการบริการได้แก่ “กู” “มึง” “มัน” “แม่ง” ดังตัวอย่างเช่น

(๙๔) เมื่อคุณบ้อมเห็นบุญรอดกลับมาพร้อมกับบ๊อบ จึงเข้าใจผิดคิดว่าที่บุญรอดลงงานไปหลายวันนั้นเพราะไปขายบริการให้กับบ๊อบ จึงได้ว่ากล่าวบุญรอดต่าง ๆ นานาจนทำให้บุญรอดไม่พอใจ และบริการคุณบ้อมกลับไป คุณบ้อมจึงบริการบุญรอด ว่า

“อีกะหรือปากหมาว่ากู”

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๐๔)

(๙๕) นาย ก. ไม่พอใจที่นาง ข. ภรรยาและนางสาว ค. บุตรสาวได้เถียงกับตน เรื่องราคาสินค้าที่นาย ก. ชื้อมาว่าราคาขึ้นมาเท่าไร ซึ่งนาย ก. เห็นว่า ตนอธิบายอย่างชัดเจนแล้วแต่นาง ข. และนางสาว ค. ก็ยังคงไม่เข้าใจ นาย ก. จึงบริภาษนาง ข. และนางสาว ค. ว่า

“ทำไมพวกมึงนี่ปัญญาอ่อนกันจริงๆ อะ”

(บทสนทนาจากชีวิตจริง)

(๙๖) พี่กโกรธครูใหญ่เป็นอย่างมากที่โกงเงินเก็บตลอดทั้งชีวิตที่ตนฝากครูใหญ่ไว้ จึงไปที่โรงเรียนเพราะรู้ว่าครูใหญ่กำลังทำงานอยู่ที่นั่น เมื่อไปถึงพี่ก็ตะโกนบริภาษครูใหญ่ เพื่อให้ครูใหญ่และทุกคนในโรงเรียนได้ยิน ว่า

“ครูใหญ่โกงเงินกู เงินของกูที่ฝากมันไว้ มันเป็นคนขี้โกง”

(คำพิพากษา: ๒๕๘)

(๙๗) ฆอลองชายไม่พอใจที่เพื่อนกลุ่มหนึ่งมักจะจองที่นั่งเรียน แบนันันตลอดจนอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเรียนศิลปะอยู่เสมอ จนวันหนึ่งฆอลองชายรีบมาแต่เช้าเพื่อจะได้จองที่นั่งบ้าง แต่ก็กลับมีป้ายจองติดเต็มไปหมด ฆอลองชายจึงบริภาษเพื่อนกลุ่มดังกล่าว ว่า

“แหม่ง...อีพวกค้ำที่ดิน เทียวจับจองทั่วไปหมด”

(กลืนสี่และที่แปรง: ๕๙)

จากตัวอย่างการบริภาษที่ยกมานี้จะเห็นว่า ผู้บริภาษนั้นเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามที่เป็นคำหยาบมาเป็นกลวิธีหนึ่งในการบริภาษ โดยใช้ทั้งคำสรรพนามบุรุษที่ ๑ คือ “กู” ดังตัวอย่างที่ (๙๕) คำสรรพนามบุรุษที่ ๒ คือ “มึง” ในตัวอย่างที่ (๙๕) และคำสรรพนามบุรุษที่ ๓ คือ “มัน” ในตัวอย่างที่ (๙๖)

เมื่อพิจารณาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๑ เพื่อแทนตนเองของผู้บริภาษในตัวอย่างที่ (๙๕) จะเห็นว่า ผู้บริภาษนั้นใช้คำบุรุษสรรพนามที่หยาบ ทั้งที่เดิมนั้นผู้บริภาษในตัวอย่างนี้จะใช้คำบุรุษสรรพนามแทนตนเองที่สุภาพในการสนทนาปกติกับผู้ถูกบริภาษ โดยคุณป้อมผู้บริภาษในตัวอย่าง

ที่(๙๔) มักใช้คำบุรุษสรรพนามแทนตนเองว่า "ฉัน" เมื่อสนทนากับ**บุญรอด**ผู้ถูกบริภาษ แต่เมื่อ**คุณบ่อม**ต้องการบริภาษจึงเปลี่ยนคำบุรุษสรรพนามที่ใช้แทนตนเองมาเป็นคำที่หยาบคือ "กู" ดังปรากฏในตัวอย่าง การใช้คำบุรุษสรรพนามที่หยาบแทนตนเองนั้นผู้พูดไม่ได้มีเจตนาจะบริภาษตนเอง แต่ผู้พูดต้องการแสดงความไม่สุภาพต่อผู้ถูกบริภาษให้เห็นว่าตนนั้นกำลังโกรธ และไม่พอใจกับพฤติกรรมบางประการของผู้ถูกบริภาษ ซึ่งผู้ถูกบริภาษจะรู้สึกได้ทันทีว่าตนกำลังถูกบริภาษและถูกคุกคามจากความไม่สุภาพนั้น

ตัวอย่างที่(๙๕)นั้น เป็นคำบริภาษที่นาย ก.ใช้บริภาษนาง ข.และนางสาว ค.ผู้เป็นภรรยาและบุตรสาว โดยปกติแล้วนาย ก.จะใช้ชื่อของนาง ข.และนางสาว ค.เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๒ เพื่อเรียกขานผู้ถูกบริภาษทั้งสองคน แต่จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อนาย ก.ต้องการบริภาษผู้ถูกบริภาษทั้งสองจึงเป็นสรรพนามที่เคยใช้เรียกขานมาเป็นคำสรรพนาม"มึง"ซึ่งเป็นคำหยาบเพื่อแสดงความรู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำของผู้ถูกบริภาษทั้งสอง

ส่วนตัวอย่างที่ (๙๖) เป็นคำที่ฟักใช้บริภาษ**ครูใหญ่** ซึ่งมีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาของผู้บริภาษ ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวฟักจึงควรให้ความเคารพนับถือ และให้เกียรติ**ครูใหญ่**เป็นอย่างยิ่ง แต่จากตัวอย่างที่ปรากฏนั้นจะเห็นว่า ฟักนั้นเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ ๓ ที่เป็นคำหยาบ "มัน" อ้างถึง**ครูใหญ่** ซึ่งเป็นคำบุรุษสรรพนามที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของ**ครูใหญ่**ทั้งนี้เพราะฟักต้องการจะลดสถานการณ์ของ**ครูใหญ่**ลง และยังแสดงให้เห็นว่า**ครูใหญ่**นั้นไม่ได้มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่าตนอีกต่อไป ฟักจึงไม่จำเป็นต้องให้ความเคารพ ให้เกียรติ หรือเกรงกลัว**ครูใหญ่**แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า"ฟัก"มีอำนาจเพียงพอที่จะบริภาษได้อย่างเต็มที่อีกด้วย

ในตัวอย่างที่ (๙๗) นั้นจะเห็นว่าอลองชายเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม "แม่ง" ซึ่งเป็นคำที่เกิดจากการกลมกลืนเสียงของคำว่า"แม่มึง" เพื่อใช้แทนตัวกลุ่มเพื่อนที่เป็นผู้ถูกบริภาษ คำนี้ประกอบขึ้นจากคำเรียกบุพการีคือ "แม่" ซึ่งเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๒ หมายถึง ผู้ฟัง เหตุที่ผู้บริภาษเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามทั้งสองนี้เพื่อบริภาษ เพราะบิดาและมารดานั้นเป็นเครือญาติที่มีความสำคัญยิ่งของผู้พูดภาษาไทย ดังที่สนธิ สมัครการ(๒๕๓๙) ได้ศึกษาระบบครอบครัวและเครือญาติของคนไทย โดยได้จัดให้บิดาและมารดาเป็นญาติที่มีความสำคัญที่สุดในระบบ ดังนั้นเมื่อผู้บริภาษต้องการจะบริภาษด้วยความโกรธเคืองอย่างรุนแรงจึงเลือกที่จะบริภาษถึงบิดามารดาผู้ที่ผู้ถูกบริภาษให้ความเคารพ ซึ่งอาจเป็นการแสดงสถานการณ์ที่เหนือกว่าผู้ถูกบริภาษ เพราะสามารถล่วงเกินผู้ที่ผู้ถูกบริภาษเคารพอันอาจทำให้ผู้ถูกบริภาษรู้สึกเจ็บแค้นจากการบริภาษนั้นยิ่งขึ้นด้วย

๒.๓.๑.๒ การใช้คำนำหน้านามที่หยาบ

คำนำหน้านาม คือ คำที่ปรากฏหน้าส่วนประกอบอื่นของคำเรียกขาน (ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภิทัย และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๓๑) อาทิ คุณ ท่าน แม่ ในตัวอย่างเช่น คุณป้า ท่านนายก และแม่ฉัน ตามลำดับ หากเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามและคำนำหน้านามจะพบว่า คำทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะต่างๆที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก กล่าวคือคำทั้งสองประเภทนี้มีรูปบางรูปที่ซ้ำกัน เช่น คุณ ท่าน นาย ดังตัวอย่างเช่น

(๙๘) คุณจะไปไหน

(๙๙) คุณตำรวจจะไปไหน

จากตัวอย่างที่ (๙๘) และ (๙๙) ที่ยกมานี้จะเห็นว่า คำว่า"คุณ"นั้นปรากฏเป็นได้ทั้งคำบุรุษสรรพนามดังตัวอย่างที่(๙๘) และคำนำหน้านามดังตัวอย่างที่(๙๙) นอกจากนี้การเลือกใช้คำนำหน้านามยังมีส่วนสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกับคำบุรุษสรรพนาม กล่าวคือ คำนำหน้านามนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็นคำระบุนุเคราะห์หรือสถานภาพของผู้ฟังว่าสูง เทียบเท่า หรือต่ำกว่าตัวผู้พูด (ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภิทัย และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๓๑) ผู้ใช้ภาษาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้คำนำหน้านามในวาระการสนทนาที่แตกต่างกัน เพื่อรักษาความสุภาพในการสนทนา โดยเลือกใช้คำนำหน้านามให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมคือ บุคคล โอกาส เวลา และสถานที่ของการสนทนา คำนำหน้านามบางคำเป็นรูปภาษาที่หยาบแต่สามารถใช้เพื่อรักษาความสุภาพในการสนทนาได้เช่น คำว่า "อี" ซึ่งถือว่าเป็นคำหยาบ แต่หากใช้เพื่อเรียกเพื่อนสนิทในการสนทนาแบบสนิทสนมก็อาจเป็นการแสดงความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างคู่สนทนาได้ ดังนั้นระดับความสุภาพของคำนำหน้านามจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปภาษา แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการเลือกใช้คำนำหน้านามตามบริบทการสนทนา

ด้วยเหตุที่คำนำหน้านามนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว จึงทำให้ผู้บริภาษเลือกใช้คำนำหน้านามที่หยาบเป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อช่วยเสริมการบริภาษ โดยการใช้นำหน้านามให้ขัดกับสถานภาพของผู้ถูกบริภาษ จากการศึกษาพบคำนำหน้านามที่หยาบที่ใช้เพื่อบริภาษคือ ใจี อี นัง อีนาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(๑๐๐)เมื่อสุณีเห็นบ็อบอยู่ที่บ้านของบุญรอดและกินอาหารเย็นกันอยู่ จึงคิดว่า
บุญรอดกับบ็อบนั้นมีอะไรกัน จึงบริภาษบุญรอด ว่า

“ยั้งนี่เองเล่า ถึงไม่ได้เอาอิณี มีของพริยั้งนี่ อีนางบุญรอด ทำไมเอ็งทำ
เสียดสถาบันหมด ของขายได้เสือกให้พริๆเสียท่ามันแล้ว มันรวยมึงเสือก
นอนกับมันพริๆ ไอ้หัวล้านมันมีดีอะไรหานังบุญรอด

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๑๑๕)

(๑๐๑)พิกกลับไปทวงเงินจากครูใหญ่ที่บ้านแต่เมื่อกรรยาครูใหญ่เห็นว่าเป็นพิก
จึงเปิดประตูต้อนรับ ด้วยความไม่พอใจพิกจึงตะโกนบริภาษครูใหญ่ว่า

“ไอ้ครูใหญ่ชู้โกง”

(คำพิพากษา: ๒๔๙)

จากบทการบริภาษทั้งสองที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ จะเห็นว่าผู้บริภาษเลือกใช้คำนำหน้านามที่ไม่สุภาพ ได้แก่ “อี” “อีนาง” “นัง” ในตัวอย่างที่(๑๐๐) และ “ไอ้” ทั้งในตัวอย่างที่(๑๐๐)และ (๑๐๑) เมื่อพิจารณาถึงการเลือกใช้จะเห็นว่า ผู้บริภาษนั้นไม่ได้เลือกใช้คำนำหน้านามให้ตรงตามเพศของผู้ถูกบริภาษหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึงคือใช้คำว่า “อี” “อีนาง”และ “นัง” กับผู้ถูกบริภาษเพศหญิง และ “ไอ้”กับผู้ถูกบริภาษเพศชายเท่านั้น แต่ผู้บริภาษยังต้องการแสดงความไม่พอใจที่มีต่อผู้ถูกบริภาษออกมาอีกด้วย

หากสังเกตการใช้คำนำหน้านามที่ผู้บริภาษใช้เรียกตัวเองในตัวอย่างที่(๑๐๐) จะเห็นได้ว่า สุณี ผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ใช้คำว่า “อิณี” แทนการเลือกใช้คำเรียกแทนตนเองอื่นๆ เช่น “ฉัน” หรือ “กู” ทั้งนี้เพราะ สุณีได้ประเมินตนเองโดยผ่านมุมมองของบุญรอด ซึ่งเป็นผู้ถูกบริภาษที่เคยมองตนเองเป็นผู้ที่มีสถานภาพต่ำ กล่าวคือ เดิมนั้นบุญรอดเคยประกาศว่าถึงอย่างไรตนก็ไม่ยอมเป็นโสเภณีเด็ดขาด และมักมีเรื่องกับโสเภณีในละแวกนั้นอยู่เสมอ ต่อมาบุญรอดกลับมายุ่งเกี่ยวกับบ็อบซึ่งเป็นชาวต่างชาติ สุณีจึงคิดว่าบุญรอดผิดคำที่เคยพูดไว้ และหันมาเป็นโสเภณีเช่นเดียวกับตน ด้วยเหตุนี้การที่สุณีใช้คำนำหน้านามที่หยาบเรียกตนเอง จึงเป็นการแสดงน้ำเสียงประชดประชันเสียดสีบุญรอดที่เคยมองตนเองว่ามีสถานภาพต่ำ เพราะมีอาชีพเป็นโสเภณี แต่ขณะนั้นบุญรอดเองก็ไม่ได้มีสถานภาพที่สูงกว่าตนเท่าใดนัก เพราะหันมาเป็นโสเภณีเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาถึงการเลือกใช้คำนำหน้านาม “อีนาง” และ “นัง” ที่สุณีใช้เรียก บุญ

รอด ยิ่งแสดงให้เห็นว่า*สุณิ*ต้องการเหยียดหยามว่า*บุญรอด*มีสถานภาพที่ต่ำเช่นกัน ซึ่งเป็นการย้ำความหมายนี้ให้หนักแน่นขึ้น

ตัวอย่างที่(๑๐๑)นั้น เมื่อพิจารณาสถานภาพของกลุ่มบริภาษจะเห็นว่า *พิก*ซึ่งเป็นผู้บริภาษนั้นมีสถานภาพที่ต่ำกว่าเพราะเป็นเพียงนักรบได้บังคับบัญชาของผู้ถูกบริภาษที่มีสถานภาพเป็น*ครูใหญ่* ด้วยเหตุนี้*พิก*จึงควรใช้คำนำหน้านามที่สุภาพเรียก*ครูใหญ่*ที่มีสถานภาพสูงกว่า ทั้งนี้เพราะ*พิก*มีเจตนาต้องการให้เห็นว่า *ครูใหญ่นั้น*ไม่ได้มีสถานภาพที่สูงกว่าตนอีกต่อไป ด้วยการประเมินค่าของ*ครูใหญ่*ผ่านพฤติกรรมหรือการกระทำของ*ครูใหญ่*เอง สำหรับตัวอย่างนี้คือการโกงเงินที่ฝากไว้อย่างซึ่งหน้า ซึ่ง*พิก*เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และสามารถลดความน่าเคารพนับถือของ*ครูใหญ่*ลงได้

๒.๓.๑.๓ การใช้คำลงท้ายที่หยาบ

คำลงท้าย คือ คำที่ปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายของประโยค หรือตำแหน่งท้ายส่วนของประโยค และมีลักษณะพิเศษ คือคำแต่ละคำอาจมีหลายรูป โดยอาจจะต่างกันในเรื่องเสียงวรรณยุกต์ ความสั้นยาวของเสียงสระ เมื่อใช้คำๆเดียวกันแต่ต่างรูปกันนี้ยังอาจทำให้ความหมายของทั้งประโยคเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ทำให้เป็นประโยคคนละชนิด เช่น "คะ" จะปรากฏท้ายประโยคคำถาม ส่วนอีกรูปหนึ่งคือ "ค่ะ" จะปรากฏท้ายประโยคบอกเล่า เป็นต้น (วิจิตน์ ภาณุพงศ์, ๒๕๓๒)

นworรณ พันธุเมธา(๒๕๒๕) ได้กล่าวถึงคำลงท้ายโดยเรียกว่า "คำเสริม" ตามหน้าที่ของคำลงท้ายที่ใช้เสริมเข้าไปในประโยคเพื่อเน้นเจตนาของผู้พูด หรือบอกสถานภาพของผู้ฟัง โดยจำแนกออกเป็น ๓ ประเภท คือ คำบอกมาลา ได้แก่ นะ ละ ชิ เอะ ฯลฯ คำบอกคำถาม ได้แก่คำว่า หรือ ไหม และคำบอกสถานภาพ อันได้แก่ คะ ครับ จ๊ะ วะ ฯลฯ คำบอกสถานภาพนี้ นworรณ พันธุเมธากล่าวว่าเป็นคำที่สามารถแสดงถึงเพศของผู้พูด เพศของผู้ฟังวัยของผู้พูด ฐานะของผู้ฟัง และท่าทีของผู้พูดต่อผู้ฟังว่ายกย่องหรือสนิทสนมเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาคำลงท้ายในภาษาไทยของอมรา ภมรบุตร (Bhamoraput, 1972) ที่กล่าวถึงคำลงท้ายประเภทหนึ่งในภาษาไทยคือ คำลงท้ายที่แสดงสถานภาพ (Status Particles) ว่าเป็นคำที่แสดงความรู้สึกหรือไม่สุภาพ ซึ่งผู้พูดต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเพศ และฐานะทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

ในการบริภาษผู้บริภาษสามารถใช้คำลงท้ายประเภทนี้เพื่อคุกคามผู้ถูกบริภาษ ทั้งนี้เพราะคำลงท้ายประเภทนี้มีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพและท่าทีของผู้พูดและผู้ฟัง ผู้บริภาษจึงสามารถเลือกใช้คำลงท้ายประเภทนี้ให้ขัดกับสถานภาพของผู้ถูกบริภาษซึ่งเป็นการแสดงความไม่สุภาพ

ในการสนทนาอย่างจริงจัง หรือแสดงท่าทีไม่พอใจต่อพฤติกรรมบางประการของผู้ถูกบริภาษ ออกมาอย่างชัดเจน

จากการศึกษาการบริภาษในภาษาไทยพบว่า คำลงท้ายที่เป็นคำหยาบที่ใช้ในการ บริภาษได้แก่ “วะ” และ “ยะ” ตัวอย่างเช่น

(๑๐๒) พักไม่พอใจครูใหญ่อย่างมากที่โกงเงินตน จึงตามไปที่โรงเรียนและ ตะโกนบริภาษครูใหญ่อยู่เป็นเวลานานเพื่อให้ครูใหญ่ออกมาพบตน แต่ครูใหญ่ก็ไม่ออกมา พักจึงบริภาษ ว่า

“ออกมาซิวะ หลบอยู่ทำไม ไม่กล้าสู้หน้าไซ้มัย...ไอ้หน้าซีโกง”

(คำพิพากษา: ๒๕๙)

(๑๐๓) นางสาว ก. ไม่พอใจที่นางสาว ข. ผู้เป็นเพื่อนมาซ้ำกว่าที่นัดกันไว้เกือบ ชั่วโมง ทำให้นางสาว ก. ต้องเสียเวลารอ เมื่อนางสาว ข. มาถึงจึงถูก นางสาว ก. บริภาษว่า

“ได้เวลาเสด็จแล้วหรือยะหลอน ไหนใครบอกว่าไม่เลทรอก”

(บทสนทนาในชีวิตจริง)

จากตัวอย่างการบริภาษที่ยกมานี้จะเห็นว่า ผู้บริภาษได้เลือกใช้คำลงท้ายที่เป็น คำหยาบคือ “วะ” และ “ยะ” ดังตัวอย่างที่ (๑๐๒) และ (๑๐๓) ตามลำดับ ในตัวอย่างที่ (๑๐๒) นั้น เป็นบทบริภาษของผู้บริภาษที่สถานภาพต่ำกว่าผู้ถูกบริภาษ กล่าวคือ พัก ซึ่งเป็นผู้บริภาษนั้นมี สถานภาพเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของครูใหญ่ซึ่งเป็นผู้ถูกบริภาษ แต่จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นว่า พักเลือกใช้คำลงท้ายที่หยาบคือ “วะ” ซึ่งไม่เหมาะสมกับสถานภาพของครูใหญ่ดังกล่าว ทั้งนี้เพราะ ผู้บริภาษต้องการลดสถานภาพของครูใหญ่ให้ต่ำลง และไม่ให้เกิดวิตต่อครูใหญ่

ส่วนตัวอย่างที่ (๑๐๓) นั้นเป็นบทการบริภาษที่นางสาว ก. ใช้บริภาษเพื่อนคือนางสาว ข. ที่มาซ้ำกว่าที่นัดกันไว้ จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่านางสาว ก. ใช้คำลงท้าย “ยะ” เพื่อแสดงน้ำเสียงที่ไม่พอใจ

ประกอบด้วยคำที่ตนใช้เพื่อบริภาษนางสาว ข. เพื่อให้นางสาว ข. ทราบว่าการมาสายกว่าที่นัดไว้เกือบชั่วโมง นั้นทำให้นางสาว ข. ไม่พอใจ

๒.๓.๒ การใช้คำอุทานแสดงความรู้สึกทางลบ

คำอุทาน หมายถึงคำพวกหนึ่งที่ผู้พูดเปล่งออกมา แต่ไม่มีคำแปลเหมือนคำชนิดอื่น เป็นแต่ให้ทราบความต้องการ หรือนิสัยใจคอว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ (พระยาอุปกิตศิลปสาร, ๒๕๔๔: ๑๐๗) นววรรณ พันธุเมธา (๒๕๒๕: ๘๗) จัดให้คำอุทานอยู่ในกลุ่มคำเรียก-ร้องซึ่งเป็นคำที่มีลักษณะพิเศษ คือสามารถใช้เพียงลำพังโดยไม่ต้องประกอบกับคำอื่นให้เป็นประโยค ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้พูดเปล่งคำอุทานออกมานั้นผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าผู้พูดต้องการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกใด โดยไม่ต้องอาศัยการลำดับประโยคเพื่อออกหน้าที่ทางไวยากรณ์

ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้บริภาษเลือกใช้คำอุทานบางคำเสริมการบริภาษ จึงเป็นการแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกในทางลบต่างๆ ที่มีต่อผู้ถูกบริภาษให้ผู้ถูกบริภาษได้รับรู้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมาได้ทันที จากการศึกษาพบว่าคำอุทานที่ผู้บริภาษเลือกใช้นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ กลุ่มตามอารมณ์ ความรู้สึกที่ผู้บริภาษต้องการแสดง ได้แก่

๒.๓.๒.๑ การใช้คำอุทานที่แสดงความไม่พึงพอใจ

คำอุทานในกลุ่มนี้เป็นคำที่ผู้บริภาษเลือกใช้เพื่อแสดงความไม่พึงพอใจต่อผู้ถูกบริภาษ ซึ่งอาจไม่พอใจต่อการกระทำ หรือคำพูดของผู้ถูกบริภาษที่เกิดมาก่อนหน้านั้น คำอุทานในกลุ่มนี้ได้แก่ ชะ ตู หนอย เซอะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(๑๐๔) บุญทิง ผู้เป็นน้องชายขอเงินบุญรอดเก็บไว้ใช้จ่ายและซื้อบุหรี่ยสูบ
ซึ่งทำให้บุญรอดไม่พอใจ เพราะบุญทิงเองนั้นยังทำงานหาเงินเอง
ไม่ได้ แล้วยังคิดจะสูบบุหรี่ยอีก บุญรอดจึงบริภาษบุญทิง ว่า

"ชะ ทำมาหากินไม่ได้ริติตบุหรี่ย"

(ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด: ๒๖๖)

(๑๐๕) คุณนายจรรยาศรีไม่พอใจที่คำพูดจายออกย้อนได้เถียงตน จึงบริภาษคำว่า

"ดู...มันมาย้อน"

(ข้าวนอกนา: ๓๒๘)

(๑๐๖) นาง ก.ถูกนาย ข.เพื่อนบ้านบริภาษว่าเป็นคนที่ไม่มีความรักใคร่ จึงทำให้นาง ก.โกรธ และบริภาษนาย ข. ว่า

"หนอย...ใครกันแน่วะที่ไม่มีใครอยากคบ ไปไหนใครเค้าก็ไม่ให้เข้าบ้าน"

(บทสนทนาจากชีวิตจริง)

(๑๐๗) นางสาว ก.ไม่พอใจที่นางสาว ข.พูดโอ้อวดเรื่องเสื้อผ้าที่ใส่มาวันนี้ว่าเป็นเสื้อผ้าที่มีราคาแพง และกำลังเป็นที่นิยมกันในต่างประเทศ จึงบริภาษนางสาว ข. ว่า

"เฮอะ ทำยังกะสวยตายหละ"

(บทสนทนาจากชีวิตจริง)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นว่าผู้บริภาษได้ใช้คำอุทาน คือ "ชะ" "ดู" "หนอย" และ "เฮอะ" เพื่อเสริมการบริภาษผู้ถูกบริภาษดังปรากฏในตัวอย่างที่ (๑๐๔) (๑๐๕) (๑๐๖) และ (๑๐๗) ตามลำดับ โดยตัวอย่างที่ (๑๐๔) บุญรอดเห็นว่าบุญทึ่งนั้นยังอายุน้อยแต่คิดที่จะสูบบุหรี่ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม บุญรอดจึงใช้คำอุทาน"ชะ" เพื่อแสดงว่าตนนั้นไม่พึงพอใจต่อการกระทำดังกล่าวของบุญทึ่ง

ส่วนตัวอย่างที่(๑๐๕)คุณนายจรรยาศรีกำลังตำหนิคำที่คอยหลบหนีไม่ยอมทำงาน แต่คำกลับโต้เถียง คุณนายจรรยาศรีจึงบริภาษดังที่ปรากฏในตัวอย่างซึ่งจะเห็นว่า คำอุทาน"ดู"ที่คุณนายจรรยาศรีใช้นั้นเป็นการแสดงความเจ็บใจ แค้นใจที่ดูได้เถียงตน ทั้งที่ดูมีสถานภาพต่ำกว่าตนคือเป็นคนรับใช้ และยังหลบเลี่ยงไม่ยอมทำงานจริงๆ

ตัวอย่างที่(๑๐๖) นาง ก.ใช้คำอุทาน "หนอย" เพื่อแสดงความเจ็บใจต่อการกระทำของนาย ข.เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (๑๐๕) นาง ก.ผู้บริภาษในตัวอย่างนี้กำลังบริภาษนาย ข.ที่มาดูหมิ่นตนว่า

ไม่มีมือยกคบหาด้วย ซึ่งทำให้นาง ก.ไม่พอใจจึงบริภาษด้วยความคับแค้นใจ โดยใช้คำอุทาน"หนอย"เพื่อแสดงความรู้สึกดังกล่าว

ส่วนตัวอย่างที่(๑๐๗) เป็นบทการบริภาษที่นางสาว ก.ใช้บริภาษนางสาว ข.ที่พูดโอ้อวดเรื่องเสื้อผ้าที่ใส่ว่ามีราคาแพงและกำลังเป็นที่นิยมที่ต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นว่า นางสาว ก. ใช้คำอุทาน"เฮอะ" ประกอบกับถ้อยคำที่ใช้บริภาษ เพื่อแสดงว่าตนมีความเห็นในทางตรงข้ามกับสิ่งที่นางสาว ข. กล่าวมา ซึ่งเป็นการแสดงการไม่ยอมรับความคิดเห็นของ นางสาว ข. ทำให้นางสาว ข. เสียหน้า ในขณะที่เดียวกันคำอุทานนี้ยังแสดงถึงความไม่พอใจของนางสาว ก. ทำให้นางสาว ข. รับรู้ได้อีกด้วย

๒.๓.๒.๒ การใช้คำอุทานที่แสดงความรังเกียจ

คำอุทานในกลุ่มนี้เป็นคำที่ผู้บริภาษใช้เพื่อแสดงความรู้สึกขยะแขยง หรือไม่ชอบใจผู้ถูกบริภาษ อันได้แก่คำว่า "อีย์" ดังตัวอย่างเช่น

(๑๐๘) นางสาว ก.ได้ยินเพื่อนคนหนึ่งเล่าว่า นาย ข.เที่ยวไปบอกใครต่อใครว่า
นางสาว ก.แอบหลงรักเขาอยู่ ซึ่งทำให้นางสาว ก. ไม่พอใจมาก จึง
บริภาษนาย ข.ว่า

"อีย์...ผู้ชายอย่างเธอแค่เดินเฉียด ฉันยังไม่อยากเลย แล้วยังจะปากหมา
พูดอะไรอย่างนั้นอีก"

(บทสนทนาในชีวิตจริง)

ตัวอย่างที่(๑๐๘)นี้ เป็นตัวอย่างการบริภาษที่นางสาว ก.ใช้คำอุทาน "อีย์" เพื่อแสดงความรู้สึกขยะแขยงหรือไม่ชอบใจนาย ข.ผู้ถูกบริภาษ ซึ่งเป็นการเสริมการบริภาษเพื่อแสดงให้นาย ข.ทราบได้ทันทีว่านางสาว ก.นั้นรู้สึกรังเกียจ ขยะแขยงนาย ข.มากกว่าที่จะคิดหลงรักดังเช่นที่นาย ข.เที่ยวบอกใครต่อใครคำอุทานถึงแม้จะเป็นคำที่ไม่มีความหมายตรงตามรูปภาษา แต่การแสดงความรู้สึกของผู้ถูกบริภาษโดยผ่านมาทางเสียงของคำอุทานนั้นสามารถทำให้ผู้ถูกบริภาษทราบว่าตนกำลังถูกบริภาษอยู่ ซึ่งจะทำให้ผู้ถูกบริภาษรู้สึกว่าคุณถูกคุกคาม ถูกตัดสินและประเมินค่าว่าไม่ดี ไม่เป็นที่ยอมรับ

จากการศึกษากลวิธีการเสริมการบริภาษที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้ เพื่อแสดงอารมณ์ความไม่พึงพอใจต่อผู้ถูกบริภาษสามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงกลวิธีเสริมการบริภาษ

ประเภทของ คำบริภาษ	ตัวอย่างคำบริภาษ	
คำหยาบที่มีนัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง	คำบุรุษสรรพนามที่ลดสถานภาพผู้ฟัง	กู มึง แม่ง
	คำนำหน้านามที่ลดสถานภาพผู้ฟัง	ไอ้ อี นัง
	คำลงท้ายที่ลดสถานภาพผู้ฟัง	วะ ยะ
คำอุทานที่แสดงความรู้สึกทางลบ	คำอุทานที่แสดงความไม่พึงพอใจ	ชะ เซอะ ตู๋ หนอย
	การคำอุทานแสดงความรู้สึกทางลบ	อึ้ย

หากพิจารณาถ้อยคำที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้เป็นกลวิธีเสริมการบริภาษ ทั้งคำหยาบที่มีนัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และคำอุทานที่แสดงความหมายทางลบจะเห็นว่าถ้อยคำทั้ง ๒ ประเภทนี้ เป็นถ้อยคำที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อสื่อเนื้อความในการสื่อสาร แต่เป็นถ้อยคำที่ใช้เพื่อสื่อทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟังในสถานการณ์ขณะนั้น ซึ่งในสถานการณ์การบริภาษผู้บริภาษจะมีความรู้สึกไม่พอใจต่อผู้ถูกบริภาษจึงเลือกใช้ถ้อยคำเหล่านี้เพื่อสื่อความรู้สึกนี้ให้ผู้ถูกบริภาษได้รับรู้